

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jiří Rohlena

Zdraví rostlin, zvířat a lidí v právu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): [24. 12. 2023]

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 311 345 znaků včetně mezer.

Jiří Rohlena, autor práce

V Praze dne 24. prosince 2023

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu své diplomové práce, prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc., za jeho cenné rady, připomínky a vedení v průběhu vypracovávání této diplomové práce. Dále děkuji JUDr. Danielu Machovi za konzultaci a postřehy k řešení některých dílčích otázek této práce.

Zvláštní dík rovněž patří mým nejbližším, a to za podporu po celou dobu studia.

Obsah

Úvod	1
1 Úvod do problematiky zdraví rostlin, zvířat a lidí	3
1.1 Vymezení základních pojmů	3
1.1.1 Rostlina.....	3
1.1.2 Zvíře	5
1.1.3 Člověk.....	9
1.1.4 Zdraví	9
1.1.5 Chovatel.....	10
1.2 Zdroje ohrožení zdraví rostlin, zvířat a lidí	11
1.3 Význam a hlavní cíle regulace zdraví rostlin, zvířat a lidí	12
1.4 Nástroje ochrany zdraví.....	13
2 Prevence.....	14
2.1 Prevenční povinnosti obecného charakteru	14
2.1.1 Obecné prevenční povinnosti v oblasti zdraví rostlin	15
2.1.2 Obecné prevenční povinnosti chovatelů.....	16
2.1.3 Obecná prevenční povinnost každé osoby	18
2.1.4 Specifické povinnosti v ochraně veřejného zdraví.....	19
2.2 Očkování.....	20
2.2.1 Očkování zvířat	20
2.2.2 Očkování lidí	21
2.2.3 Obdobná opatření v oblasti zdraví rostlin	24
2.3 Další povinnosti a opatření preventivního charakteru	25
2.3.1 Čistota, dezinfekce, dezinfekce a deratizace	25
2.3.2 Preventivní monitoring škodlivých organismů a diagnostické činnosti.....	26
2.4 Preventivní opatření v oblasti ochrany zdraví volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	29

2.5	Shrnutí	29
3	Ochrana nezávadnosti přípravků na ochranu rostlin, krmiv, potravin a živočišných produktů.....	31
3.1	Přípravky na ochranu rostlin.....	31
3.2	Krmiva	33
3.3	Ochrana nezávadnosti potravin a živočišných produktů	35
3.4	Exkurz: ochrana zdraví zvířat při získávání živočišných produktů.....	46
3.5	Shrnutí	48
4	Škodlivé organismy, nákazy, onemocnění a jejich zdolávání	50
4.1	Povinnosti ohlašovacího a informativního charakteru	53
4.2	Obecné povinnosti při zdolávání nákaz a odstraňování škodlivých organismů..	59
4.3	Opatření pro zabránění šíření nákaz zvířat a lidských nemocí	69
4.3.1	Mimořádná rostlinolékařská opatření.....	69
4.3.2	Mimořádná veterinární opatření	71
4.3.3	Veterinární asanace	75
4.3.4	Karanténa a izolace.....	76
4.3.5	Mimořádná opatření a mimořádné stavy při epidemii lidské nemoci	79
4.4	Shrnutí	83
5	Institucionální zajištění ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí.....	84
	Shrnutí.....	91
6	Delikt ní odpovědnost na úseku zdraví rostlin, zvířat a lidí	93
6.1	Administrativněprávní odpovědnost.....	93
6.2	Trestní odpovědnost	99
6.3	Úvahy <i>de lege ferenda</i>	107
6.4	Shrnutí	109
7	Srovnání se Slovenskou republikou.....	110
7.1	Prevence.....	110

7.2	Zdolávání	112
7.3	Orgány státní správy a jejich spolupráce	114
7.4	Odpovědnost	115
7.5	Shrnutí	115
	Závěr.....	117
	Seznam zkratk.....	123
	Seznam použitých zdrojů	124
	Zdraví rostlin, zvířat a lidí v právu	135
	Abstrakt.....	135
	Klíčová slova: zdraví rostlin, zdraví zvířat, ochrana veřejného zdraví	135
	Legal regulation of plant, animal and human health	136
	Abstract.....	136
	Keywords: Plant Health, Animal Health, Public Health Protection	136

Úvod

Rostliny, zvířata i lidé jsou organismy, které se vzájemně ovlivňují a jejichž existence a harmonický vývoj je často vzájemně podmíněn. Rostliny i zvířata představují organismy, které lidstvo provází či obklopují a které lidé často využívají pro uspokojování potřeby produkční, výživy i pro jiné účely. Právní úpravě ochrany zdraví lidí je v této práci věnována pozornost zejména pro srovnání s obdobnými instituty v právní úpravě týkající se rostlin a zvířat, ale rovněž z důvodu vzájemného vztahu a ovlivňování zdravotní kondice rostlin, zvířat i lidí. Téma zdraví nabylo v kontextu právní ochrany životního prostředí v několika posledních letech na významu, a to nejen zdraví člověka, ale i zdraví rostlinstva a živočišstva. Současný stav zdrojů ohrožení zdraví rostlin, zvířat i lidí vyžaduje, aby současná právní úprava tento stav adekvátním způsobem refletovala a aby byl zákonodárce schopen na změny stavu ohrožení zdraví adekvátně reagovat, a to i s ohledem na to, jakým způsobem se rostliny, zvířata, lidé a jejich zdravotní stav navzájem ovlivňují.

Cílem této práce je zjistit a popsat, jakým způsobem poskytuje účinná právní úprava ochranu zdraví rostlin, zvířat a lidí a jakými způsoby je tato ochrana prosazována (zajišťována). Za tímto účelem jsou zjištěné poznatky v této práci i vyhodnocovány a v některých případech práce navrhuje řešení některých nedokonalostí. Pozornost je věnována zejména české právní úpravě. Vzhledem k povinnosti České republiky plnit závazky plynoucí z členství v Evropské unii neopomíjí tato práce ani právo Evropské unie. Práce rovněž poskytuje srovnání vybraných institutů české právní úpravy s právní úpravou slovenskou. S přihlédnutím k velkému množství zdrojů ohrožení zdraví rostlin, zvířat a lidí byly pro účely této práce vybrány jen některé zdroje ohrožení a problematika s nimi související, a to: onemocnění, nákazy zvířat či škodlivé organismy; (ne)bezpečnost, resp. (ne)závadnost přípravků na ochranu rostlin; zdravotní (ne)závadnost či (ne)bezpečnost krmiv, potravin a živočišných produktů. V souvislosti s uvedenými zdroji ohrožení jsou jednotlivé kapitoly této práce zaměřeny na instituty významné pro prevenci poškození nebo ohrožení zdraví, zdolávání onemocnění, povinnosti v oblasti přípravků na ochranu rostlin, krmiv, potravin a živočišných produktů.

Tato práce je vypracována s využitím zdrojů odborné a komentářové literatury, právních předpisů, relevantní judikatury, jakož i vybraných internetových zdrojů. Při psaní této práce diplomové práce jsou poznatky zjištěné ze zdrojů zpracovávány za použití standardních metod jako jsou zejména deskripce, analýza, dedukce a komparace.

První kapitola této práce je věnována úvodu do problematiky. Kromě vymezení základních pojmů uvádí rovněž hlavní zdroje ohrožení zdraví rostlin, zvířat a lidí, tedy příčin, proč je právní regulace chránící zdraví potřeba, jakož i stručný výklad k významu a cílům této právní úpravy.

Ve **druhé kapitole** se práce soustředí na prevenci ohrožení či poškození zdraví, tedy jednotlivým institutům, jejichž cílem je předcházet zejména výskytu či působení onemocnění, nákaz a škodlivých organismů.

Předmětem **třetí kapitoly** je zajištění bezpečnosti, resp. zdravotní nezávadnosti přípravků na ochranu rostlin, krmiv, živočišných produktů a potravin.

Čtvrtá kapitola je pak věnována zdolávání škodlivých organismů, nákaz zvířat a lidských onemocnění. Zaměřuje se zejména na povinnosti po zjištění výskytu či pouhého podezření na výskyt uvedených nežádoucích vlivů, a to od povinnosti tyto skutečnosti ohlásit příslušným orgánům či jiným subjektům a dále na postupy po potvrzení výskytu onemocnění, nákaz či škodlivých organismů, jejichž cílem je zamezení jejich šíření, případně jejich eradikace.

Pátá kapitola se věnuje institucionálnímu zajištění ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí. Jejím záměrem je tak poskytnout stručný výklad zejména k orgánům státní správy působícím v této oblasti a k jejich kompetencím či hlavním úkolům, které tyto orgány mají dle účinné právní úpravy plnit.

Šestá kapitola je zaměřena na možnosti vymáhání povinností, které právní úprava ukládá adresátům příslušných právních norem, tedy právní odpovědnosti, a to, s ohledem na převážně veřejnoprávní charakter právní úpravy, odpovědnosti veřejnoprávní.

Sedmá kapitola je věnována stručnému srovnání české právní úpravy se slovenskou právní úpravou. Zaměřuje se na instituty související zejména s ochranou před působením škodlivých organismů, nákaz zvířat a lidských onemocnění.

Závěrem práce je pak vyhodnocení zjištěných poznatků, tedy odpověď na otázku, jak účinná právní úprava zajišťuje ochranu zdraví rostlin, zvířat a lidí a jaké mechanismy k prosazování ochrany tato právní úprava poskytuje. V závěru práce je uvedeno i několik doporučení k odstranění určitých nedostatků, které byly v průběhu vyhodnocování zjištěny.

Tato práce reflektuje **právní stav ke dni uzavření rukopisu, tj. k 24. prosinci 2023.**

1 Úvod do problematiky zdraví rostlin, zvířat a lidí

1.1 Vymezení základních pojmů

Před výkladem k právní úpravě ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí, je třeba vyložit pojmy, které se budou v této práci objevovat, poukázat na rozdílné pojetí těchto pojmů v různých právních předpisech a uvést alespoň základní kategorizaci rostlin a zvířat z pohledu účinné právní úpravy.

1.1.1 Rostlina

Pojem „rostlina“ lze chápat jednak z pohledu přírodovědného, jednak z pohledu právního, tedy jako pojem, který má určitou legální definici.

Přírodovědná (botanická) definice nečiní větší problémy. Z tohoto hlediska je rostlinou jakýkoli jedinec či skupina jedinců (kolonie) patřící do říše *Plantae*,¹ tj. říše rostlin. Botanické pojetí tedy na rozdíl od právního pojetí nepoužívá pojem rostlina, jako výraz pro jednotlivce, nýbrž pojem „rostliny“ či „říše rostlin“ (*Plantae*).

Česká ani unijní právní úprava při vymezení pojmu rostlina s biologickým pojmem *Plantae* nepracuje. V případě pojmů z jiných než právních oborů, je třeba tyto pojmy vykládat tak, jak jsou v daných oborech vymezeny. Pro tento závěr svědčí např. důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v níž je k výkladovému ustanovení § 3 uvedeno, že vymezené pojmy jsou definovány „z hlediska účelu právní úpravy s přihlédnutím k odborným definicím jiných vědních oborů.“² Kategorii rostlin lze z hlediska práva chápat zejména jako i) rostliny (obecně), ii) rostliny k pěstování, iii) planě rostoucí rostliny.

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších právních předpisů (dále také „zákon o rostlinolékařské péči“), odkazuje v ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) na nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/2031,³ které definuje pojem rostlin takto: „živé rostliny a tyto živé části rostlin:

¹ KUBÁT, Karel. *Botanika*. 2. vyd. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 2003. s. 11.

² POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona České národní rady o ochraně přírody a krajiny*. Online. Tisk č. 497, Česká národní rada, 1991. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1990cnr/tisky/t0497_07.htm. [cit. 2023-04-04].

³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/2031 ze dne 26. října 2016 o ochranných opatřeních proti škodlivým organismům rostlin, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 228/2013, (EU) č. 652/2014

- a) semena, v botanickém smyslu, kromě těch, která nejsou určena k pěstování;
- b) plody, v botanickém smyslu;
- c) zelenina;
- d) hlízy, cibulové hlízy, cibule, oddenky, kořeny, podnože, stolony;
- e) prýty, stonky, odnože;
- f) řezané květiny;
- g) větve s listy nebo bez listů;
- h) uříznuté stromy s listy;
- i) listy, listoví;
- j) rostlinné tkáňové kultury, včetně buněčných kultur, zárodečné plazmy, meristémy, chimérické klony, mikropropagační materiál;
- k) živý pyl a spory;
- l) očka, rouby, řízky, roubovance;⁴.

Citované ustanovení definuje pojem „rostliny“, ale i v rámci tohoto pojmu rozlišuje dvě „podkategorie“ tohoto pojmu, a to „živé rostliny“ (jako celek) a „živé části rostlin“.

V nařízení č. 2016/2031 jsou rovněž vymezeny rostliny k pěstování, a to jako „*rostliny, které mají zůstat zasazeny, mají být vysazeny nebo přesazeny*“⁵.

Legální definice planě rostoucích rostlin je pak obsažena v zákoně České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále jen „zákon o ochraně přírody a krajiny“). Planě rostoucí rostlinou je „*jedinec nebo kolonie rostlinných druhů včetně hub, jejichž populace se udržují v přírodě samovolně*“⁶. Za rostlinu jsou pak považovány všechny její nadzemní části, a to včetně semen.⁷ Pro posouzení, zda se v případě konkrétní rostliny jedná o planě rostoucí rostlinu, je klíčový znak samovolného udržování v přírodě, bez ohledu na to, zda se vyskytují v daném ekosystému bez vnějšího lidského zásahu nebo zda byly do příslušného ekosystému zaneseny uměle (člověkem). Není však pochyb o tom, že planě rostoucími rostlinami ve smyslu zákona o ochraně přírody a krajiny nejsou rostliny pěstované v umělých podmínkách a rostliny, které ke

a (EU) č. 1143/2014 a o zrušení směrnic Rady 69/464/EHS, 74/647/EHS, 93/85/EHS, 98/57/ES, 2000/29/ES, 2006/91/ES a 2007/33/ES (dále jen „nařízení č. 2016/2031“).

⁴ Článek 2 bod 1. nařízení č. 2016/2031.

⁵ Článek 2 bod 4. nařízení č. 2016/2031.

⁶ Ust. § 3 odst. 1 písm. c) věta první zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁷ Ust. § 3 odst. 1 písm. c) věta druhá zákona o ochraně přírody a krajiny.

svému přežití potřebují lidskou péči.⁸ V tomto pojetí je pod pojem „rostliny“ řazena i říše hub (*Fungi*), které však do říše rostlin biologická nauka neřadí⁹.

Specifickou kategorii rostlin z hlediska právní úpravy jejich ochrany tvoří dřeviny. Zákon o ochraně přírody a krajiny zavádí legislativní zkratku „dřevina“ pro dřeviny rostoucí mimo les, které dále vymezuje jako „*strom či keř rostoucí jednotlivě i ve skupinách ve volné krajině i v sídelních útvarech na pozemcích mimo lesní půdní fond*“¹⁰. Smysl uvedeného vymezení dřevin je odlišení právní úpravy i ochrany dřevin rostoucích na lesních pozemcích a mimo lesní pozemky. Dřeviny rostoucí mimo lesní pozemky (dřeviny ve smyslu zákona o ochraně přírody a krajiny) jsou tak chráněny jako jednotlivci, případně skupiny jednotlivců, zatímco v případě dřevin rostoucích na lesních pozemcích zpravidla nejsou chráněny dřeviny jako jednotlivci, ale spíše lesní porosty (tedy dřeviny zahrnuté pod pojem „les“ ve smyslu zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů).¹¹

1.1.2 Zvíře

Jak již bylo uvedeno v předchozím výkladu, právní úprava velmi často používá pojmy s přihlédnutím k jejich významu v jiných oborech. To samé bezpochyby platí i v případě pojmu „zvíře“. Pojem „zvíře“, eventuálně pojem „živočich“, však není v českém právním řádu jednotně definován.

Zákon České národní rady č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání (dále jen „zákon na ochranu zvířat proti týrání“), stanoví, že zvířetem je (pro účely daného zákona) „*každý živý obratlovec, kromě člověka, nikoliv však plod nebo embryo*“¹² Citovaná definice omezuje zvířata pouze na živé obratlovce, z čehož lze dovodit, že bezobratlí se pro účely zákona na ochranu zvířat proti týrání za zvíře nepovažují.

⁸ VOMÁČKA, Vojtěch. § 3 [Vymezení pojmů]. In: VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip et al. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Online. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2018. s. 27. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-10-12].

⁹ KUBÁT, Karel. *Botanika*. 2. vyd. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 2003. s. 11.

¹⁰ Ust. § 3 odst. 1 písm. i) zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹¹ JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. s. 54.

¹² Ust. § 3 písm. a) zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Zvířata lze dle aktuální české právní úpravy dělit do několika kategorií. Zjednodušeně lze zvířata dělit na dvě základní kategorie, a to na volně žijící zvířata a zvířata chovaná v lidské péči¹³. Zvířata chovaná v lidské péči lze pak dále dělit na hospodářská zvířata, zvířata v zájmovém chovu a zvířata pokusná.

Volně žijící zvířata chápe zákon na ochranu zvířat proti týrání jako „*zvíře, patřící k druhu, jehož populace se udržuje v přírodě samovolně, a to i v případě jeho chovu v zajetí*“¹⁴. V tomto pojetí je třeba pod pojem volně žijících zvířat zahrnout i tzv. handicapovaná zvířata, která nejsou schopná dočasně či trvale přežít ve volné přírodě, a to zejm. v důsledku nemoci nebo zranění.¹⁵ Od pojmu volně žijícího zvířete ve smyslu zákona na ochranu zvířat proti týrání je třeba odlišovat pojem volně žijícího živočicha ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 písm. d) zákona o ochraně přírody a krajiny. Mezi volně žijící živočichy jsou tak v zákoně o ochraně přírody a krajiny zahrnuti (obdobně jako v níže uvedené soukromoprávní úpravě) i bezobratlí. Uvedené ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny dále rozšiřuje tento pojem i na vývojová stadia. Jde tedy o do jisté míry o podobné pojetí jako je pojetí planě rostoucí rostliny dle tohoto zákona (viz subkapitola 1.1.1 této práce). Společným znakem pojetí dle zákona na ochranu zvířat proti týrání a dle zákona o ochraně přírody a krajiny je samovolné udržování populace v přírodě. Jak je uvedeno výše, zákon na ochranu zvířat proti týrání považuje zvíře za „volně žijící“ i v případě, že je chováno v zajetí. Zákon o ochraně přírody a krajiny nezahrnuje mezi volně žijící živočichy ty, kteří jsou chováni v lidské péči. Z tohoto striktnějšího pojetí v zákoně o ochraně přírody a krajiny však existuje výjimka upravená přímo v ustanovení § 3 odst. 1 písm. d) zákona o ochraně přírody a krajiny. Touto výjimkou jsou jedinci, kteří byli odchováni v lidské péči a poté vypuštěni do přírody. Pro úplnost je třeba dodat, že dle zákona o ochraně přírody a krajiny se za volně žijící živočichy nepovažují jedinci „*zdivočelé populace domestikovaného druhu*“¹⁶.

Vedle volně žijících živočichů stojí i pojem „**zvěř**“. Zvěř je definována v ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti (dále také „zákon o myslivosti“). Uvedené ustanovení zákona o myslivosti chápe pojem zvěř jako obnovitelné přírodní bohatství představované populacemi druhů volně žijících živočichů definovaných v dalších ustanoveních

¹³ Dle ust. § 3 odst. 1 písm. c) zákona na ochranu zvířat proti týrání jsou to zvířata přímo závislá na bezprostřední péči člověka.

¹⁴ Ust. § 3 písm. b) zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁵ Srov. ust. § 3 písm. f) zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁶ Ust. § 3 odst. 1 písm. d) zákona o ochraně přírody a krajiny.

tohoto zákona¹⁷. Tyto druhy pak lze dle ustanovení § 3 písm. c) a d) zákona o myslivosti dále dělit na druhy zvěře, které nelze lovit a zvěř, kterou lze obhospodařovat lovem.

Další část výkladu ke kategorizaci zvířat se věnuje zvířatům chovaným v péči člověka.

S pojmem „**hospodářská zvířata**“ pracuje vedle zákona na ochranu zvířat proti týrání také zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (dále také „veterinární zákon“), zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (dále také „plemenářský zákon“), zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství nebo zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Pojem hospodářského zvířete je však výslovně definován jen v zákoně na ochranu zvířat proti týrání a veterinárním zákoně, ostatní uvedené předpisy výslovně tento pojem nedefinují.¹⁸ Ustanovení § 3 písm. d) zákona na ochranu zvířat proti týrání definuje hospodářské zvíře jako „*zvíře chované pro produkci živočišných produktů, vlny, kůže nebo kožešin, popřípadě pro další hospodářské nebo podnikatelské účely, zejména skot, prasata, ovce, kozy, koně, osli a jejich kříženci, drůbež, králíci, kožešinová zvířata, zvěř a jiná zvířata ve farmovém chovu a ryby, včetně zvířat produkovaných jako výsledek genetických modifikací nebo nových genetických kombinací*“. Zákon na ochranu zvířat proti týrání touto definicí vystihuje zejména účel a funkci chovu těchto zvířat, tj. funkci produkční nebo též „hospodářský efekt“ (viz níže). Veterinární zákon vymezuje v ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) hospodářská zvířata takto: „*zvířata využívaná převážně k chovu, výkrmu, práci a jiným hospodářským účelům, zejména skot, prasata, ovce, kozy, koně, osli a jejich kříženci, drůbež, běžci, králíci, zvěř ve farmovém chovu, ryby a jiní vodní živočichové, včely, včelstva, čmeláci a hmyz určený k lidské spotřebě nebo k výrobě zpracované živočišné bílkoviny*“. Veterinární zákon tedy obdobně jako zákon na ochranu zvířat proti týrání poukazuje již v definici tohoto pojmu na hospodářský (produkční) význam této kategorie zvířat. Za povšimnutí zde rovněž stojí, že veterinární zákon výslovně zahrnuje mezi hospodářská zvířata i některé bezobratlé (včely, čmeláci a hmyz k lidské spotřebě nebo výrobě zpracované živočišné bílkoviny). Je však třeba

¹⁷ Konkrétní druhy živočichů jsou vymezeny v ustanovení § 2 písm. c) a d) zákona o myslivosti.

¹⁸ Plemenářský zákon pracuje s kategorií vyjmenovaných hospodářských zvířat. V této souvislosti odkazuje na nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1012 ze dne 8. června 2016 (tzv. „nařízení o plemenných zvířatech“). Zákon č. 242/2000 Sb., pak výslovně odkazuje na hospodářská zvířata vymezená dle veterinárního zákona.

zohlednit, že vymezení dle obou uvedených zákonů poskytuje toliko demonstrativní výčet živočichů zahrnovaných do kategorie hospodářských zvířat.¹⁹

Od hospodářských zvířat je třeba odlišit **zvířata v zájmovém chovu**. Tato zvířata se od hospodářských zvířat odlišují tím, že „*hospodářský efekt není hlavním účelem chovu*“²⁰. Účelem jejich chovu je tak zejména zájmová činnost lidí, případně tato zvířata člověku slouží jako jeho společník.²¹

Pokusná zvířata chápe zákon na ochranu zvířat proti týrání jako živé obratlovce nebo živé hlavonožce, kteří mají být použiti k pokusům.²² Pokusem je třeba dle ustanovení § 3 písm. t) zákona na ochranu zvířat proti týrání rozumět použití zvířete pro pokusné nebo jiné vědecké účely které může působit zvířeti utrpení, bolest, strach nebo trvalé poškození, jakož i jakýkoli způsob jednání, který má nebo může vést k narození nebo vylíhnutí zvířete nebo k tomu, že vznikne a je zachována geneticky modifikovaná linie zvířete. Předmětné ustanovení však výslovně stanoví, že za pokus se nepovažuje usmrcení zvířete jen za účelem využití jeho tkání nebo orgánů.

Specifickými kategoriemi zvířat v lidské péči jsou **zvířata toulavá a zvířata opuštěná**, která se vyznačují především tím, že nejsou pod trvalou nebo přímou kontrolou člověka.²³

Závěrem tohoto úvodního pojednání o zvířatech je vhodné pro úplnost stručně uvést, jaká je **právní povaha zvířete**. Základem právní povahy zvířat je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také „občanský zákoník“). Ustanovení § 494 občanského zákoníku definuje zvíře jako smysly nadaného živého tvora. Živé zvíře dle uvedeného ustanovení není věcí, nicméně právní úprava věcí v občanském zákoníku se na zvíře použije přiměřeně, neodporuje-li to jeho povaze jako živého tvora. V tomto pojetí je patrný rozdíl v chápání zvířete oproti zákonu na ochranu zvířat proti týrání. Na rozdíl od zákona na ochranu zvířat proti týrání pracuje občanský zákoník s pojmem „živého tvora“, který je třeba vykládat tak, že se nejedná jen o obratlovce, ale i o bezobratlé.²⁴ Občanský zákoník dále v ustanoveních § 1046 a násl. přináší nad rámec uvedené kategorizace zvířat vlastní kategorizaci zvířat na zvířata divoká, zajatá, zkrocená, domácí zvířata

¹⁹ Oba zákony tak užitím příslovce „zejména“ umožňují rozšíření ochrany i pro druhy zvířat výslovně neuvedené. Rozhodným kritériem tak zřejmě bude v případě zvířat neuvedených v zákonných výčtech (tj. sporných případech) právě hospodářský účel jejich chovu.

²⁰ Ust. § 3 písm. e) zákona na ochranu zvířat proti týrání.

²¹ Tamtéž.

²² Ust. § 3 písm. j) zákona na ochranu zvířat proti týrání.

²³ Srov. ust. § 3 písm. h) a i) zákona na ochranu zvířat proti týrání.

²⁴ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013. s. 392.

a zvířata chovaná v zařízení (typicky např. v zoologické zahradě). Lze mít za to, že právní konstrukce založená touto kategorizací má význam zejména pro vlastnické právo ke zvířatům patřícím do daných kategorií.²⁵

Tato práce se věnuje zejména ochraně zdraví zvířat chovaných v péči člověka, a to zejména v pojetí dle veterinárního zákona.

1.1.3 Člověk

Pojem „člověk“ lze obdobně jako pojem „rostlina“ či „zvíře“ chápat jak z pohledu biologického, tak z pohledu právního. V biologickém pojetí je člověk označován *Homo sapiens*. Nejčastěji je v právu pro člověka používán pojem „fyzická osoba“.²⁶ Člověk je subjektem práva na příznivé životní prostředí a práva na ochranu zdraví²⁷. Člověk je však také tvůrcem právní regulace upravující a chránící zdraví rostlin, zvířat a lidí. Člověk je rovněž tím, kdo užívá nejen přírodní zdroje, ale i zvířata a rostliny, ať už k hospodářským, nebo jiným účelům²⁸.

1.1.4 Zdraví

Pojem zdraví lze uchopit z různých úhlů pohledu. Zdraví jako pojem není snadné vymezit dostatečně vyčerpávajícím způsobem. Světová zdravotnická organizace (*World Health Organization*, dále jen „WHO“) stanoví v preambuli své ústavy, že (lidské) zdraví je: „stav úplného blaha tělesného, duševního a sociálního a nezáleží jen v tom, že není nemoci neb neduhu.“²⁹ Lidské zdraví je tedy třeba chápat v širším smyslu nejen jako absenci onemocnění či jiných poruch zdraví, nýbrž jako komplexní pojem, který lze zjednodušeně popsat jako stav celkové fyzické, duševní i sociální pohody.

Specifickým pojmem souvisejícím se zdravím lidí je pojem „veřejné zdraví“, který se netýká jednotlivců, nýbrž lidské populace jako celku, resp. jednotlivých skupin které jsou její součástí. Legální definici tohoto pojmu obsahuje zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného

²⁵ Tamtéž. s. 395-396.

²⁶ Viz např. ust. § 18 a 19 občanského zákoníku

²⁷ Srov. čl. 35 a čl. 31 Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina základních práv a svobod“)

²⁸ Srov. subkapitoly 1.1.1 a 1.1.2 a podkapitolu 1.3 této práce.

²⁹ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 189/1948 Sb., o zřízení a Ústavě Světové zdravotnické organizace a o Protokolu o Mezinárodním úřadu zdravotnictví, přijatých dne 22. července 1946 na mezinárodní zdravotnické konferenci v New Yorku.

zdraví a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o ochraně veřejného zdraví“). Dle ustanovení § 2 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví je veřejným zdravím zdravotní stav obyvatelstva a jeho skupin, který je určován souhrnem přírodních, životních a pracovních podmínek a způsobem života. I toto pojetí, které je relevantní pro ochranu zdravotního stavu lidské populace tedy vnímá zdraví (resp. zdravotní stav) komplexně jako souhrn kvalit prostředí existence lidské populace a kvality jejího způsobu života.

Komplexně je třeba chápat i **zdraví zvířat**. V případě zvířat je možné si představit pojetí pojmu zdraví obdobně jako je tomu u člověka (tedy zdraví po stránce fyzické, psychické i sociální). U zvířat chovaných v lidské péči se setkáváme rovněž s pojmem *welfare*. Pojem *welfare* zvířat (anglicky *animal welfare*) je definován různými způsoby. *Welfare* můžeme chápat jako určitou úroveň dobrých podmínek pro život zvířat. Na tyto dobré podmínky je třeba nahlížet jak z hlediska fyzického, tak i z hlediska mentálního stavu zvířete (je tak kladen důraz např. na míru spokojenosti zvířete v daném prostředí). *Welfare* ovlivňují různé faktory, kterými může být např. vhodnost daného druhu zvířete pro chov, forma, způsob a podmínky daného chovu.³⁰

Zdraví rostlin nelze až tak snadno definovat. Pro bližší představu o zdraví rostlin lze odkázat na podkapitulu 1.3, která vymezuje význam a hlavní cíle právní regulace zdraví rostlin, zvířat a lidí. Do jisté míry lze chápat zdraví rostlin obdobně jako je tomu u lidí a zvířat, tedy jako komplexní pojem zahrnující více aspektů ovlivňujících růst či samotnou existenci rostlin.

1.1.5 Chovatel

Chovatel je subjekt, kterému právní předpisy upravující podmínky chovu zvířat ukládají řadu povinností. Legální definice chovatele však není jednotná. Definici tohoto pojmu je třeba hledat především ve veterinárním zákoně, dále pak v plemenářském zákoně nebo zákoně na ochranu zvířat proti týrání.

Chovatelem ve smyslu veterinárního zákona rozumí „každý, kdo zvíře nebo zvířata vlastní nebo drží, anebo je pověřen se o ně starat, ať již za úplatu nebo bezúplatně, a to i na přechodnou dobu“.³¹ Vymezení chovatele v plemenářském zákoně je totožné. Plemenářský zákon však k uvedené definici připojuje i právní fikci, dle které je pro účely zápisu do plemenné knihy za chovatele považován i ten, z jehož chovu zvíře pochází.³²

³⁰ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013. s. 86-87.

³¹ Ust. § 3 odst. 1 písm. a) veterinárního zákona.

³² Viz ust. § 2 odst. 1 písm. d) plemenářského zákona.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání poskytuje oproti výše uvedeným zákonům specifitější vymezení chovatele. Chovatelem se pro účely zákona na ochranu zvířat proti týrání rozumí „každá právnická nebo fyzická osoba, která drží nebo chová (dále jen „chová“) zvíře nebo zvířata, trvale nebo dočasně, přemísťuje zvíře, nebo obchoduje se zvířaty, provozuje jatky, útulky, záchranné stanice, hotely a penziony pro zvířata nebo zoologické zahrady, provádí pokusy na zvířeti nebo zvířatech anebo pořádá jejich veřejná vystoupení“³³.

1.2 Zdroje ohrožení zdraví rostlin, zvířat a lidí

Zdroje ohrožení zdraví rostlin, zvířat a lidí se do jisté míry překrývají se zdroji ohrožení životního prostředí jako celku. Východiskem české právní úpravy ochrany životního prostředí je teze, že životní prostředí vytváří podmínky existence všech organismů a je předpokladem jejich dalšího vývoje.³⁴ Lze se tak domnívat, že i obecné zdroje ohrožení životního prostředí je třeba v chápat v širších souvislostech i jako zdroje ohrožení zdraví rostlin, zvířat a lidí, tudíž i jako jeden z důvodů, proč je třeba těmto zájmům poskytovat ochranu.

Mezi zdroje ohrožení životního prostředí relevantní pro téma této práce lze řadit následující jevy:

- znečišťování ovzduší;
- kontaminace vody;
- degradace půdy (nejen eroze, ale i kvalitativní degradace půdy související s její kontaminací);
- ztráta biodiverzity.³⁵

Zdroje ohrožení zdraví je možné dělit na přímé a nepřímé. Uvedené zdroje ohrožení mají nepochybně vliv i na zdraví rostlin, zvířat a lidí (v širším smyslu, viz výše). Degradace půdy, znečišťování ovzduší a kontaminace vody mohou mít vliv zejména na produkci potravin a jejich (ne)závadnost a nepřímo i na řádný růst rostlin i na zdraví zvířat a lidí, ale také například na ubývání přirozených stanovišť rostlin a živočichů.

Mezi faktory mající přímý dopad na zdraví rostlin, zvířat a lidí patří zejména nemoci nebo v případě rostlin škodlivé organismy. Jako další vlivy negativně působící na zdraví člověka

³³ Ust. § 3 písm. k) zákona na ochranu zvířat proti týrání.

³⁴ Srov. ust. § 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

³⁵ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. s. 6-8.

(i zvířat) lze uvést zejména hluk či vibrace. V posledních několika letech nabývají na významu zejména geneticky modifikované potraviny, chemické látky, kvalita vody (zejména pitné) a šíření „nových“ infekčních onemocnění.³⁶

S ohledem na větší množství uvedených zdrojů ohrožení je v této práci věnována pozornost užšímu výběru zdrojů ohrožení, a to s přihlédnutím k souvislostem ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí. Předmětem zájmu této práce je tak zejména ochrana před onemocněními a jejich zdolávání, zajištění bezpečnosti a nezávadnosti přípravků na ochranu rostlin, jakož i nezávadnosti krmiv, potravin a živočišných produktů.

1.3 Význam a hlavní cíle regulace zdraví rostlin, zvířat a lidí

Význam právní regulace ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí lze vnímat zejména v ochraně před zdroji ohrožení. Cílem ochrany rostlin a živočichů lze obecně rozumět záchranu ohrožených druhů rostlin a živočichů, případně pak snížení míry ohrožení rostlin a živočichů, jakož i ochrana stanovišť rostlin a živočichů a ekosystémů, jichž jsou součástí.³⁷ S ochranou uvedených organismů jako jedinců i jako součástí ekosystémů nedílně souvisí i potřeba jejich ochrany před nakažlivými nemocemi, resp. škodlivými organismy.

Dále je třeba mít na paměti, že existence populací rostlin a živočichů na naší planetě je jedním z předpokladů pro přežití člověka. Důvody pro existenci právní úpravy a ochrany zdraví zvířat a rostlin pak mohou být ekonomické (tedy produkční), etické, ale dále též důvody spočívající v jiných přínosech pro člověka, jako je například přínos vědecký či estetický.³⁸ Lze tak konstatovat, že ochrana zdraví rostlin a živočichů má často v konečném důsledku jako jeden z vedlejších cílů i ochranu zdraví člověka. Jako příklad lze uvést např. právní úpravu rostlinné výroby a rostlinolékařské péče, jejímž vedlejším cílem je ochrana zdraví člověka (i zvířat), a to zejména z hlediska zdravotní nezávadnosti potravin, ale i z hlediska zdravotní nezávadnosti krmiv.³⁹ Zdraví rostlin, zvířat a lidí do značné míry vzájemně ovlivňuje a tuto skutečnost reflektuje by tak měla reflektovat i právní úprava.

³⁶ Srov. např. DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví: ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí*. Praha: Linde, 2011. s. 20. nebo DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. s. 531.

³⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. s. 398, marg. č. 1448-1449.

³⁸ Tamtéž. s. 398 marg. č. 1448.

³⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 67-68.

Cílem právní regulace týkající se lidského zdraví je zajistit pro člověka zdravotně nezávadné životní prostředí, a to především tvorbou a ochranou příznivých životních podmínek, jakož i prostřednictvím regulace nakládání se zdroji ohrožení zdraví člověka. Dle tohoto pojetí je možné pak ochranu zdraví člověka dělit na ochranu aktivní (vytváření podmínek) a ochranu pasivní (regulace zdrojů ohrožení).⁴⁰

Cílem právní regulace je dle výše uvedeného nepochybně zajištění příznivého prostředí pro vyvážený rozvoj rostlin, zvířat a lidí, a dále pak jejich ochrana před zdroji ohrožení.

1.4 Nástroje ochrany zdraví

Nauka práva životního prostředí obecně dělí nástroje ochrany životního prostředí na dvě základní kategorie, a to nástroje přímého a nepřímého působení⁴¹ (eventuálně též pojmenovány jako nástroje přímé a nepřímé regulace⁴²). Obdobně lze toto dělení vztáhnout i na ochranu zdraví rostlin, zvířat a lidí.

Mezi **nástroje přímého působení** patří zejména nástroje administrativně-právní a koncepční. Dále také veřejnoprávní smlouvy⁴³, dobrovolně převzaté závazky, deliktní odpovědnost a speciální nástroje (zejm. zvláštní právní regulace).⁴⁴ Je vhodné uvést, že dobrovolně převzaté závazky nebo též dobrovolné nástroje jsou některými autory považovány za samostatnou kategorii nástrojů ochrany životního prostředí, do které jsou řazeny mimo jiné i veřejnoprávní smlouvy.⁴⁵ Jako samostatná kategorie nástrojů jsou vnímány také tzv. přímé aktivity státu na ochranu životního prostředí, mezi které lze řadit např. náhrady poskytované soukromým subjektům za omezené užívání nemovitostí, zřizování národních parků nebo odstraňování havárií a jejich následků.⁴⁶

⁴⁰ Tamtéž. s. 527. marg. č. 1868.

⁴¹ Tamtéž. s. 37, marg. č. 129.

⁴² JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 23.

⁴³ Tj. forma správní činnosti upravená v ust. § 159 a násl. zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen „správní řád“).

⁴⁴ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. s. 37, marg. č. 130.

⁴⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 23-29.

⁴⁶ Tamtéž. s. 29.

Podkategorie administrativně-právních nástrojů zahrnuje:

- i) příkazy, zákazy či omezení (tj. ukládání povinností, konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět, a to: zákonem, na základě zákona či normativními nebo individuálními akty správních orgánů);
- ii) povolení, souhlasy, vyjádření a stanoviska (pro vykonávání určité zákonem vymezené činnosti či jako podmínka či podklad pro vydání rozhodnutí);
- iii) emisní, imisní nebo jiné limity či standardy;
- iv) kategorizace objektů ochrany a zdrojů ohrožení životního prostředí;
- v) kontrolu a dozor (ze strany správních orgánů; kontrola v rámci správního soudnictví; neformální kontrola ze strany veřejnosti)
- vi) právní odpovědnost;
- vii) výkon rozhodnutí (jako způsob vynucení povinnosti uložené rozhodnutím, která nebyla dobrovolně splněna).⁴⁷

Koncepčními nástroji je pak třeba rozumět nejrůznější plány, koncepce či programy, a to v různých podobách a s různými názvy (program, plán, osnovy, zásady, politika apod.).⁴⁸

Mezi **nepřímé nástroje** jsou řazeny zejm. nástroje ekonomické, jejichž smyslem je ekonomicky motivovat subjekty k chování šetrnému k životnímu prostředí. Tato nepřímá regulace pak dává subjektům možnost volby, zda jejich chování bude v souladu s veřejným zájmem na ochraně životního prostředí či nikoliv. Ekonomické nástroje jsou pak založeny na principu, který by se dal jednoduše vystihnout tak, že v ideálním případě je ekonomicky výhodné chování rovněž ekologicky šetrné.⁴⁹

Tato práce se věnuje nástrojům přímého působení, což však nikterak nevylučuje vliv nástrojů nepřímých na realizaci ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí.

2 Prevence

2.1 Prevenční povinnosti obecného charakteru

Povinnosti, které jsou uvedeny v této podkapitole jsou relevantní z hlediska obecné prevence. O dalších povinnostech, jejichž význam je rovněž v předcházení vzniku nebo šíření

⁴⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. s. 37-40.

⁴⁸ Tamtéž. s. 40, marg. 145.

⁴⁹ Tamtéž. s. 41-44.

nákaz, onemocnění a jiných poruch zdraví zvířat a lidí (jako je například povinnost očkování nebo udržování čistoty), je pojednáváno v následujících podkapitolách této práce. V kontextu obecných povinností prevenčního charakteru jsou relevantními zejména tyto povinné osoby: osoby, které pěstují, vyrábí, zpracovávají a uvádí na trh rostliny; profesionální uživatelé; chovatelé zvířat ve smyslu veterinárního zákona; poskytovatelé zdravotních služeb; zaměstnavatelé či osoby vykonávající zákonem stanovené činnosti. Nositelem některých povinností preventivního charakteru je „každý“ či „každá osoba“ (tj. každý subjekt).

2.1.1 Obecné prevenční povinnosti v oblasti zdraví rostlin

Povinnosti preventivního charakteru lze rozdělit do 3 skupin, a to i) povinnosti osob pěstujících, vyrábějících, zpracovávajících nebo uvádějících na trh rostliny, rostlinné produkty nebo jiné předměty a povinnosti vlastníků pozemku, objektu nebo osob, které je užívají; ii) povinnosti profesionálních uživatelů; iii) úkoly Ústředního kontrolního ústavu zemědělského zejména v souvislosti s monitoringem výskytu škodlivých organismů.

Osoby (fyzické i právnické), které **pěstují, vyrábí, zpracovávají nebo uvádí na trh rostliny**, rostlinné produkty nebo jiné předměty a **vlastník pozemku** nebo objektu nebo osoba, které je užívá, mají dle zákona o rostlinolékařské péči povinnost:

- i) zjišťovat nebo omezovat výskyt škodlivých organismů a jejich šíření tak, aby nevznikla škoda jiným osobám nebo aby nedošlo k poškození životního prostředí anebo k ohrožení zdraví lidí nebo zvířat;
- ii) používat k ošetřování rostlin, rostlinných produktů nebo jiných předmětů proti škodlivým organismům jen přípravky, pomocné prostředky a zařízení pro aplikaci přípravků povolené k používání (dle zákona o rostlinolékařské péči a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009), a to takovým způsobem, který nepoškozuje okolní porost, zdraví lidí a zvířat nebo životní prostředí.⁵⁰

Druhým okruhem povinností jsou **povinnosti uložené profesionálním uživatelům**.⁵¹

⁵⁰ Viz ust. § 3 odst. 1 zákona o rostlinolékařské péči.

⁵¹ Profesionálními uživateli jsou dle ust. § 2 odst. 2 písm. c) zákona o rostlinolékařské péči osoby, které používají přípravky v rámci svých profesních činností, a to jak v oblasti zemědělství, tak i v jiných odvětvích (s tím, že mezi tyto osoby jsou zahrnuti i technici, obsluha, zaměstnavatelé a samostatně výdělečně činné osoby.).

Ti jsou povinni zejména:

- i) brát v úvahu veškeré dostupné metody ochrany rostlin a zavádět vhodná opatření, která lze z hlediska hospodářského i ekologického odůvodnit a která snižují či minimalizují rizika pro lidské zdraví nebo životní prostředí;
- ii) zabezpečit vždy optimální růst zdravých rostlin a zdravotní nezávadnost a kvalitu rostlinných produktů při co nejmenším narušení zemědělských ekosystémů a zvážit použití opatření integrované ochrany rostlin;
- iii) zaznamenávat údaje o vlastním sledování výskytu škodlivých organismů, o použitých přípravcích a o vyhodnocení úspěšnosti jím provedených opatření na ochranu rostlin.⁵²

Právní úprava uvedených povinností tak poskytuje ochranu nejen rostlinám, ale i zdraví zvířat, zdraví lidí, a konečně i životnímu prostředí.

Z hlediska prevence zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů má význam také povinnost podrobit rostliny, rostlinné produkty a jiné předměty dovážené ze třetích zemí na území EU tzv. dovozní rostlinolékařské kontrole, kterou provádí **Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský** (dále také „ÚKZÚZ“) v souladu s příslušnými nařízeními EU. ÚKZÚZ rovněž vydává tzv. rostlinolékařské osvědčení o splnění tzv. fyto-sanitárních⁵³ dovozních požadavků.⁵⁴

Dalším okruhem povinností významných pro prevenci jsou povinnosti Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského související s monitoringem výskytu škodlivých organismů, které jsou blíže popsány v subkapitole 2.3.2.

2.1.2 Obecné prevenční povinnosti chovatelů

Hlavním pramenem právní úpravy povinností chovatelů je veterinární zákon. Základní rámec povinností ukládá obecně všem chovatelům ustanovení § 4 odst. 1 veterinárního zákona. Dále pro specifické kategorie chovatelů pak veterinární zákon tento základní rámec povinností rozšiřuje či případně zužuje.⁵⁵ Za základní povinné osoby ve vztahu k prevenci lze v kontextu

⁵² Viz ust. § 5 odst. 1, 2 a 3 zákona o rostlinolékařské péči.

⁵³ Rostlinolékařských či významných pro zdraví rostlin.

⁵⁴ Blíže viz zejm. ust. § 21 až § 30 zákona o rostlinolékařské péči.

⁵⁵ Veterinární zákon rozšiřuje okruh povinností například pro chovatele hospodářských zvířat nebo chovatele psů, koček a fretkek v zájmovém chovu. Zúžení (vyloučení některých povinností) je naopak patrné například u chovatelů pokusných zvířat.

veterinárního zákona považovat i) (každého) chovatele, ii) chovatele hospodářských zvířat, iii) chovatele chovajícího hospodářská zvířata pro účely podnikání.⁵⁶

Mezi **obecné povinnosti každého chovatele** relevantní z hlediska prevence lze řadit zejména tyto:

- i) chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví;
- ii) sledovat zdravotní stav zvířat a poskytnout jim v odůvodněných případech včas první pomoc a požádat o odbornou veterinární pomoc;
- iii) bránit vzniku a šíření nálezů a jiných onemocnění zvířat.⁵⁷

Chovatelé hospodářských zvířat jsou pak zejména povinni:

- i) používat k napájení zvířat jen zdravotně nezávadnou vodu;
- ii) v případě nebezpečí zavlečení nákazy nebo nemoci přenosné ze zvířat na člověka zřídit, případně umístit prostředky sloužící k ochraně proti nálezům a nemocem přenosným ze zvířat na člověka a dbát o jejich řádnou funkci;
- iii) nepodávat zvířatům látky a přípravky, jejichž používání není povoleno u hospodářských zvířat a zvířat, jejichž produkty jsou určeny k výživě lidí.⁵⁸

Chovatelům, kteří chovají hospodářská zvířata pro účely podnikání, jsou uloženy zejména následující povinnosti:

- i) zajistit, aby práce při ošetřování zvířat a získávání jejich produktů vykonávaly jen osoby, které jsou k tomu způsobilé a mají základní znalosti o péči o zvířata a o hygienických požadavcích na získávání živočišných produktů;
- ii) zpracovat podle schválených zásad pohotovostní plán pro případ výskytu nebezpečných nálezů a nemocí přenosných ze zvířat na člověka, jakož i pro případ vzniku mimořádné situace;
- iii) zpracovat program ozdravování zvířat a předložit jej ke schválení krajské veterinární správě.⁵⁹

⁵⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 44-45.

⁵⁷ Viz zejm. ust. § 4 odst. 1 písm. a), b) a c) veterinárního zákona.

⁵⁸ Viz zejm. ust. § 5 odst. 1 písm. b), c) a e) veterinárního zákona.

⁵⁹ Viz zejm. ust. § 5 odst. 3 veterinárního zákona.

Kromě povinností stanovených veterinárním zákonem jsou chovatelé (obecně) i chovatelé hospodářských zvířat dodržovat požadavky zákona na ochranu zvířat proti týrání stanovené zejména v ustanoveních § 9 až § 13a tohoto zákona.

Chovatelé některých zvířat mají pak dle veterinárního zákona povinnost zajistit jejich očkování. Očkování zvířat je předmětem následující podkapitoly.

2.1.3 Obecná prevenční povinnost každé osoby

Za základ obecné povinnosti prevence je možné považovat již práva a jejich limity obsažené v Listině základních práv a svobod. Takovým limitem je, vedle již zmíněného čl. 35, např. nebo omezení vlastnického práva spočívající v zákazu poškozovat jeho výkonem lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.⁶⁰ Tuto limitaci je třeba ve světle judikatury Nejvyššího správního soudu (dále také „NSS“) považovat za relevantní jak pro ochranu zdraví lidí, tak i pro ochranu zdraví rostlin a zvířat. Tento závěr lze opřít zejména o následující výklad ochrany životního prostředí (resp. vymezení obsahu práva na příznivé životní prostředí), kdy NSS konstatoval, že jde „o ochranu přírodních (životních) podmínek, jež umožňují život člověka a jeho další reprodukci, jako i život dalších organismů, živočišných a rostlinných.“⁶¹

Obecná prevenční povinnost všech osob je dále konkretizována občanským zákoníkem, a to zejména v obecné povinnosti každého subjektu jednat takovým způsobem, aby nedocházelo k nedůvodné újmě na vyjmenovaných chráněných zájmech, mezi nimiž je výslovně uvedeno i zdraví.⁶² Z formulace této povinnosti je však třeba dovodit, že chráněným zájmem je výlučně „zdraví jiného“. Proto není možné považovat za porušení této obecné prevenční povinnosti, způsobí-li někdo poškození zdraví sám sobě.⁶³

⁶⁰ Podrobněji v čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

⁶¹ Viz bod 74 rozsudku NSS ze dne 23. března 2023, č. j. 6 As 319/2021-111.

⁶² Srov. ust. § 2900 občanského zákoníku.

⁶³ PAŠEK, Martin. § 2900 [Obecná prevenční povinnost]. In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal a BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. Online. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2023. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-10].

2.1.4 Specifické povinnosti v ochraně veřejného zdraví

První skupinou povinných subjektů jsou **poskytovatelé zdravotních služeb a poskytovatelé některých sociálních služeb**. Tito jsou povinni činit k předcházení vzniku a šíření infekce spojené se zdravotní péčí hygienická a protiepidemická opatření.⁶⁴

Dalšími povinnými osobami jsou **osoby provozující zdroj hluku a vibrací nebo zdroj neionizujícího záření**. Tyto osoby mají zejména povinnost zajistit, aby hluk, vibrace nebo neionizující záření (resp. expozice fyzických osob neionizujícímu záření) nepřekračoval přípustné hygienické limity (resp. nejvyšší přípustné hodnoty) stanovené prováděcím právním předpisem, případně též povinnost označit určitá místa výstrahou nebo učinit opatření, která budou tlumit jejich vliv na okolní prostředí.⁶⁵

Specifickou kategorií pak tvoří **ochrana zdraví při práci** upravená v ustanoveních § 37 až § 44 zákona o ochraně veřejného zdraví. Významnými povinnostmi v této oblasti jsou zejména tyto povinnosti zaměstnavatelů:

- i) Provádět měření a vyšetření pro účely kategorizace prací potřebných k hodnocení rizik;⁶⁶
- ii) Evidovat rizikové práce a údaje o zaměstnancích, kteří je vykonávají, včetně evidence o provedených lékařských prohlídkách a jejich závěrech;
- iii) Učinit opatření k předcházení a omezení rizik souvisejících s používáním stanovených biologických činitelů a rizik spojených s expozicí azbestu a tyto opatření předem projednat s orgánem ochrany veřejného zdraví.

Nelze opomenout ani **ochranu před nebezpečnými chemickými látkami a chemickými směsmi**, která je upravena v ustanoveních § 44a-44b zákona o ochraně veřejného zdraví. Každý, kdo s takovými látkami nakládá, je při této činnosti povinen chránit zdraví fyzických osob a životní prostředí.⁶⁷ Oblast této právní úpravy je významně ovlivněna právními předpisy evropského práva.⁶⁸ V souvislosti s chemickými látkami je třeba uvést základní zásadu formulovanou

⁶⁴ Tuto povinnost ukládá ust. § 15 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví, které dále rovněž specifikuje, co je třeba rozumět infekcí spojenou se zdravotní péčí. Uvedené ustanovení zavádí pro zmíněné poskytovatele legislativní zkratku „osoba poskytující péči“.

⁶⁵ Pro podrobnější povinnosti viz zejm. ust. § 30, § 31 a § 35 zákona o ochraně veřejného zdraví.

⁶⁶ Dle ustanovení § 37 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví je zařazení do některé ze čtyř kategorií závislé na míře výskytu faktorů, které mohou ovlivnit zdraví zaměstnanců a jejich rizikovitosti pro zdraví. Kategorie a rozhodné limity jsou pak určeny vyhláškou provádějící uvedené ustanovení.

⁶⁷ Viz ust. § 44a odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví.

⁶⁸ Zejména jde o tzv. nařízení „REACH“ (nařízení č. 1907/2006) a navazující nařízení č. 1272/2008.

v článku 1 nařízení REACH vycházející z principu předběžné opatrnosti, a sice povinnost výrobců, dovozců a následných uživatelů zajistit, že vyrábějí, uvádějí na trh nebo používají látky, které nepůsobí nepříznivě na lidské zdraví nebo životní prostředí.⁶⁹

Zvláštní povinností preventivního charakteru v kontextu zákona o ochraně veřejného zdraví je i **očkování**, o němž pojednává následující podkapitola.

2.2 Očkování

Očkování (vakcinace) představuje základní prostředek předcházení vzniku a šíření onemocnění u lidí a zvířat. V obou případech zákon ukládá stanoveným osobám povinnost provádět vakcinaci, resp. podrobit se vakcinaci.

2.2.1 Očkování zvířat

Jednou ze základních povinností, kterou chovatelům ukládá veterinární zákon, je právě povinnost zajistit očkování některých zvířat. Výslovně je tato povinnost stanovena pro **psy, lišky a jezevce** chované v zajetí, a to ustanovením § 4 odst. 1 písm. f) veterinárního zákona. Chovatelé těchto zvířat jsou povinni zajistit ve stáří od 3 do 6 měsíců jejich očkování, jakož i přeočkování (v době platnosti předchozí očkovací látky). S touto povinností je spojena i povinnost uchování dokladu o očkování po dobu jeho platnosti, jakož i povinnost takový doklad předložit na požádání úřednímu veterinárnímu lékaři. Další povinností je povinnost chovatelů **psů, koček a fretek v zájmovém chovu**, pokud jsou přemísťováni při neobchodním přesunu mezi členskými státy nebo mezi členskými státy a územími a třetími zeměmi, zajistit soulad s požadavky nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 576/2013, mezi které patří i očkování proti vzteklině provedené v souladu s požadavky stanovenými v příloze III uvedeného nařízení.⁷⁰

Povinnost zajistit konkrétní očkování jiných zvířat není veterinárním zákonem výslovně stanovena, nicméně orgánům státní správy je dána pravomoc z nálezových důvodů nařídit chovateli, aby předvedl zvíře k ochrannému očkování.⁷¹

⁶⁹ Jde tedy o povinnost významnou pro ochranu lidského zdraví, životního prostředí, potažmo i zdraví zvířat a rostlin.

⁷⁰ Viz ust. § 4a odst. 1 veterinárního zákona a čl. 10 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 576/2013 ze dne 12. června 2013.

⁷¹ Viz ust. § 49 odst. 1 písm. f) veterinárního zákona.

Další povinnosti provádět vakcinaci a jiné preventivní či diagnostické úkony tak stanoví na základě zmocnění⁷² ve veterinárním zákoně Ministerstvo zemědělství, a to opatřením obecné povahy vždy pro následující kalendářní rok.⁷³ Ministerstvo zemědělství takto stanoví nejen výčet nálezů, proti nimž je vakcinace povinná, ale také, které vakcinace jsou hrazeny ze státního rozpočtu a které hradí chovatel.

Prováděcí právní předpis k veterinárnímu zákonu pak stanoví výčet nálezů a nemocí přenosných ze zvířat na člověka, proti kterým je výslovně zakázáno zvířata očkovat. Výčet je s účinností od 1. ledna 2023 upraven ve vyhlášce č. 352/2022 Sb., o nálezích a nemocích přenosných ze zvířat na člověka, proti kterým nesmí být zvířata očkována. Vyhláška stanoví zákaz očkovat zvířata proti infekční rinotracheitidě skotu (IBR, IBR/IPV) s výjimkou očkování nařízeného příslušným orgánem v souladu s přímo použitelným předpisem EU.⁷⁴

2.2.2 Očkování lidí

Hlavními nositeli povinností v oblasti očkování lidí jsou poskytovatelé zdravotních služeb a zákonem vyjmenované skupiny fyzických osob.

Poskytovatelé zdravotních služeb mají především povinnost k ochraně před vznikem, šířením a k omezení výskytu infekčních onemocnění spolupracovat s orgány ochrany veřejného zdraví a provádět opatření stanovená v zákoně o ochraně veřejného zdraví nebo opatření uložená orgány ochrany veřejného zdraví.⁷⁵ Poskytovatelé zdravotních služeb jsou dále dle ustanovení § 45 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví povinni zajistit a provést stanovená očkování. Mezi tyto očkování zahrnuje uvedené ustanovení následující očkování:

- Pravidelná očkování;⁷⁶

⁷² Ministerstvo je zmocněno vydat opatření obecné povahy, a to v souladu s ust. § 44 odst. 1 písm. d) a odst. 2 veterinárního zákona.

⁷³ Blíže viz Opatření obecné povahy ze dne 21. 12. 2022, č. j. MZE/72543-2022-13141. Online. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/metodika-kontroly-zdravi-zvirat-a-vakcinace/>. [cit. 2023-10-21] a navazující opatření, které je mění. Mezi další diagnostické úkony patří zejména provádění vyšetření či odběry vzorků.

⁷⁴ Viz ust. § 2 vyhlášky č. 352/2022 Sb.

⁷⁵ Viz ust. § 46 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.

⁷⁶ Pravidelné očkování je prováděno „k zamezení vzniku a šíření závažných infekčních onemocnění s vysokým rizikem dalšího epidemického šíření v kolektivech a život ohrožujících infekčních onemocnění“ (věta druhá ust. § 46 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví). Vždy je třeba zohledňovat doporučení WHO a Evropského střediska pro kontrolu nemocí. Výčet těchto očkování obsahuje vyhláška č. 537/2006 Sb.

- Zvláštní očkování;⁷⁷
- Mimořádná očkování;⁷⁸
- Očkování při úrazech, poraněních a nehojících se ranách a očkování před některými léčebnými výkony.⁷⁹

Uvedená očkování jsou poskytovatelé zdravotních služeb povinni zajistit a provádět v rozsahu stanoveném v prováděcím právním předpise nebo mezinárodní smlouvě, kterou je ČR vázána. V současnosti je prováděcím předpisem vyhláška č. 537/2006 Sb., o očkování proti infekčním nemocem. Vyhláška upravuje kromě členění očkování (které následuje zákonné členění) také například podmínky jeho provedení, případy, kdy jsou fyzické osoby povinny podrobit se stanovenému druhu očkování nebo termíny prováděných očkování. Nad rámec uvedeného výčtu uvádí vyhláška „*očkování, provedené na žádost fyzické osoby, která si přeje být očkováním chráněna proti infekcím, proti kterým je k dispozici očkovací látka.*“⁸⁰

Poskytovatel zdravotních služeb je v souladu s § 47 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví použit k očkování jen očkovací látky dle antigenního složení stanoveného Ministerstvem zdravotnictví („MZdr“) na doporučení Národní imunizační komise (poradní orgán MZdr). Výjimkou je jen pravidelné očkování, u něž fyzická osoba požádá o provedení očkování jinou očkovací látkou.⁸¹

Fyzické osoby povinné podrobit se pravidelnému očkování v souladu s vyhláškou č. 537/2006 Sb. jsou: i) fyzické osoby, které mají na území ČR (povolen) trvalý pobyt; ii) cizinci, jimž byl povolen přechodný pobyt na území ČR na dobu delší než 90 dnů a cizinci oprávnění pobývat na území ČR po dobu delší než 90 dnů.⁸²

⁷⁷ Zvláštním očkováním je třeba rozumět takové očkování, kterému se musí podrobit fyzické osoby stanovené prováděcím právním předpisem a ty fyzické osoby, které mají být zařazeny na pracoviště s vyšším rizikem vzniku infekčních onemocnění (viz poslední věta ust. § 46 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví).

⁷⁸ Mimořádné očkování je prováděno k prevenci infekcí v mimořádných situacích (viz ust. § 2 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 537/2006 Sb.).

⁷⁹ Při úrazech, poraněních a nehojících se ranách a očkování před některými léčebnými výkony se v souladu s ust. § 2 odst. 1 písm. d) vyhlášky č. 537/2006 Sb. rozumí očkování proti tetanu a proti vzteklině. Podmínky, kdy se provádí, jsou specifikovány v ustanovení § 13 této vyhlášky.

⁸⁰ Ust. § 2 odst. 1 písm. e) vyhlášky č. 537/2006 Sb.

⁸¹ Viz ust. § 47 odst. 1 a § 80 odst. 1 písm. e) zákona o ochraně veřejného zdraví.

⁸² Viz ust. § 46 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.

Dále jsou povinny podrobit se stanovenému druhu zvláštního očkování osoby stanovené ve vyhlášce č. 537/2006 Sb. a osoby, které mají být zařazeny na pracoviště s vyšším rizikem infekčních onemocnění vymezeném v této vyhlášce.⁸³

S uvedenými povinnostmi souvisí dále například povinnost poskytovatele zdravotních služeb evidovat provedená očkování do očkovacího průkazu (případně zdravotního a očkovacího průkazu dítěte a mladistvého), povinnost poskytovatele zdravotních služeb ohlásit neobvyklé reakce po očkování příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví nebo povinnost hlásit Ministerstvu zdravotnictví počty pojištěnců očkovaných pravidelným očkováním za uplynulý kalendářní rok.⁸⁴

Fyzické osoby, které jsou povinny podrobit se pravidelnému nebo zvláštnímu očkování, jsou v případech stanovených ve vyhlášce č. 537/2006 Sb. povinny podrobit se před provedením takového očkování vyšetření stavu imunity. Pravidelné a zvláštní očkování pak nemůže být provedeno v případě, že je zjištěna imunita vůči infekci nebo kontraindikace (zdravotní stav bránící podání dané očkovací látky). V těchto případech je poskytovatel zdravotních služeb povinen zaznamenat důvod upuštění od očkování do zdravotnické dokumentace a vydat dané fyzické osobě potvrzení o těchto skutečnostech.⁸⁵

Povinnost vymezených fyzických osob podrobit se očkování je některými autory označována za kontroverzní, a to zejména pro střet veřejného zájmu na ochraně zdraví obyvatelstva (lidské populace) před infekčními onemocněními a subjektivním právem jednotlivce na zachování jejich tělesné a duševní integrity.⁸⁶

Právo fyzické osoby odmítnout podrobit se povinnému očkování ve své praxi několikrát potvrdil Ústavní soud (dále také „ÚS“). ÚS vyslovil tento právní názor: *„Ústavou požadovaná ochrana individuální autonomie, předpokládaná čl. 16 LPS, vyžaduje, aby povinné očkování nebylo proti povinným subjektům ve výjimečných případech vynucováno ... s ohledem na vysokou míru proočkování populace nemůže výjimečné nevynucení očkování, s ohledem na mimořádná specifika případu, ohrozit ústavně chráněné zájmy na ochraně veřejného zdraví (předpokládané v čl. 16 odst. 4 LPS).“*⁸⁷ ÚS v citovaném nálezu tedy připustil, že ve výjimečných

⁸³ Srov. zejm. ust. § 46 odst. 1, odst. 6 zákona o ochraně veřejného zdraví a specifikaci v příslušných ustanoveních vyhlášky č. 537/2006 Sb.

⁸⁴ Viz ust. § 47 odst. 2 a § 51 zákona o ochraně veřejného zdraví

⁸⁵ Viz ust. § 47 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví.

⁸⁶ Srov. např. ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 762.

⁸⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 2. 2011, sp. zn. III. ÚS 449/2006.

případech nemusí být povinné očkování vynucováno. Pozdějším nálezem ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1253/14 deklaroval ÚS rovnost mezi nábožensky a nenábožensky motivovanou výhradou svědomí, zatímco předchozí zmiňovaný náleze se věnoval nábožensky motivované výhradě svědomí. ÚS dále formuloval podmínky, kdy je uplatnění výhrady svědomí oprávněné, a to bez ohledu na to, zda se jedná o světskou nebo náboženskou výhradu svědomí. Těmito podmínkami jsou kumulativně: „1) ústavní relevance tvrzení obsažených ve výhradě svědomí, 2) naléhavost důvodů, jež k podpoře své výhrady nositel základní svobody uvádí, 3) konzistentnost a přesvědčivost tvrzení dané osoby a 4) společenské dopady, jež může v konkrétním případě akceptovaná sekulární výhrada svědomí mít.“⁸⁸ Mezi odbornou veřejností se v návaznosti na tuto judikaturu objevují i kritické názory vůči ÚS, a to zejména pro možné překročení pravomocí, kdy ÚS de facto doplnil právní úpravu o obecně formulované kumulativní podmínky.⁸⁹

Z výše uvedeného je tedy patrné, že právní úprava vakcinace zvířat a lidí obsahuje určité podobnosti, jako například povinnost zajištění vakcinace, resp. podrobení se vakcinaci, proti určité nákaze. Odlišností je pak způsob, kterým je poskytován výčet povinných očkovaní. V případě zvířat je tento výčet obsažen zčásti v zákoně, zčásti v nařízení EU a zčásti v opatření obecné povahy MZe. Výčet povinných očkovaní lidí je obsažen v prováděcí vyhlášce MZdr. Lze mít za to, že nejvýraznějším rozdílem je (s ohledem na judikaturu ÚS) oprávnění povinné osoby odmítnout v určitých případech očkovaní, aniž by následoval postih ze strany příslušného orgánu veřejné moci.

2.2.3 Obdobná opatření v oblasti zdraví rostlin

V oblasti ochrany zdraví rostlin nelze za současného stavu vědeckého poznání nalézt preventivní opatření, které by odpovídalo vakcinaci lidí a zvířat. Jsou však určité způsoby, které jsou svým účinkem s vakcinací srovnatelné. Mezi takové způsoby je možné řadit genetické modifikace organismů (dále také „GMO“), konkrétně pěstování geneticky modifikovaných druhů rostlin. Jsou tak možné genetické modifikace, jejichž výsledkem může být například zvýšení odolnosti rostliny či plodiny vůči škůdcům nebo chorobám. Přes řadu výhod, jako je například možnost snazšího obdělávání nebo snížení potřeby používání prostředků proti hmyzím škůdcům apod., jsou zde určitá rizika, která GMO přináší. Takovými riziky může být například hrozba přemnožení rezistentních škůdců či vzniku a následného rozšíření rezistentních plevelů či jiných

⁸⁸ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1253/14.

⁸⁹ ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 765-766.

organismů s potenciálně negativním dopadem na zdraví rostlin. Proto je třeba právní regulace, která bude omezovat potenciální rizika GMO i možnost jejich zneužití.⁹⁰

2.3 Další povinnosti a opatření preventivního charakteru

2.3.1 Čistota, dezinfekce, dezinsekce a deratizace

Ustanovení § 5 odst. 1 písm. a) veterinárního zákona ukládá **chovatelům hospodářských zvířat** povinnost zabezpečit v rozsahu odpovídajícím druhu zvířat a způsobu jejich chovu a ustájení: i) čištění, dezinfekci, dezinsekci a deratizaci stájí, jiných prostorů a zařízení, v nichž jsou chována zvířata; ii) čištění a dezinfekci technologických zařízení, strojů, náradí a dalších předmětů přicházejících do přímého styku se zvířaty. K těmto opatřením jsou povinni používat přípravky, které jsou v souladu s právními předpisy.

Nositeli obdobné povinnosti provádět čištění, dezinfekci, deratizaci a dezinsekci jsou **osoby, které jako podnikatelé zacházejí se živočišnými produkty**, a to zejména za účelem předcházení šíření nálezů a nemocí přenosných ze zvířat na člověka.⁹¹

V rámci zákona o ochraně veřejného zdraví je právní úprava této činnosti obsažena v hlavě III., díle 2. zákona o ochraně veřejného zdraví. Není tedy oproti veterinárnímu zákonu tak roztržena. Ochranná dezinfekce, dezinsekce a deratizace (dále také „DDD“) je zákonem o ochraně veřejného zdraví vymezena jako „*činnost směřující k ochraně zdraví fyzických osob a k ochraně životních a pracovních podmínek před původci a přenašeči infekčních onemocnění, škodlivými a epidemiologicky významnými členovci, hlodavci a dalšími živočichy.*“⁹² Pro účely tohoto zákona je možné DDD dělit na běžnou, která směřuje k předcházení vzniku ve vymezení uvedených negativních důsledků, a na speciální, která je již odbornou činností cílenou na likvidaci původců a přenašečů infekčních onemocnění a zvýšenému výskytu uvedených škodlivých organismů.⁹³

K provádění těchto opatření je možné v souladu s ustanovením § 56 zákona o ochraně veřejného zdraví použít jen přípravky dodané na trh v souladu s přímo použitelným předpisem EU o biocidních přípravcích (nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 528/2012). Zákon

⁹⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 159-161.

⁹¹ Viz ust. § 22 odst. 1 písm. b) bod 3. veterinárního zákona.

⁹² Ust. § 55 zákona o ochraně veřejného zdraví.

⁹³ Tamtéž.

rovněž zakotvuje požadavek používat uvedené prostředky výhradně v nezbytné míře s tím, že musí být prováděna kontrola jejich účinnosti, a to osobami, které tato opatření provádí.⁹⁴

Povinným subjektem je v případě této povinnosti stanovené zákonem o ochraně veřejného zdraví jednak každá osoba, a dále jsou povinnými subjekty podnikatelé, právnické osoby a každý při likvidaci původců nákaz, při zvýšeném výskytu škodlivých a epidemiologicky významných členovců, hlodavců a dalších živočichů.⁹⁵ Každý je povinen provádět **běžnou DDD** v rámci čištění, jakož i v rámci běžných technologických a pracovních postupů. **Speciální ochranou DDD** pak mají povinnost provádět výše uvedené osoby za podmínek ustanovení § 57 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví, a to při zvýšeném výskytu epidemiologicky významných a škodlivých organismů (jako jsou např. hlodavci nebo členovci).⁹⁶ Speciální DDD může provádět jen osoba k tomu odborně způsobilá. Způsobilost a podmínky k jejímu získávání upravuje podrobněji zákon o ochraně veřejného zdraví v ustanoveních § 58 až § 60.

2.3.2 Preventivní monitoring škodlivých organismů a diagnostické činnosti

Monitoring výskytu škodlivých organismů se vztahuje ke zdraví rostlin. Dle ustanovení § 4 zákona o rostlinolékařské péči jde o činnost, kterou na území ČR provádí ÚKZÚZ. ÚKZÚZ provádí monitoring a průzkum výskytu škodlivých organismů a podmínek pro jejich šíření, jakož i poruch souvisejících s ochranou rostlin. ÚKZÚZ dále shromažďuje i údaje o rizicích vzniku rezistence škodlivých organismů vůči přípravkům, jakož i opatřeních k zamezení vzniku této rezistence. ÚKZÚZ dále zveřejňuje údaje shromážděné v rámci těchto postupů společně s údajem, jaké jsou prahy škodlivosti,⁹⁷ včetně případného upozornění, že škodlivé organismy těchto hodnot dosáhly. Dle důvodové zprávy k zákonu o rostlinolékařské péči byl monitoring zaveden za účelem

⁹⁴ ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 768.

⁹⁵ Ust. § 57 zákona o ochraně veřejného zdraví.

⁹⁶ ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 768.

⁹⁷ Prahy škodlivosti dle ust. § 4 odst. 3 zákona o rostlinolékařské péči zveřejňuje ÚKZÚZ na základě současného vědeckého poznání, a to s přihlédnutím k doporučení Rostlinolékařské rady Ministerstva zemědělství. Prahem škodlivosti jsou hodnoty populační hustoty škodlivého organismu na daném pozemku či v daném objektu, při nichž je odůvodněné provést opatření k omezení dopadu škodlivých organismů (ust. § 2 odst. 1 písm. g) tohoto zákona).

sběru údajů potřebných k posouzení rizik spojených s výskytem škodlivých organismů.⁹⁸ Výstupy z monitoringu ÚKZÚZ zveřejňuje na Rostlinolékařském portálu.⁹⁹

Nad rámec monitoringu a průzkumu může ÚKZÚZ provést průzkum konkrétních míst na žádost osoby, která hodlá pěstovat šlechtitelský, rozmnožovací nebo reprodukční materiál.¹⁰⁰

Dalším subjektem povinným sledovat výskyt škodlivých organismů a zaznamenávat o tomto sledování údaje jsou již zmiňovaní **profesionální uživatelé**.¹⁰¹

V rámci úpravy veterinárního zákona má svůj význam i **odborná veterinární činnost**, která zahrnuje mimo jiné preventivní činnost, vyšetřování, stanovení diagnózy a léčení zvířat, prohlídku jatečných zvířat a masa, diagnostiku zdravotního stavu zvířat. Odbornou veterinární činnost jsou oprávněny provádět zejména orgány veterinární správy, státní veterinární ústavy a národní referenční laboratoře a referenční laboratoře, fyzické a právnické osoby v rozsahu a za splnění podmínek stanovených veterinárním zákonem a zvláštním právním předpisem.¹⁰²

Mezi důležitou část právní úpravy patří i vymezení úkolů **Státní veterinární správy** v oblasti zdolávání nákaz dle ustanovení § 10 odst. 1 veterinárního zákona, mezi které jsou řazeny i činnosti mající povahu „monitoringu“ či sledování a vyhodnocování údajů o nákazách. Jde zejména o monitoring nákaz a nemocí přenosných ze zvířat na člověka a jejich původců. Jeho pravidla jsou upravena vyhláškou č. 356/2004 Sb.¹⁰³ Vyhláška č. 356/2004 Sb. upravuje krom povinností osob při monitoringu i zásadu spolupráce Státní veterinární správy s jinými orgány, jimiž jsou zejména orgány odborného dozoru nad krmivy, orgány státního dozoru nad potravinami a orgány ochrany veřejného zdraví. Podstatou této spolupráce je volná výměna obecných informací i specifických dat, jež jsou předmětem monitoringu.¹⁰⁴

⁹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů. Online. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-10-12].

⁹⁹ ÚKZÚZ. *Rostlinolékařský portál*. Online. 2023. Dostupné z: https://eagri.cz/public/app/srs_pub/fytoportal/public/#rlpldomu|uvod. [cit. 2023-10-21].

¹⁰⁰ Viz ust. § 6 zákona o rostlinolékařské péči.

¹⁰¹ Viz subkapitulu 2.1.1.

¹⁰² Kromě těchto subjektů jsou v souladu s ust. § 58 veterinárního zákona oprávněny odbornou veterinární činnost provádět i příslušné orgány Ministerstva obrany nebo ozbrojených sil ČR a Ministerstva vnitra, veterinární vysoké školy (určuje-li to jejich statut) a střední odborné školy veterinárního oboru (je-li to součástí jejich pedagogické činnosti).

¹⁰³ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 82.

¹⁰⁴ Viz ust. § 3 odst. 1 vyhlášky č. 356/2004 Sb.

Veterinární zákon ukládá v ustanovení § 4 každému chovateli nad rámec již uvedených povinností také **povinnost součinnosti** k tomu, aby bylo provedeno nařízené vyšetření zvířete, odběr vzorků, ochranné očkování nebo jiný odborný veterinární úkon. Dále je každý chovatel povinen zabezpečit provádění vyšetření a jiných diagnostických úkonů stanovených opatřením obecné povahy MZe. Přímý dopad na ochranu zdraví lidí má povinnost zajistit vyšetření zvířete, které poranilo člověka nebo s ním přišlo do přímého kontaktu způsobem či za okolností, z nichž plyne nebezpečí onemocnění nákazou vztekliny.

Ve vztahu ke zdraví lidí má význam **povinnost pojištěnců podrobit se na vyzvání preventivním prohlídkám**, stanoví-li tak zákon nebo obecně závazné právní předpisy.¹⁰⁵ Zákon ani jiný právní předpis však nestanoví, který subjekt je oprávněn vyzvat pojištěnce. Rovněž v tomto zákoně absentuje mechanismus, který by splnění této povinnosti mohl vynutit. Právní úprava účinná do 31. prosince 2021 však stanovila, že opětovné nesplnění této povinnosti je přestupkem, za nějž mohla příslušná zdravotní pojišťovna uložit pokutu až 500 Kč.¹⁰⁶ Rozhodnutí zákonodárce vypustit z tohoto zákona ustanovení, že jde o přestupek, lze považovat za vhodné. Za nevhodné lze však považovat ponechání povinnosti v ustanovení § 12 písm. e), neboť tím nedošlo k efektivnímu vyřešení této mezery v zákoně. Druhy, obsah a časové rozmezí preventivních prohlídek, jakož i okruh poskytovatelů, kteří je provádějí stanoví prováděcí právní předpis.¹⁰⁷

Krajské hygienické stanice jsou, dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. e) zákona o ochraně veřejného zdraví, oprávněny zaměstnavatelům stanovit ve stanovených případech lékařské prohlídky pracovníků. Dále mohou v rámci výkonu státního zdravotního dozoru, v souladu s ustanovením § 84 odst. 1 písm. v) zákona o ochraně veřejného zdraví, nařídit lékařské prohlídky a potřebná vyšetření z protiepidemických důvodů u osob vykonávajících epidemiologicky závažné činnosti. Epidemiologicky závažné činnosti jsou vymezeny v ustanovení § 19 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Viz ust. § 12 písm. e) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o veřejném zdravotním pojištění“).

¹⁰⁶ Viz ustanovení § 44 zákona o veřejném zdravotním pojištění ve znění účinném do 31. prosince 2021.

¹⁰⁷ Vyhláška č. 70/2012 Sb., o preventivních prohlídkách.

¹⁰⁸ Uvedeným ustanovením je zavedena právní fikce epidemiologické závažnosti u provozování stravovacích služeb, výroby nebo zpracování potravin, uvádění potravin na trh, výroby kosmetických přípravků, provozování úpraven vod a vodovodů, provozování holičství, kadeřnictví, pedikúry, manikúry, solária, kosmetických, masérských, regeneračních nebo rekondičních služeb a provozování živnosti, při které dochází k porušení integrity kůže.

O dalších povinnostech souvisejících s touto problematikou je dále pojednáno v kapitolách této práce věnovaných zdravotní nezávadnosti živočišných produktů a zdolávání nákaz.

2.4 Preventivní opatření v oblasti ochrany zdraví volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Klíčovým předpisem upravujícím ochranu planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů je zákon o ochraně přírody a krajiny. Mimo obecnou povinnost ochrany všech druhů rostlin (před poškozováním, zničením, sběrem či odchycem), ukládá tento zákon v ustanovení § 5 odst. 3 povinnost **všem fyzickým i právnickým osobám** postupovat při taxativně vyjmenovaných činnostech tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a zraňování nebo úhynu živočichů nebo ničení jejich biotopů.¹⁰⁹ Za nadměrný úhyn (případně nadměrné ničení biotopů či nadměrné zraňování) je třeba považovat takový úhyn, ke kterému došlo zbytečně. Při provádění určitých činností je třeba s jistými negativními dopady počítat. Tyto dopady však nesmí být nadměrné jednak z hlediska kvantitativního, ale dále též například z hlediska povahy dané činnosti. Toto ustanovení tak ukládá povinnost takového postupu, při kterém za použití technicky a ekonomicky dostupných prostředků nedochází k nadměrným nežádoucím důsledkům.¹¹⁰

Význam pro ochranu rostlin má i **povinnost vlastníků dřevin** pečovat o ně, zejména povinnost je ošetřovat a udržovat, kterou vlastníků dřevin ukládá ustanovení § 7 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny.

Dopad na zdraví planě rostoucích rostlin má i již uvedená prevence dle zákona o rostlinolékařské péči, zejména pak povinnost omezovat výskyt a šíření škodlivých organismů.

2.5 Shrnutí

Povinnosti a opatření preventivního charakteru hrají důležitou roli při ochraně zdraví rostlin, zvířat a lidí. Právní úprava prevence na úseku zdraví rostlin, zvířat a lidí je obsažena v řadě právních předpisů, a to jak na vnitrostátní úrovni, tak i předpisy na úrovni EU, na které české

¹⁰⁹ Vyjmenovanými činnostmi jsou zemědělské, lesnické a stavební práce, vodohospodářské úpravy, doprava a energetika.

¹¹⁰ VOMÁČKA, Vojtěch. § 5 [Obecná ochrana rostlin a živočichů]. In: VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip et al. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Online. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2018. s. 66-67. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-10-12].

právní předpisy často odkazují. Za klíčové právní předpisy v oblasti prevence lze považovat zejména zákon o rostlinolékařské péči, veterinární zákon a zákon o ochraně veřejného zdraví, včetně právních předpisů provádějících ustanovení těchto zákonů.

Za stěžejní povinnosti a opatření s významem pro předcházení onemocněním a jiným poruchám zdraví je možné považovat povinnou vakcinaci, povinnost udržování čistoty a provádění pravidelné dezinfekce, dezinfekce či deratizace, povinný monitoring škodlivých faktorů a organismů a povinnost zajistit provedení určitých diagnostických úkonů (prohlídek či vyšetření). Pro úplnost je třeba uvést, že velký význam pro prevenci mají opatření, k jejichž provádění se adresáti právních norem rozhodnou dobrovolně. Může tak jít například o dobrovolné podrobení se vakcinaci či lékařské prohlídce nebo udržování vyšších než zákonem vyžadovaných standardů při péči o zvířata a rostliny či při jiných činnostech, které mohou mít přímý nebo nepřímý vliv na zdraví rostlin, zvířat a lidí.

3 Ochrana nezávadnosti přípravků na ochranu rostlin, krmiv, potravin a živočišných produktů

Následující kapitola bude věnována nástrojům směřujícím k zajištění zdravotní nezávadnosti či bezpečnosti přípravků na ochranu rostlin, krmiv, potravin a živočišných produktů, a pro zdraví rostlin, zvířat a lidí. Zajištění zdravotní nezávadnosti uvedených produktů je možné považovat za specifickou kategorii nástrojů preventivního významu. Právní regulace přípravků na ochranu rostlin a krmiv má významný vliv i na bezpečnost potravin a živočišných produktů, tudíž krom zřejmého dopadu na ochranu zdraví rostlin a zvířat je zde patrný i vliv na ochranu zdraví lidí.¹¹¹

3.1 Přípravky na ochranu rostlin

Přípravky na ochranu rostlin jsou regulovány zejména v ustanoveních hlavy IV. zákona o rostlinolékařské péči.¹¹² Tato ustanovení upravují zejména podmínky skladování přípravků, uvádění přípravků na trh, používání přípravků, ochranu nezávadnosti pitné vody a ochranu vodního prostředí, ochranu zvláště chráněných území a ochranu obyvatel.¹¹³ Tuto oblast však ovlivňují i předpisy práva EU, zejména nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009.

Skladování přípravků musí být prováděno odděleně od jiných výrobků a přípravků určených k likvidaci jako odpad nebo přípravků s prošlou dobou použitelnosti, jakož i těch, které jsou vráceny dodavateli nebo které nejsou povoleny ÚKZÚZ a odděleně od látek, které by mohly ovlivnit vlastnosti skladovaných přípravků. Zajistit plnění těchto podmínek skladování jsou povinny osoby, které s přípravky nakládají s výjimkou distributorů. O místech uskladnění přípravků jsou tyto osoby povinny na požádání informovat ÚKZÚZ.¹¹⁴

Uvádět na trh přípravky pro profesionální uživatele mohou pouze distributoři registrovaní v registru distributorů vedeném ÚKZÚZ. Prodej přípravků mohou zajišťovat pouze držitelé příslušného osvědčení. Při prodeji přípravků, jež nejsou určeny profesionálním uživatelům distributor povinen poskytnout informace zejména o rizicích přípravku pro zdraví a životní

¹¹¹ Viz např. DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 149.

¹¹² Ust. § 1 odst. 1 písm. c) zákona o rostlinolékařské péči zavádí pro přípravky na ochranu rostlin legislativní zkratku „přípravky“.

¹¹³ Podmínky zpravidla platí i pro pomocné prostředky na ochranu rostlin.

¹¹⁴ Ust. § 46 odst. 1 zákona o rostlinolékařské péči.

prostředí, způsobů správného skladování a aplikace přípravku, způsobů nakládání s ním a jeho bezpečné likvidace, jakož i informace o možnostech alternativní ochrany rostlin. Dále jsou distributoři zejména povinni dodávat jen povolené přípravky v neporušených prodejních obalech, informovat odběratele o zjištěných závadách přípravku a nežádoucích účincích apod. Nadto zákon zavádí zákaz dovážet přípravky ze třetích zemí pro vlastní potřebu.¹¹⁵

Používání přípravků je možné jen způsobem v souladu s jejich etiketou, případně nařízením ÚKZÚZ. Při používání nesmí být přípravkem zasaženy rostliny mimo cílovou plochu, na níž je prováděna aplikace přípravku. Přípravky určené pro profesionální uživatele smí používat jen držitel osvědčení k nakládání s takovými přípravky. Při používání musí být dbáno na ochranu necílových organismů, zejména včel, zvěře a vodních organismů. S tím je spojena i povinnost oznámit předem použití určitých přípravků dotčeným chovatelům včel či ÚKZÚZ.¹¹⁶ Specifickou oblastí je provádění letecké aplikace přípravků. Letecká aplikace přípravků je zakázána s výjimkou letecké aplikace provedené z letadla nebo vrtulníku po povolení ÚKZÚZ na základě schváleného plánu letecké aplikace a následné žádosti, nebo povolení mimořádné letecké aplikace.¹¹⁷

Zvláštní pravidla používání přípravků platí pro používání ve zvláště chráněných územích a v blízkosti zdrojů pitné vody a ochranných pásem. Ve vzdálenosti 10 metrů od povrchového či podzemního zdroje pitné vody je zakázána aplikace i skladování přípravků, pokud pro tento zdroj nebylo stanoveno ochranné pásmo.¹¹⁸ Z této úpravy lze dovozovat, že za předpokladu, že bylo pro tento vodní zdroj stanoveno ochranné pásmo, platí obecný zákaz používání těchto přípravků v tomto ochranném pásmu. Uvedená regulace má tak význam i pro zdraví lidí, případně organismů, které se vyskytují v daném ochranném pásmu.

Při aplikaci přípravků ve zvláště chráněných územích ve smyslu zákona o ochraně přírody a krajiny je pak profesionální uživatel povinen omezovat rizika aplikace přípravku pro životní prostředí, necílové organismy a biodiverzitu.¹¹⁹

¹¹⁵ Viz ust. § 46a až § 46d zákona o rostlinolékařské péči.

¹¹⁶ Ust. § 49 a § 51 zákona o rostlinolékařské péči. Podrobnosti oznamovací povinnosti a náležitosti oznámení pak stanoví vyhláška č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin.

¹¹⁷ Ust. § 52 zákona o rostlinolékařské péči.

¹¹⁸ Ust. § 52a zákona o rostlinolékařské péči.

¹¹⁹ Ust. § 52b odst. 1 zákona o rostlinolékařské péči.

V oblasti ochrany zdraví a životního prostředí před nepříznivými dopady přípravků zpracovává MZe ve spolupráci s MZdr a MŽP alespoň každých pět let koncepční nástroj schvalovaný vládou, kterým je Národní akční plán pro bezpečné používání přípravků, který zejm. stanoví cíle a opatření pro snížení dopadů používání přípravků na zdraví a životní prostředí s cílem podpory vývoje a používání alternativních postupů a snížení závislosti na používání přípravků.¹²⁰

3.2 Krmiva

Základním pramenem právní úpravy v oblasti krmiv v ČR je zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech (dále jen „zákon o krmivech“). Právní úprava je ovlivněna i předpisy práva EU, a to nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1831/2003, kterým se stanoví požadavky na hygienu krmiv (dále jen „nařízení o hygieně krmiv“) a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 767/2009 o uvádění na trh a používání krmiv (dále jen „nařízení o uvádění krmiv na trh“).

Krmivo je vymezeno v čl. 3 odst. 4 nařízení o bezpečnosti potravin jako látka nebo produkt určené ke krmení zvířat, a to orální cestou. Znak určení ke krmení zvířat byl již dříve akcentován judikaturou, a to zejména ve vztahu k potravinám již nevhodným k lidské spotřebě, které mohou být používány jako krmivo. Dle rozsudku NSS ze dne 4. srpna 2005, č. j. 2 As 43/2004-51 tak lze za výrobky či látky použitelné jako krmivo považovat jen takové látky a výrobky vhodné k výživě zvířat.¹²¹

Pro bezpečnost krmiv má význam zejména schvalovací proces, registrace, označování a balení krmiv (a jejich uvádění na trh), povinnosti provozovatelů krmivářských podniků a povinnosti při skladování a používání krmiv.

Schvalovací postup je upraven ustanovením § 4 zákona o krmivech. Fyzické nebo právnické osoby tak mohou vykonávat činnosti stanovené nařízením o hygieně krmiv jen se souhlasem ÚKZÚZ vydaným jim na základě žádosti. Ustanovení § 5 zákona o krmivech ukládá provozovatelům, kteří chtějí vykonávat činnosti stanovené v nařízení o hygieně krmiv, povinnost registrace. O registraci rozhoduje ÚKZÚZ na základě žádosti provozovatele.

Označování a balení krmiv je upraveno zejm. články 11 až 23 nařízení o uvádění krmiv na trh. Označení krmiv nesmějí být klamavá (resp. nesmějí uživatele uvádět v omyl), a to zejména pokud jde o vlastnosti, složení, množství či trvanlivost krmiv. Dále nesmí označení například

¹²⁰ Ust. § 48a zákona o rostlinolékařské péči.

¹²¹ NSS v uvedeném rozsudku uzavřel, že je nemyslitelné nebo velice nepravděpodobné použít jako krmivo např. želé bonbony, kávu, mletou papriku nebo lízátko.

přisuzovat krmivu vlastnosti nebo účinky, které nemá, ani nesmí vyvolávat představu, že krmivo má zvláštní vlastnosti, oproti krmivům jemu podobným. Provozovatel krmivářského podniku, který uvádí krmivo poprvé na trh, je odpovědný za jeho označování a zajišťuje tak přítomnost požadovaných údajů¹²² v označení, jakož i jejich správnost. Obecně platí povinnost uvádět krmiva na trh jen v uzavřených obalech nebo v uzavřených nádobách, a to tak, aby při jejich otevření došlo k porušení uzávěru a tento uzávěr nemohl být již znovu použit. Výjimku pak představují krmiva taxativně vypočtená v článku 23 odst. 2 nařízení o uvádění krmiv na trh, ta mohou být uváděna na trh jako volně ložená nebo v neuzavřených obalech nebo nádobách.

Skladování krmiv pak musí být dle ustanovení § 14 odst. 1 zákona o krmivech zajištěno v souladu s předpisy EU (zejména s nároky uvedenými v příloze I, II a III nařízení o hygieně krmiv) a prováděcím právním předpisem zajištěno uchování jejich jakosti, zdravotní nezávadnosti a byla v souladu s prováděcím předpisem zajištěna jejich ochrana před zneužitím, hlodavci a ptáky, vlhkostí a látkami, které je mohou znehodnocovat nebo v nich vytvářet produkty škodlivé zdraví zvířat a lidí a ohrožující životní prostředí. Provozovatel je dále dle § 14 odst. 2 povinen zajistit ve skladových prostorech provádění dezinfekce, dezinsekce a deratizace a udržování odpovídajících mikroklimatických podmínek a čistoty.

Základní povinnosti provozovatele krmivářského podniku při výrobě, uvádění na trh a používání upravuje ustanovení § 3 zákona o krmivech. Základním požadavkem je dodržení obsahu a limitů nežádoucích látek v krmivech, aby byla zajištěna zdravotní nezávadnost. Obsahují-li produkty ke krmení větší množství nežádoucí látky, než činí stanovený maximální limit, nesmí je provozovatel smíchat pro účely ředění se stejnými ani jinými produkty ke krmení. Jsou-li krmiva označena ochrannou lhůtou,¹²³ musí provozovatel tuto ochrannou lhůtu dodržet. Při výrobě krmiv nesmí být použity produkty ke krmení obsahující nežádoucí látky, které překračují limity stanovené v předpisech EU, nebo produkty ke krmení obsahující cizí předměty, které mohou ohrozit zdraví zvířat, nebo živé skladištní škůdce. Taková krmiva mohou být použita jen po dekontaminaci provedené v souladu s postupem stanoveným přímo použitelnými předpisy EU. **Chovatelům hospodářských zvířat** zejm. jsou povinni používat ke krmení zvířat krmiva, která

¹²² Požadavky na povinné označování krmiv jsou uvedeny v člancích 15 až 21 nařízení o uvádění krmiv na trh.

¹²³ Ochranná lhůta je minimální doba, která musí uběhnout od ukončení příjmu krmiva, obsahujícího určitou doplňkovou látku, pro níž je tato lhůta stanovena, do porážky zvířete nebo počátku produkce živočišných produktů určených pro potravu lidí, aby bylo zajištěno, že neobsahují rezidua doplňkových látek v množstvích přesahujících maximální limity stanovené právními předpisy (viz ust. § 2 písm. b) zákona o krmivech).

jsou zdravotně nezávadná.¹²⁴ Výčet nepovolených látek, jakož i jejich výjimečné podávání hospodářským zvířatům a provádění monitoringu přítomnosti nepovolených látek, reziduí a látek kontaminujících, pro něž by živočišné produkty mohly být škodlivé pro zdraví lidí, je stanoven v prováděcí vyhlášce č. 291/2003 Sb.

Souvislost s krmením zvířat má i právní úprava týkající se **požadavků na vodu používanou k napájení** zvířat. Chovatel hospodářských zvířat má dle ustanovení § 5 odst. 1 písm. c) a d) veterinárního zákona povinnost používat k napájení zvířat jen vodu, která neohrožuje zdravotní stav zvířat a zdravotní nezávadnost jejich produktů, a dále též povinnost poskytnout součinnost orgánům provádějícím odběry vzorků z napájecí vody.

3.3 Ochrana nezávadnosti potravin a živočišných produktů

Právní regulace zemědělské výroby a potravinářství je ovlivňována zejména zásadou od vidlí až po vidličku, dle které je třeba, aby právní úprava postihovala všechny fáze výroby, zpracování a distribuce, tedy od zdraví rostlin a zvířat, přes používání krmiv až po konečnou fázi distribuce spotřebitelům. Význam má i zásada předběžné opatrnosti, která v kontextu potravinářství znamená přijetí opatření k zajištění ochrany zdraví lidí, je-li nejistota o bezpečnosti určité potraviny.¹²⁵ Za jeden z cílů potravinového práva souvisejících s uvedenými zásadami je v právní úpravě EU (a v důsledku i v ČR) zajištění vysoké úrovně ochrany života a zdraví lidí, a to i v souvislosti s ochranou zdraví zvířat a rostlin.¹²⁶

Klíčovými právními předpisy v oblasti ochrany zdravotní nezávadnosti živočišných produktů a potravin jsou zejména veterinární zákon a zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o potravinách“). Z předpisů práva EU jsou základními prameny právní úpravy v oblasti potravinového práva nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin (dále jen „nařízení o bezpečnosti potravin“) a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004, o hygieně potravin (dále jen „nařízení o hygieně potravin“). Významným nástrojem na mezinárodní úrovni jsou

¹²⁴ Ust. § 5 odst. 1 písm. c) veterinárního zákona.

¹²⁵ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 142.

¹²⁶ VENHARTOVÁ, Jana, RYBNÍKÁR, Samuel a GÁBRIŠ, Tomáš. *Potravinové právo*. Bratislava: C. H. Beck, 2022. s. 7.

mezinárodně uznávané standardy vydávané platformou *Codex alimentarius*.¹²⁷ Cílem *Codex alimentarius* je stanovení standardů mj. pro bezpečnost a kvalitu potravin za účelem ochrany zdraví spotřebitelů a za účelem odstranění překážek a usnadnění mezinárodního obchodu s potravinami.¹²⁸ *Codex alimentarius* má však dle některých autorů význam nejen na úrovni mezinárodní, ale i na úrovni vnitrostátní, a to zejména s přihlédnutím k jednomu z významných cílů, kterým je harmonizace standardů pro bezpečnost a kvalitu potravin. Je však třeba zdůraznit, že dokumenty vydávané v rámci *Codex alimentarius* nejsou právně závazné. Krom harmonizačního významu představují i určitý rámec pro posuzování bezpečnosti potravin.¹²⁹

Za hlavní okruhy právní regulace potravin je možné považovat zdravotní nezávadnost (bezpečnost) potravin, hygienu potravin, a jejich uvádění na trh, s nímž souvisí zejména zákonné požadavky na výrobu potravin, balení potravin a jejich označování.

Potravinou se dle nařízení o bezpečnosti potravin rozumí „*jakákoli látka nebo výrobek, zpracované, částečně zpracované nebo nezpracované, které jsou určeny ke konzumaci člověkem nebo u nichž lze důvodně předpokládat, že je člověk bude konzumovat.*“¹³⁰ Mezi potraviny jsou řazeny i žvýkačky, nápoje a všechny látky přidávané do potraviny během výroby, přípravy a zpracování. Základními zásadami potravinářského práva jsou dle nařízení o bezpečnosti potravin zásada předběžné opatrnosti, analýza rizik, ochrana zájmů spotřebitele, konzultace s veřejností a informování veřejnosti.¹³¹

V oblasti potravinářského práva je základním povinným subjektem **provozovatel potravinářského podniku**. Potravinářským podnikem je dle ustanovení článku 3 odst. 3 nařízení o bezpečnosti potravin podnik vykonávající činnost související s jakoukoli fází výroby, zpracování a distribuce potravin.

Při **výrobě** je provozovatel povinen dle ustanovení § 3 odst. 1 písm. b) zákona o potravinách dodržovat hygienické a technologické požadavky, způsob a podmínky přepravy, jakož i podmínky uchovávání potravin a manipulace s potravinami, a to ve všech fázích výroby. Uvedená povinnost se tak vztahuje i na balení, krájení či jiný způsob dělení potravin, jakož i na

¹²⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 143.

¹²⁸ Viz FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION. *Codex alimentarius*. Online. Dostupné z: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/en/>. [cit. 2023-10-15].

¹²⁹ VENHARTOVÁ, Jana, RYBNÍKÁR, Samuel a GÁBRIŠ, Tomáš. *Potravinové právo*. Bratislava: C. H. Beck, 2022. s. 28.

¹³⁰ Článek 2 nařízení o bezpečnosti potravin.

¹³¹ Články 5 až 10 nařízení o bezpečnosti potravin.

jejich uvádění na trh. Provozovatel je při výrobě povinen používat k výrobě tepelně neopracovaných potravin (s výjimkou pokrmů)¹³² jen tepelně ošetřené vaječné obsahy a povinnost získávat k výrobě balené pramenité vody, balené kojenecké vody a balené přírodní minerální vody vodu jen z podzemních zdrojů.¹³³ Dále dle ustanovení § 10 odst. 4 zákona o potravinách nesmí být k výrobě potravin používány potraviny s prošlým datem použitelnosti nebo potraviny s prošlým datem minimální trvanlivosti, pokud jsou nebezpečné.

Označování potravin je upraveno zejména v ustanoveních § 6 až 9c zákona o potravinách. V případě potravin balených bez přítomnosti spotřebitele pro účely bezprostředního prodeje je provozovatel potravinářského podniku povinen uvést na obalu těchto potravin řadu údajů specifikovaných zejména ustanovením § 7 odst. 1 zákona o potravinách. Pro ochranu zdraví spotřebitelů, resp. zdravotní nezávadnost potravin, mají význam zejména tyto údaje: seznam složek¹³⁴, datum použitelnosti nebo minimální trvanlivosti či způsob uchování v případě potravin, u nichž by při nedodržení správného uchování mohla být ohrožena bezpečnost nebo zhoršena její jakost. V případě nebalených potravin musí provozovatel potravinářského podniku zákonem vyžadované údaje umístit v těsné blízkosti potraviny.¹³⁵

Potraviny zabalené mimo provozovnu výrobce a bez přítomnosti spotřebitele musí obsahovat údaje dle ustanovení § 7 zákona o potravinách. Provozovatel potravinářského podniku, pod jehož jménem je potravina uváděna na trh je však povinen zajistit, aby povinnými údaji byla označena každá jednotlivá potravina, nepostačuje-li uvedení povinných údajů jiným způsobem (např. na tabulkách v prodejním pultu).¹³⁶

Samotné neuvedení údajů o složení potraviny dle právního názoru NSS však bez dalšího nevede k její nevhodnosti k lidské spotřebě. O nevhodnosti ke spotřebě nelze v důsledku absence údajů o složení uvažovat, neboť tím nedochází ke změně vlastností dané potraviny. Může však způsobit škodlivost pro lidské zdraví, např. pokud je chybějícím údajem údaj o obsahu lepku či

¹³² Definici pokrmu zákon o potravinách neobsahuje. Je tedy třeba použít vymezení pojmu pokrm dle ust. § 23 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví. Podstatný je zejména účel této potraviny (včetně nápoje), a sice její podání ke konzumaci v rámci stravovací služby po její úpravě (nejen „teplou cestou“) nebo ošetření, a to jak přímo, tak po případném ohřevu.

¹³³ Ust. § 3 odst. 2 zákona o potravinách.

¹³⁴ Seznam složek lze považovat spíše za významnější ve vztahu k ochraně zdraví jednotlivců, a to zejména v souvislosti s nejrůznějšími potravinovými intolerancemi (alergiemi) konkrétních osob.

¹³⁵ Viz ust. § 8 zákona o potravinách.

¹³⁶ Viz rozsudek NSS ze dne 6. dubna 2014, č. j. 6 Ads 37/2013-46.

jiné látky, která by mohla pro některé konzumenty být alergenem.¹³⁷ S tímto závěrem lze souhlasit, neboť neoznačení potraviny určitým údajem nemůže představovat zásah do kvality složení dané potraviny, avšak může představovat hrozbu pro zdraví konkrétních konzumentů této potraviny.

Klamavě může dle judikatury NSS působit např. označení „PRAVÁ ČESKÁ ZABIJAČKA“, pokud daná potravina pochází z jiného státu. Ve spojení s absencí označení země či místa původu působí dané označení klamavě a uvádí spotřebitele v omyl.¹³⁸

Výjimku z povinných údajů představuje např. datum použitelnosti či minimální trvanlivosti, které může být uvedeno na etiketě nebo obalu potraviny zabalené v místě prodeje na žádost spotřebitele. Pokud je potravina uváděna na trh na území ČR, musí být v souladu s ustanovením § 3 odst. 1 písm. e) zákona o potravinách povinné informace o potravine uváděny v českém jazyce.¹³⁹ Nesprávně nebo nedostatečně označené potraviny musí být vyřazeny z dalšího uvádění na trh, odděleně umístěny a musí být připojena informace o jejich vyřazení.¹⁴⁰

K balení potravin je dle ustanovení § 3 odst. 1 písm. g) zákona o potravinách provozovatel potravinářského podniku povinen používat jen obaly a obalové materiály chránící potraviny před znehodnocením, znemožňující záměnu nebo změnu obsahu bez otevření nebo změny tohoto obalu a odpovídající požadavkům na předměty a materiály určené pro styk s potravinami. To má význam zejména pro ochranu potravin před případnou kontaminací nebo jiným znehodnocením, které by pak z potraviny mohlo činit hrozbu pro zdraví potenciálních konzumentů. Tato kritéria dle judikatury NSS splňuje např. i jednotlivá potravina (resp. její porce) obalená po všech stranách potravinářskou fólií.¹⁴¹

Uvádět na trh nelze zejména potraviny klamavě označené, s prošlým datem použitelnosti nebo potraviny neznámého původu.¹⁴² Uvádění na trh je definováno v nařízení o bezpečnosti potravin jako „*držení potravin nebo krmiv za účelem prodeje, včetně nabízení k prodeji nebo jakékoli jiné formy převodu, zdarma nebo za úplatu, jakož i prodej, distribuce a další formy*“.

¹³⁷ Viz rozsudek NSS ze dne 1. června 2017, č. j. 1 As 70/2017-26.

¹³⁸ Viz rozsudek NSS ze dne 11. května 2016, č. j. 10 As 181/2015-150.

¹³⁹ Povinné informace jsou stanoveny zejména nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011 (nařízení o poskytování informací o potravinách spotřebitelům).

¹⁴⁰ Ust. § 3 odst. 1 písm. q) bod 3.

¹⁴¹ Viz např. rozsudek NSS ze dne 6. dubna 2014, č. j. 6 Ads 37/2013-46 nebo rozsudek NSS ze dne 21. května 2014, č. j. 6 Ads 53/2013-92.

¹⁴² Výčet potravin, které je zakázáno uvádět na trh je uveden v ustanovení § 10 odst. 1 zákona o potravinách.

převodu jako takové“.¹⁴³ Uvádění na trh tak dle judikatury NSS představuje i dodání nedostatečně označené potravinu odběrateli (včetně dodání do jeho skladu), aniž by šlo o doručení do konkrétní prodejny.¹⁴⁴

Obecně platí, že na trh lze uvádět jen potraviny, které jsou bezpečné.¹⁴⁵ Za bezpečné se dle čl. 14 odst. 2 nařízení o bezpečnosti potravin nepovažují potraviny považované za škodlivé pro zdraví nebo za nevhodné k lidské spotřebě. Dle rozsudku NSS ze dne 9. dubna 2020, č. j. 5 As 47/2019-36 jde o objektivní požadavek, který musí provozovatel potravinářského podniku naplnit, a to i v případě, že v žádném právním předpisu není uveden horní limit pro konkrétní nebezpečné látky, které daná potravina obsahuje. Skutkový stav věci posuzované tímto rozsudkem spočíval v tom, že provozovatel potravinářského podniku uváděl na trh širokovou obsahující tropanové alkaloidy pocházející z rulíku zlomocného a durmanu obecného, které kontaminovaly čirok. NSS rovněž uzavřel, že škodlivost těchto rostlin pro zdraví člověka je obecně známá, proto není třeba prokazovat, zda je daná potravina skutečně nebezpečná. Nadto i s ohledem na zásadu vysoké úrovně ochrany zdraví a předběžné opatrnosti musí provozovatel zajistit, aby jím na trh uváděné potraviny byly skutečně bezpečné, a to i s ohledem na obecně známou vyšší míru pravděpodobnosti kontaminace čiroku rulíkem či durmanem.¹⁴⁶

Potraviny s prošlým datem minimální trvanlivosti však mohou být uváděny na trh, avšak jen za podmínky, že jsou tak označeny, umístěny odděleně a jsou bezpečné.¹⁴⁷ Dle ustanovení § 3 odst. 1 písm. m) zákona o potravinách lze potraviny určené pro zvláštní výživu a doplňky stravy uvádět na trh pouze balené. Potraviny, které neodpovídají požadavkům na jakost, jakož i potraviny, které jsou zabaleny v rozporu se zákonem nebo potraviny zjevně biologicky či mikrobiologicky narušené musí být vyřazeny z dalšího uvádění na trh.¹⁴⁸ Zákon stanoví i zvláštní požadavek odborné způsobilosti případě, že má provozovatel v úmyslu uvádět na trh volně rostoucí jedlé houby. Pro uvádění takových hub na trh musí mít provozovatel

¹⁴³ Čl. 3 odst. 8 nařízení o bezpečnosti potravin.

¹⁴⁴ Viz rozsudek NSS ze dne 10. srpna 2021, č. j. 4 As 295/2019-49.

¹⁴⁵ Čl. 14 odst. 1 nařízení o bezpečnosti potravin *a contrario*. Není-li potravina bezpečná, nesmí být dle tohoto ustanovení uvedena na trh.

¹⁴⁶ Viz zejm. bod 31. rozsudku NSS ze dne 9. dubna 2020, č. j. 5 As 47/2019-36.

¹⁴⁷ Srov. ust. § 10 odst. 2 zákona o potravinách.

¹⁴⁸ Viz ust. § 3 odst. 1 písm. q) zákona o potravinách.

potravinářského podniku odbornou způsobilost, kterou prokazuje osvědčením vydávaným krajskou hygienickou stanicí, a to na základě složení zkoušky ze znalosti hub.¹⁴⁹

S uváděním na trh jsou spojeny i oznamovací a informační povinnosti provozovatele potravinářského podniku vůči příslušnému orgánu státního dozoru, když má v úmyslu uvádět na trh nebo vyvážet stanovené druhy potravin, například čerstvé ovoce, čerstvou zeleninu nebo doplňky stravy obsahující vitamíny.¹⁵⁰

Výše uvedené se však nikterak nedotýká povinnosti dodržování zásad osobní hygieny, provozní hygieny a podmínek provádění ochranné DDD.¹⁵¹

Hygienou potravin se dle nařízení o hygieně potravin rozumí: „*opatření a podmínky nezbytné pro omezování nebezpečí a pro zajištění vhodnosti potravin k lidské spotřebě s přihlédnutím k jejímu určenému použití*“.¹⁵² Významnou částí právní úpravy obsažené v nařízení o hygieně potravin je zejména povinnost provozovatelů potravinářských podniků zajistit, aby ve všech fázích výroby, zpracování i distribuce splňovaly potraviny pod jeho kontrolou odpovídající hygienické požadavky stanovené tímto nařízením. Tato základní (obecná) povinnost je stanovena článkem 3 tohoto nařízení. Dále článek 4 nařízení o hygieně potravin ukládá provozovatelům potravinářských podniků dodržovat obecná hygienická pravidla, jakož i povinnost přijímat dle potřeby zvláštní hygienická opatření. Obecná hygienická pravidla obsahuje část A přílohy I tohoto nařízení.¹⁵³ Zvláštními hygienickými opatřeními jsou opatření a postupy pro zajištění: souladu s mikrobiologickými kritérii pro potraviny; splnění úkolů za účelem dosažení cílů nařízení o hygieně potravin; souladu s požadavky na kontrolu teploty potravin; zachování chladicího řetězce; provedení odběru vzorků a analýzy.

Základním hygienickým požadavkem na potravinářské prostory je povinnost provozovatele potravinářského podniku, udržovat v dobrém stavu a v čistotě.¹⁵⁴ Dle judikatury je smyslem této povinnosti především minimalizovat riziko kontaminace potravin. Přestože je pojem „dobrý stav“ neurčitým právním pojmem a je tak nutné posoudit skutkový stav v každém

¹⁴⁹ Viz ust. § 3 odst. 8 až 11 zákona o potravinách.

¹⁵⁰ Blíže viz ust. § 3a až § 3d zákona o potravinách.

¹⁵¹ Viz ust. § 3 odst. 3 zákona o potravinách. K provádění DDD viz subkapitolu 2.3.1 této práce.

¹⁵² Článek 2 odst. 1 písm. a) nařízení o hygieně potravin.

¹⁵³ Jde například o udržování čistoty zařízení nebo vybavení, zabránění kontaminaci potravin apod.

¹⁵⁴ Viz Přílohu II Kapitulu I nařízení o hygieně potravin.

jednotlivém případě, zda prostory skutečně jsou v dobrém stavu, nelze dle judikatury NSS považovat za „dobrý stav prostor“ např. protékající strop a odlupující se omítka (malba).¹⁵⁵

Obdobně jako v případě úpravy jakosti vody určené k napájení zvířat obsažené ve veterinárním zákoně stanoví i zákon o ochraně veřejného zdraví, avšak výrazně podrobněji, **hygienické požadavky na vodu** (a to nejen pitnou). Základem této právní úpravy je ustanovení § 3 zákona o ochraně veřejného zdraví. Pitnou vodou se rozumí: „*veškerá voda v původním stavu nebo po úpravě, která je určena k pití, vaření, přípravě jídel a nápojů, voda používaná v potravinářství, voda, která je určena k péči o tělo, k čištění předmětů, které svým určením přicházejí do styku s potravinami nebo lidským tělem, a k dalším účelům lidské spotřeby...*“.¹⁵⁶ Hygienické požadavky na jakost pitné vody jsou stanoveny hygienickými limity vybraných ukazatelů upravenými v prováděcím právním předpise¹⁵⁷ nebo povolenými či určenými příslušným orgánem ochrany veřejného zdraví. Zejména **provozovatelé vodovodů pro veřejnou potřebu**¹⁵⁸ jsou dle ustanovení § 4 tohoto zákona povinni zajistit odběr vzorků pitné vody a jejich laboratorní kontrolu za účelem zjištění, zda má voda jakost pitné vody, jakož i pořízení protokolu o této kontrole a jeho předání příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví. Při nedodržení mezních hodnot jsou povinni toto nedodržení prošetřit, zjistit jeho příčinu, přijmout účinná nápravná opatření a informovat o tom neprodleně příslušný orgán ochrany veřejného zdraví i odběratele a osoby v obdobném postavení, kterým je dodávána pitná voda. Povinnost prošetřit a zjistit příčinu nedodržení hodnot, jakož i povinnost přijmout účinná nápravná opatření, mají dále i odběratele a osoby v obdobném postavení v případě, že jde o veřejný objekt.¹⁵⁹

Vodou odlišnou od vody pitné je dle ustanovení § 3 odst. 7 zákona o ochraně veřejného zdraví **užitková voda**. Užitkovou vodou je tzv. šedá voda¹⁶⁰ nebo voda srážková. Užitkovou vodu umožňuje zákon použít jen úzkému okruhu taxativně vymezených činností jako je například praní,

¹⁵⁵ Viz rozsudek NSS ze dne 14. října 2021, č. j. 7 As 447/2019-60.

¹⁵⁶ Ust. § 3 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.

¹⁵⁷ V současné době je to vyhláška č. 252/2004 Sb., kterou se stanoví hygienické požadavky na pitnou a teplou vodu a četnost a rozsah kontroly pitné vody.

¹⁵⁸ Výčet subjektů, kteří mají stejnou povinnost obsahuje ust. § 3 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví. Dále jde např. o provozovatele veřejné studny označené jako zdroj pitné vody.

¹⁵⁹ V souladu s ustanovením § 3 odst. 2 písm. d) zákona o ochraně veřejného zdraví jde například o školy, zdravotnická zařízení nebo zařízení stravovacích služeb.

¹⁶⁰ Tzn. odpadní voda z umyvadel, sprch a van.

mytí vozidel, splachování toalet či závlaha.¹⁶¹ Kromě těchto vod upravuje zákon o ochraně veřejného zdraví dále například požadavky na kvalitu vody určené ke koupání.

Živočišné produkty, jejich získávání, jakož i zajištění jejich zdravotní nezávadnosti upravuje veterinární zákon. Živočišnými produkty se ve smyslu tohoto zákona rozumí: „*suroviny živočišného původu, a to všechny části těl zvířat, zejména maso, vnitřnosti, tuky, kůže, kosti, krev, žlázy s vnitřní sekrecí, rohy, parohy, paznehty, kopyta, vlna, srst, peří, také mléko, vejce, med, mateří kašička a včelí vosk, jakož i výrobky z těchto surovin, které jsou určeny k výživě lidí a zvířat,*“¹⁶² Veterinární zákon rovněž vymezuje v ustanovení § 3 odst. 1 písm. n) zdravotně nezávadné produkty. **Zdravotně nezávadné** jsou produkty splňující požadavky na zdravotní nezávadnost stanovené veterinárním zákonem, právními předpisy EU¹⁶³ a zvláštními právními předpisy, zejména pak zákonem o potravinách.¹⁶⁴ Zdravotně nezávadné potraviny živočišného původu se dle ustanovení § 18 odst. 5 veterinárního zákona posuzují jako **poživatelné** po ošetření, případně dalším zpracování. Potraviny živočišného původu neodpovídající požadavkům zdravotní nezávadnosti se naopak posuzují jako **nepoživatelné**.

Živočišné produkty musí vyhovovat požadavkům na jejich výrobu, zpracování, skladování, přepravu a uvádění na trh. Zákon rovněž stanoví požadavek, aby živočišné produkty vyhovovaly mikrobiologickým kritériím.¹⁶⁵ Nesmí tedy obsahovat mikroorganismy, případně jejich toxiny či metabolity v množství rizikovém pro lidské zdraví.¹⁶⁶ Živočišné produkty musí být dále zdravotně nezávadné a bezpečné z hlediska ochrany zdraví lidí a zvířat, zejména nesmí představovat zdroj šíření nálezů a nemocí přenosných ze zvířat na člověka.¹⁶⁷ Jsou-li živočišné produkty určené k lidské spotřebě musí dále být získány ze zvířat splňujících veterinární požadavky dle příslušných právních předpisů. Dále musí být získána ze zvířat nepocházejících z hospodářství, podniků či území podléhajících omezujícím nebo zakazujícím veterinárním opatřením vztahujícím se na daná zvířata a jejich produkty. Tato zvířata musí být poražena v podniku, v němž nebyla v průběhu procesu porážení a výroby přítomna nakažená zvířata nebo zvířata podezřelá z některé ze

¹⁶¹ Taxativní výčet je obsažen v ustanovení § 3 odst. 7 zákona o ochraně veřejného zdraví.

¹⁶² Ustanovení § 3 odst. 1 písm. m) veterinárního zákona.

¹⁶³ Zejména pak nařízením o hygieně potravin nebo nařízením o bezpečnosti potravin.

¹⁶⁴ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 103-104.

¹⁶⁵ Viz ustanovení § 18 odst. 1 veterinárního zákona.

¹⁶⁶ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 108.

¹⁶⁷ Viz ustanovení § 18 odst. 1 veterinárního zákona.

stanovených nález, nebo živočišné produkty získané z takových zvířat.¹⁶⁸ Dalším omezením týkajícím se živočišných produktů určených k výživě lidí je omezení související s podáváním doplňkových látek, léčivých přípravků a dalších přípravků určených pro daná zvířata. Takovým zvířatům lze podávat jen přípravky a doplňkové látky vyrobené a uvedené do oběhu v souladu s právními předpisy. V případě, že použité doplňkové látky, léčivé a jiné přípravky zanechávají nežádoucí rezidua v živočišných produktech, lze živočišné produkty určené k výživě lidí z těchto zvířat získávat až po uplynutí ochranné lhůty, kterou stanovil výrobce či kterou schválil příslušný orgán.¹⁶⁹

Základními povinnými subjekty jsou v kontextu úpravy tohoto zákona **osoby, které zacházejí s živočišnými produkty**. Zacházení zahrnuje dle ustanovení § 22 odst. 1 veterinárního zákona získávání, výrobu, zpracovávání, ošetřování, balení, skladování, přepravu a uvádění živočišných produktů na trh. Osoby, které jako podnikatelé zacházejí se živočišnými produkty v podniku, závodě či jiném zařízení, které je pod státním veterinárním dozorem, jsou odpovědné za to, aby v jednotlivých fázích potravinového řetězce nebyla ohrožena zdravotní nezávadnost živočišných produktů. Tyto osoby mají dále například povinnost požádat krajskou veterinární správu o registraci podniku a oznámit jí datum zahájení činnosti; povinnost zabezpečit, aby v žádné fázi výroby, zpracování a uvádění živočišných produktů na trh nedocházelo k šíření nález a nemocí přenosných ze zvířat na člověka, jakož i s tím související povinnosti dodržování veterinárních a hygienických požadavků i technologických postupů nebo povinnost provádění pravidelného úklidu a DDD.¹⁷⁰ Výše uvedený výčet činností zahrnutých pojmem „zacházení s živočišnými produkty“ je taxativní. I přesto však v minulosti činil výklad tohoto pojmu určité obtíže, které však vyřešila judikatura Nejvyššího správního soudu. Za zacházení s živočišnými produkty tak nelze považovat např. pronájem prostor k porážce hospodářských zvířat, kterou provádí nájemce daného prostoru na jím vlastněných zvířatech.¹⁷¹

¹⁶⁸ Viz ust. § 18 odst. 2 veterinárního zákona.

¹⁶⁹ Viz ust. § 19 odst. 1, 2 veterinárního zákona.

¹⁷⁰ Viz zejm. ust. § 22 odst. 1 veterinárního zákona. Toto ustanovení dále obsahuje např. povinnost označovat potraviny živočišného původu značkou zdravotní nezávadnosti či identifikační značkou. Značku zdravotní nezávadnosti umísťuje na tyto potraviny úřední veterinární lékař, a to jen nebyly-li objeveny při kontrole nedostatky, které by mohly maso činit nevhodným k lidské spotřebě (viz SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 110-111).

¹⁷¹ Viz rozsudek NSS ze dne 12. června 2020, č. j. 5 As 190/2017-29.

Veterinární zákon dále v ustanovení § 20 stanoví osobám, které uvádí do oběhu maso nebo orgány z jatečných¹⁷² a jiných zvířat a výrobky z těchto zvířat k **výživě lidí nebo ke krmení zvířat**, povinnost uvádět uvedené produkty do oběhu až po jejich vyšetření, posouzení a označení způsobem stanoveným veterinárním zákonem a článkem 18 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2017/625. Odstavec 2 tohoto ustanovení dále stanoví, které produkty k výživě lidí lze uvádět na trh.¹⁷³ Každý, kdo má v úmyslu takto uvádět maso a orgány na trh, musí požádat krajskou veterinární správu o uvedené vyšetření.¹⁷⁴ Jatečná zvířata musí být vyšetřena na jatkách před porážkou.¹⁷⁵ Po porážce musí být vyšetřeno jejich maso, orgány a ostatní části. Prohlídku jatečných zvířat a masa provádí úřední veterinární lékař. Pokud (jinak) zdravé zvíře utrpělo zranění bránící jeho přepravě na jatky, provádí před prohlídku před porážkou tohoto jatečného zvířete soukromý veterinární lékař schválený pro takovou činnost krajskou veterinární správou.¹⁷⁶ Výjimkou ze striktní povinnosti vyšetření masa a orgánů jatečných zvířat je tzv. **domácí porážka** dle ustanovení § 21 odst. 2, 3, 4 veterinárního zákona.¹⁷⁷ Domácí porážkou může chovatel ve vlastním hospodářství porazit jatečná zvířata s výjimkou skotu staršího 72 měsíců, koní, oslů a jejich kříženců. Maso a orgány z takto poražených zvířat jsou určeny jen pro spotřebu osobami tvořícími domácnost chovatele (v případě orgánů a masa ze skotu) nebo pro spotřebu osobami tvořícími domácnost chovatele i osobami blízkými (jde-li o maso nebo orgány jatečných zvířat od skotu odlišných). Maso a orgány zvířat z domácí porážky podléhá veterinárnímu vyšetření, pokud tak stanoví krajská veterinární správa vzhledem k nálezové situaci.¹⁷⁸

Výjimkou ze zákazu uvádění živočišných produktů z domácí porážky na trh představuje možnost **prodeje malého množství vlastních produktů z prvovýroby**, a to přímo spotřebiteli nebo do místního maloobchodu.¹⁷⁹ Za podmínek stanovených ustanovením § 27a veterinárního

¹⁷² Pojem jatečných zvířat vymezuje ust. § 3 odst. 1 písm. d) veterinárního zákona. Jde o hospodářská zvířata určená k porážce a jatečnému zpracování. Maso těchto zvířat je určeno k výživě lidí.

¹⁷³ Jde zejména o požadavky na způsob usmrcení, zdravotní nezávadnost nebo označení.

¹⁷⁴ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 119.

¹⁷⁵ Porážkou se dle ust. § 3 odst. 1 písm. u) veterinárního zákona rozumí usmrcení jatečného zvířete, a to za účelem využití jeho produktů. Porážka musí být provedena způsobem, který není v rozporu s předpisy na ochranu zvířat proti týrání. Podmínky porážky dle předpisů na ochranu zvířat proti týrání jsou nastíněny v následující podkapitole této práce.

¹⁷⁶ Ust. § 21 odst. 15, 16 veterinárního zákona.

¹⁷⁷ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 124.

¹⁷⁸ Tamtéž. s. 123-124.

¹⁷⁹ Ust. § 27a veterinárního zákona.

zákona lze, kromě čerstvého drůbežního masa, králíčího masa či masa z nutrií z vlastního hospodářství (s tím, že daná zvířata byla v tomto hospodářství rovněž porážena), prodávat i jiné vyjmenované produkty jako je například syrové mléko, čerstvá vejce nebo med. Podmínkou je zdravotní nezávadnost vyjmenovaných živočišných produktů a jejich bezpečnost z hlediska ochrany zdraví lidí a zvířat. Prodej těchto živočišných produktů je možný zejména ve vlastním hospodářství daného chovatele, v tržnici nebo na tržišti na území ČR, a to přímo spotřebiteli nebo prostřednictvím dodání těchto živočišných produktů do místního maloobchodu, případně například v případě ryb je možné uvádět čerstvé produkty rybolovu na trh při poskytování stravovacích služeb.¹⁸⁰ Ustanovení § 27a odst. 3 veterinárního zákona však výslovně zakazuje provozovateli místního maloobchodu uvádět tyto živočišné produkty na trh prostřednictvím zásilkového prodeje.

Právní úprava podmínek usmrcování a povinných prohlídek dopadá i na zvěř. Jde zejména o **porážku zvěře ve farmovém chovu** na základě povolení krajské veterinární správy a s takovou porážkou spojených povinností (například povinnost žádat o povolení usmrcení velké farmové zvěře použitím střelné zbraně či povinnost krajské veterinární správy ohlásit Policii České republiky takové použití střelné zbraně k porážce atd.).¹⁸¹ Dále jde o povinnost **veterinárního vyšetření těl ulovené volně žijící zvěře a zvěřiny**. Vyšetření je dle ustanovení § 21 odst. 17 veterinárního zákona třeba provádět způsobem a v rozsahu upraveným v předpisech EU, a to zejména v nařízení o bezpečnosti potravin, nařízení o hygieně potravin a v nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004. Poslední uvedené nařízení stanoví kromě například podrobné podmínky pro maso farmové zvěře i volně žijící zvěře a s tím i související požadavek na dostatečné znalosti osob lovcích zvěř, manipulace se zvěří, a to včetně povinného vyšetření těla a vnitřností zaměřené na nalezení znaků, které by mohly znamenat, že maso představuje zdravotní riziko apod.¹⁸²

Pro zdravotní nezávadnost živočišných produktů mají význam i některé **povinnosti provozovatelů jatek** dle ustanovení § 23 veterinárního zákona. Význam pak má zejména povinnost organizovat a řídit provoz jatek v souladu s veterinárními požadavky na zdravotní nezávadnost živočišných produktů, povinnost přijímat na jatky pouze zvířata, jimž nebyly

¹⁸⁰ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 151-154.

¹⁸¹ Viz ust. § 21 odst. 7 až 13 veterinárního zákona.

¹⁸² Podrobnosti stanoví příloha III tohoto nařízení.

podávány nepovolené nebo zakázané látky či přípravky nebo kterým nebyly podány takové látky či přípravky, kterými by mohly být nepříznivě ovlivněny živočišné produkty. Dále mají provozovatelé jatek povinnost zabezpečit, aby mohla být kdykoli zjištěna totožnost jatečných zvířat a příslušnost masa, orgánů a jiných částí ke zvířatům, jakož i povinnost poskytnout součinnost k prohlídce jatečných zvířat a masa a vytvořit k této prohlídce podmínky. Dále jsou provozovatelé jatek povinni ohlásit úřednímu veterinárnímu lékaři onemocnění, podezření z onemocnění nebo uhynutí jatečného zvířete. Případné onemocnění by tak mohlo mít vliv nejen na zdraví jatečných zvířat, ale následně i na zdravotní nezávadnost masa či orgánů, tedy i na potenciálních konzumentů (zejm. lidí).

Prostory podniku, závodu či jiných zařízení určených pro zacházení se živočišnými produkty musí zejména umožňovat dodržování povinností a požadavků k zajištění zdravotní nezávadnosti živočišných produktů, hygienických podmínek jejich výroby, zpracování a uvádění na trh, jakož i k vyloučení jejich kontaminace.¹⁸³ V praxi tak půjde zejména o omezení či ideálně zabránění potkávání konečného živočišného produktu s neopracovanými surovinami, tedy zvířaty, resp. po porážce jejich těly, či vedlejšími živočišnými produkty.¹⁸⁴

V judikatuře byla zdůrazněna i důležitost veterinárního dozoru v oblasti živočišné výroby a potravinářství. Městský soud v Praze uvádí následující: „*Celý systém veterinárního dozoru je postaven na principu, že nezávadnost potravin musí být kontrolována v celém výrobním řetězci až po okamžik, kdy je potravina dodána konečnému spotřebiteli. Nejdůležitějším je přitom logicky kontrola, prováděná na konci tohoto řetězce...*“.¹⁸⁵ V tomto právním názoru lze spatřovat i promítnutí základních zásad zemědělské výroby a potravinářství, tedy zejména zásady předběžné opatrnosti a vysoké úrovně ochrany zdraví, ale především pak zásady „od vidlí po vidličku“.

3.4 Exkurz: ochrana zdraví zvířat při získávání živočišných produktů

V souvislosti s chovem zvířat, jakož i se získáváním živočišných produktů z hospodářských zvířat, tvoří významnou část právní úpravy právě ochrana zdraví zvířat při chovu a živočišné produkci. Kromě veterinárního zákona má pro tuto oblast význam již několikrát zmíněný zákon na ochranu zvířat proti týrání. Zákon na ochranu zvířat proti týrání obsahuje kromě

¹⁸³ Viz ust. § 24 odst. 1 veterinárního zákona.

¹⁸⁴ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s.140.

¹⁸⁵ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. června 2013, č. j. 11 A 8/2011-148.

obecného zákazu týrání zvířat, jakož i jakékoli propagace týrání zvířat,¹⁸⁶ dále i výčet jednání považovaných za týrání¹⁸⁷ nebo výčet dovolených důvodů usmrcení zvířete.¹⁸⁸

Základní povinnosti při porážce zvířat je dle ustanovení § 21 odst. 1 veterinárního zákona i povinnost provádět porážku v souladu se zvláštními právními předpisy. Zvláštním právním předpisem je ve vztahu k veterinárnímu zákonu zákon na ochranu zvířat proti týrání. Lze tedy dovodit nejen požadavek dodržování dovolených důvodů usmrcení zvířete, ale i soulad s dalšími požadavky zákona na ochranu zvířat proti týrání při porážce, ale i při jiných způsobech získávání živočišných produktů. Další povinností, která má dopad na ochranu zdraví zvířat v souvislosti s porážkou, je například zákaz dodávání zdravých březích plemenic na jatky.¹⁸⁹

Dále mají význam i určité **povinnosti provozovatelů jatek**. Například povinnost uložená ustanovením § 23 odst. 1 písm. a) veterinárního zákona, tj. povinnost organizovat a řídit provoz jatek v souladu se zásadami ochrany zvířat před nebezpečnými nákazami, jinými škodlivými vlivy a týráním. Je zde tedy jak požadavek na ochranu zvířat na jatkách před týráním, který lze považovat za prostředek ochrany zdraví zvířat, ale i požadavek ochrany před nebezpečnými nákazami a jinými škodlivými vlivy, jehož cílem je krom ochrany zdraví zvířete i ochrana zdraví konzumentů živočišných produktů z jatek, tj. zejména lidí. Zvířata přijatá na jatky dále nesmí opustit prostory jatek bez souhlasu úředního veterinárního lékaře. Nemocná nebo z nemoci podezřelá zvířata pak musí být porážena na jatkách nebo oddělení jatek určených pro tyto účely.¹⁹⁰

Zákon na ochranu zvířat proti týrání pak upravuje (krom výše uvedeného) i povinnosti ochrany zvířat při usmrcování, a to v ustanoveních § 5a až § 5i¹⁹¹. Zejména jde o právní úpravu: požadavků na odbornou způsobilost osob vykonávajících činnosti související s usmrcováním zvířat; dovolených postupů při usmrcování určitých kategorií zvířat; nebo případných ohlašovacích povinností s tím souvisejících.

¹⁸⁶ Viz ust. § 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁸⁷ Ust. § 4 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁸⁸ Viz ust. § 5 odst. 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání. Mezi zákonem dovolené důvody patří například: využití produktů zvířete chovaného nebo drženého pro produkci potravin, kůže, vlny nebo jiných produktů; výkon práva myslivosti a rybářství; nebo deratizace a opatření v boji proti škodlivým organismům.

¹⁸⁹ Viz ust. § 21 odst. 14 veterinárního zákona.

¹⁹⁰ Viz ust. § 23 odst. 2 veterinárního zákona. Porážku nemocných a z nemoci podezřelých zvířat lze se souhlasem krajské veterinární správy provádět i na jatkách a v prostorách pro porážku zdravých zvířat, avšak časově odděleně.

¹⁹¹ Ust. § 5f zákona na ochranu zvířat proti týrání se však netýká porážky pro účely živočišné výroby, nýbrž porážky zvířat zvláštními způsoby pro potřeby církví a náboženských společností.

Pro ochranu volně žijících zvířat má v této souvislosti význam zejména úprava zakázaných způsobů lovu obsažená v ustanovení § 14 zákona na ochranu zvířat proti týrání a v ustanovení § 45 zákona o myslivosti.¹⁹²

3.5 Shrnutí

Právní úprava přípravků na ochranu rostlin má za cíl nejen ochranu zdraví rostlin. Cílem uvedené právní úpravy je rovněž zajištění nezávadnosti rostlinných produktů a v důsledku i ochrana zdraví zvířat a lidí. Cílem právní úpravy nezávadnosti krmiv, živočišných produktů a potravin je pak nepochybně ochrana zdraví zvířat a lidí, tedy konzumentů či uživatelů uvedených produktů.

Právní úprava týkající se bezpečnosti přípravků na ochranu rostlin, krmiv, živočišných produktů a potravin je obsažena ve větším množství právních předpisů. Nejdůležitější právní předpisy z této oblasti představují zákon o rostlinolékařské péči, zákon o krmivech, veterinární zákon a zákon o potravinách. S ohledem na členství ČR v EU je i tato oblast právní úpravy silně ovlivněna právními předpisy EU, a to zejména nařízení o hygieně krmiv, nařízení o uvádění krmiv na trh, nařízení o bezpečnosti potravin, nařízení o hygieně potravin nebo nařízení, které stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu (nařízení č. 853/2004).

V uvedené právní úpravě má význam zejména povinnost registrace, povolení či ohlášení zahájení činnosti osob, které chtějí uvedené látky nebo produkty vyrábět, uvádět na trh nebo s nimi jinak nakládat. Dalšími významnými částmi právní úpravy jsou požadavky na hygienu a zachování jiných právními předpisy stanovených požadavků ve výrobě, balení, označování, skladování či uvádění na trh, zejména pak požadavky na obal nebo povinné informace, které musí obsahovat etiketa či jiné označení týkající se daného produktu, přípravku nebo potraviny. Své místo v právní úpravě mají i seznamy látek, které nesmí přípravky, krmiva, potraviny nebo živočišné produkty obsahovat, případně látky, které nelze zvířatům podávat, pokud mají být z těchto zvířat získávány živočišné produkty. Rovněž lze považovat za vhodné, že zákonodárce myslel na ochranu zdraví hospodářských zvířat nejen při chovu, ale i při získávání živočišných produktů, a to zejména pomocí požadavků a povinností stanovených veterinárním zákonem, které mají mj. za cíl předcházet případnému šíření onemocnění přenosných ze zvířat na člověka, a zákonem na ochranu

¹⁹² Jde například o zákaz chytat zvěř do ok či na lep, usmrcovat zvěř výbušninou či plynem nebo používat jedovaté návnady a jedy.

zvířat proti týrání, jehož cílem je zejména zajistit, aby hospodářská zvířata při porážce nebo jiném získávání živočišných produktů nepodstupovala nedovolenou bolest či utrpení.

4 Škodlivé organismy, nákazy, onemocnění a jejich zdolávání

Právní regulace zdolávání onemocnění, jiných poruch zdraví a boje proti škodlivým organismům upravuje řadu povinností od notifikace při výskytu a šíření škodlivých organismů rostlin či onemocnění zvířat nebo lidí, přes opatření zabráňující šíření těchto negativních vlivů až po léčbu či jinou formu jejich odstraňování.

Právní regulace oblasti zdolávání škodlivých organismů, nálezů a infekčních onemocnění je obsažena zejména v nařízení č. 2016/2031, v oddílu 4 hlavy II, hlavě V a VI veterinárního zákona a v hlavě III zákona o ochraně veřejného zdraví.

Neplnění některých z těchto povinností může být v krajním případě postihováno i trestněprávně.¹⁹³

Právní úprava používá zejména následující pojmy, které je vhodné předem definovat a uvést případnou kategorizaci zejména v rámci pojmů: škodlivý organismus, nákaza a infekční onemocnění.

Škodlivé organismy definuje ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) zákona o rostlinolékařské péči s odkazem na škodlivé organismy dle nařízení č. 2016/2031 a přidává k nim i ne parazitické rostliny s tím, že vlastností těchto škodlivých rostlin je škodlivost pro rostliny nebo rostlinné produkty. Škodlivé organismy lze obecně dělit na regulované a neregulované. **Regulované škodlivé organismy** jsou organismy upravené v nařízení č. 2016/2031.¹⁹⁴ Nařízení č. 2016/2031 rozlišuje karanténní škodlivé organismy, karanténní škodlivé organismy pro Unii a prioritní škodlivé organismy. **Karanténní škodlivý organismus** musí splňovat taxativně uvedené podmínky. Zejména jde o skutečnost, že se daný škodlivý organismus na určitém území nevyskytuje nebo na něm není hojně rozšířen, může na dané území proniknout a šířit se na něm nebo se šířit do částí, v nichž se nevyskytuje, a rozšíření škodlivého organismu by mělo nepřijatelný hospodářský, environmentální nebo sociální dopad.¹⁹⁵ Seznam organismů zařazených mezi **karanténní škodlivé organismy pro Unii** je pak stanoven prováděcím nařízením komise

¹⁹³ Jako příklad lze uvést zákaz šíření vybraných druhů infekčních onemocnění, nálezů zvířat nebo škůdce užitkových rostlin (viz ust. § 152, § 306 a § 307 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“)). Blíže viz kapitolu 6. této práce.

¹⁹⁴ ÚKZÚZ. *Regulované ŠO*. Online. 2023. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/ukzuz/skodlive-organismy/informace-o-vyskytu-so-a-poruch/regulovane-so-2>. [cit. 2023-10-24].

¹⁹⁵ Komplexní taxativně vymezené podmínky, které musí škodlivý organismus splňovat, aby byl „karanténním škodlivým organismem“ upravuje článek 3 nařízení č. 2016/2031.

(EU).¹⁹⁶ **Prioritní škodlivé organismy** pak představují karanténní škodlivé organismy pro Unii splňující podmínky taxativně uvedené v článku 6 nařízení č. 2016/2031.

Dle povahy škodlivého organismu lze pak rozdělovat i přípravky na ochranu rostlin zejména na herbicidy (proti plevelům či dřevinám), zoocidy (slouží k hubení živočišných škůdců; např. insekticidy nebo rodenticidy) a fungicidy (proti původcům houbových chorob rostlin).¹⁹⁷

Nákaza je ustanovením § 2 písm. a) veterinárního zákona chápána jako onemocnění, které je přímo nebo nepřímo přenosné mezi zvířaty vnímavých druhů. Další pojem používaný ve veterinárním zákoně představují **nemoci přenosné ze zvířat na člověka** jinak též označované jako zoonózy. Zoonózy se u lidí nevyskytují příliš často, epidemické šíření nastává jen zřídka. Zdrojem těchto infekcí jsou zvířata, a to jak zvířata chovaná v péči člověka, tak i volně žijící.¹⁹⁸ Nákazy lze dále dělit na „nebezpečné nákazy“ a „nákazy jiné než nebezpečné“.¹⁹⁹ **Nebezpečné nákazy** nebo jinak též nákazy a nemoci přenosné ze zvířat na člověka, které jsou považovány za nebezpečné, jsou uvedeny v příloze č. 2 veterinárního zákona. Nebezpečnými nákazami jsou nákazy jsou dle přílohy č. 2 veterinárního zákona tři kategorie nákaz. Jednak jsou to nákazy uvedené v prováděcím nařízení komise (EU) 2018/1882, dále tzv. ostatní nákazy²⁰⁰ a nad rámec těchto dvou kategorií i nákazy uvedené v rozhodnutí Světové organizace pro zdraví zvířat č. XXXI ze dne 27. května 2004 (o jednotném seznamu nákaz a o zavedení nového systému jejich hlášení). K pojmu „nákaza“ se váže i pojem „nákazové důvody“ (výskyt nákazy a možnost jejího rozšíření) nebo „nákazová situace“ (výskyt nákazy v určitém hospodářství, případně na určitém území).²⁰¹

Infekční onemocnění je pojem vymezený ustanovením § 2 odst. 5 zákona o ochraně veřejného zdraví jako onemocnění (příznakové i bezpříznakové) vyvolané původcem infekce nebo

¹⁹⁶ Viz přílohu II prováděcího nařízení komise (EU) 2019/2072. Článek 3 prováděcího nařízení výslovně odkazuje na článek 5 nařízení č. 2016/2031 upravující karanténní škodlivé organismy pro Unii.

¹⁹⁷ ÚKZÚZ. *Rostlinolékařský portál. Přípravky na ochranu rostlin. Informace k POR*. Online. 2023. Dostupné z: https://eagri.cz/public/app/srs_pub/fytoportal/public/#r|p|prip|manipulace|kap:0001. [cit. 2023-10-29].

¹⁹⁸ ROZSYPAL, Hanuš. *Základy infekčního lékařství*. Online. Druhé, upravené vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023. s. 16. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-10-24].

¹⁹⁹ Viz např. DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 48-49.

²⁰⁰ Kompletní výčet ostatních nákaz je uveden v Části B Přílohy č. 2 veterinárního zákona. Jde například o salmonelózu, leptospirózu nebo tripanosomiázu.

²⁰¹ Viz ust. § 3 odst. 1 písm. k), l) veterinárního zákona.

jeho toxinem (tj. toxickým produktem původce)²⁰² vznikající přenosem původce infekce nebo jeho toxinu z nakažené fyzické osoby (ale i zvířete nebo neživého substrátu) na jinou vnímavou fyzickou osobu. Již z této definice je zřejmé, že infekční onemocnění nelze slučovat s pojmem infekce, která zjednodušeně znamená proniknutí patogenu do organismu hostitele a následné rozmnožování tohoto patogenu.²⁰³ Infekční onemocnění je pak možné právě dle původce dělit na bakteriální, virová, parazitická či plísňová (tzv. mykózy).²⁰⁴ Alternativně lze infekční onemocnění chápat jako klinicky zjevný stav organismu, který se není podmíněn jen samotnou infekcí, ale také přítomností klinických příznaků, tedy narušení tkání hostitele v takové míře, že jsou již patrné projevy nastalé infekce.²⁰⁵ Taková alternativní definice však není dostatečná, neboť neuvažuje možnost tzv. bezpříznakových neboli asymptomatických onemocnění, během nichž je sice člověk již infikován, ale neprojevují se u něj žádné příznaky, které by nasvědčovaly přítomnosti infekce.²⁰⁶ Mezi infekčními (nakažlivými) onemocněními se lze setkat i s pojmem **vysoce nebezpečných nálezů**. Dle odborné literatury jde o nákazy, pro něž jsou charakteristické zejména dva hlavní znaky, a to vysoká infekčnost (a s ní spojené zvýšené riziko šíření) těchto nemocí a vyšší potenciál ohrožení života při infekci. Mezi tyto nemoci patří jak nemoci přenosné mezi lidmi, tak i určité druhy zoonóz. Původci vysoce nebezpečných nálezů jsou viry (zejm. variola, hemoragické horečky, koronaviry SARS-CoV a MERS-CoV či virus ptačí chřipky H7N9) i bakterie (např. bakterie *Yersinia pestis*).²⁰⁷

S infekčními onemocněními souvisí i pojmy **epidemie** a **pandemie**. Epidemií je možné rozumět výskyt onemocnění, jenž v daném místě a čase převyšuje za běžných okolností očekávané

²⁰² Srov. DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví: ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí*. Praha: Linde, 2011. s. 291.

²⁰³ NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Rejstřík pojmů: infekce*. Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1625>. [cit. 2023-10-21].

²⁰⁴ NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Rejstřík pojmů: infekční onemocnění*. Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/236>. [cit. 2023-10-21].

²⁰⁵ DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví: ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí*. Praha: Linde, 2011. s. 291.

²⁰⁶ NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Rejstřík pojmů: asymptomatický*. Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1537>. [cit. 2023-10-21].

²⁰⁷ ROZSYPAL, Hanuš. *Základy infekčního lékařství*. Online. Druhé, upravené vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023. s. 548. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-10-24].

hodnoty výskytu daného onemocnění.²⁰⁸ Jde tedy o nadměrný výskyt určitého onemocnění v dané populaci ve srovnání s jakýmsi „nulovým“ či běžným (endemickým) výskytem tohoto onemocnění.²⁰⁹ Rejstřík pojmů Národního zdravotnického informačního portálu pak epidemii popisuje jako „*propuknutí infekčního onemocnění, které se rychle šíří a v dané oblasti postihuje vysoké procento vnímavých obyvatel.*“²¹⁰ Pandemii je pak možné vymezit jako epidemii většího rozsahu, tedy stav, kdy postihuje populaci na více kontinentech a kdy lze pozorovat globální dopady této epidemie.²¹¹ Dle WHO je možné epidemii prohlásit za pandemii při splnění tří základních znaků, a to: i) novost onemocnění pro danou populaci, ii) původce infekce způsobuje vážné onemocnění, iii) snadné šíření infekce v populaci.²¹²

4.1 Povinnosti ohlašovacího a informativního charakteru

Za základní povinnost při vzniku či šíření chorob lze považovat ohlašovací (notifikační) povinnost, kterou lze nalézt jak v právní úpravě zdraví zvířat a lidí, tak i v právní úpravě týkající se zdraví rostlin. Ohlašovací povinnost obecně spočívá v povinnosti ohlásit výskyt škodlivého organismu, nákazy nebo onemocnění příslušnému orgánu veřejné správy nebo jinému subjektu.

Pro oblast ochrany rostlin ukládá nařízení č. 2016/2031 v článcích 14 a 15 **ohlašovací povinnost při výskytu škodlivých organismů**. Tuto ohlašovací povinnost je třeba rozlišovat dle toho, zda je osobou, která zjistila výskyt škodlivých organismů profesionálním provozovatelem nebo zda jde o osobu odlišnou od profesionálního provozovatele. Profesionální provozovatel je osoba, která se profesionálně zabývá alespoň jednou z taxativně uvedených činností týkajících se rostlin,

²⁰⁸ DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví: ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí*. Praha: Linde, 2011. s. 291.

²⁰⁹ NOVOTNÝ, Daniel D. Strategie boje s epidemií: vítězové a poražení? *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. Online. 2021, 2021(2), 1-19. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-02].

²¹⁰ NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Rejstřík pojmů: epidemie*. Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1509>. [cit. 2023-10-21].

²¹¹ NOVOTNÝ, Daniel D. Strategie boje s epidemií: vítězové a poražení? *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. Online. 2021, 2021(2), 1-19. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-02].

²¹² NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Rejstřík pojmů: pandemie*. Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1510>. [cit. 2023-10-21].

rostlinných produktů nebo jiných předmětů a která je za takové činnosti odpovědná.²¹³ Obecně má povinnost ohlásit ÚKZÚZ výskyt škodlivých organismů uvedených v člancích 14 a 15 tohoto nařízení **každý, kdo zjistil výskyt těchto škodlivých organismů** nebo kdo má důvodné podezření na jejich výskyt. Nařízení č. 2016/2031 však i v této oblasti klade přísnější požadavky na profesionální provozovatele.²¹⁴ **Profesionální provozovatel** je kromě ohlášení výskytu povinen okamžitě po obdržení úředního potvrzení o výskytu škodlivých organismů přijmout zvláštní opatření, která zabraňují jejich šíření. Například má i povinnost informovat o výskytu škodlivých organismů osoby v obchodním řetězci, kterým byly dodány rostliny, rostlinné produkty nebo jiné předměty.²¹⁵

ÚKZÚZ v praxi umožňuje hlášení výskytu škodlivých organismů relativně efektivním způsobem, a to prostřednictvím online formuláře na Rostlinolékařském portálu.²¹⁶

V oblasti zdraví zvířat lze za základní subjekty ohlašovací povinnosti považovat **chovatele, jimi zaměstnávané osoby a dalších osoby, které přicházejí při vybraných činnostech do kontaktu se zvířaty, živočišnými produkty nebo jejich vzorky**. Tyto osoby jsou povinny za podmínek ustanovení § 11 odst. 1 veterinárního zákona, neprodleně uvědomit krajskou veterinární správu o podezření z výskytu nebezpečné nákazy nebo nemoci přenosné ze zvířat na člověka. Tato povinnost však zanikne, pokud bylo podezření z výskytu uvedené nákazy nahlášeno úřednímu veterinárnímu lékaři nebo soukromému veterinárnímu lékaři. Obdobnou oznamovací povinnost mají dále i **uživatelé honitby, vlastníci nebo nájemci rybníků nebo zvláštních rybochovných zařízení** a další osoby, které se podílí na chovu a lovu zvěře nebo ryb.²¹⁷ Obdobnou ohlašovací povinnost jako uvedené osoby má i soukromý veterinární lékař. Ten je pak povinen oznámit krajské veterinární správě podezření z výskytu nebezpečné nákazy nebo týrání zvířat.²¹⁸

²¹³ Článek 2 odst. 9 nařízení č. 2016/2031 zahrnuje mezi tyto činnosti výsadbu, šlechtění, produkci (vč. množení, udržování a pěstění), dovoz na území EU, přemísťování po území EU a z tohoto území, dodávání na trh, sběr, skladování, odesílání a zpracování.

²¹⁴ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 83.

²¹⁵ Viz zejm. článek 14 odst. 3 až 6 nařízení č. 2016/2031. Konkrétní povinnosti k zabránění šíření škodlivých organismů jsou rozvedeny v následující podkapitole.

²¹⁶ ÚKZÚZ. *Rostlinolékařský portál. Podezření na karant. ŠO*. Online. 2023. Dostupné z: https://eagri.cz/public/app/srs_pub/fytoportal/public/#r|p|kar|dotaz. [cit. 2023-10-24].

²¹⁷ Viz ust. § 11 odst. 2, 3 veterinárního zákona.

²¹⁸ Viz ust. § 61 odst. 1 písm. b) veterinárního zákona.

Dalšími nositeli ohlašovací povinnosti jsou **provozovatelé jatek**. Ti mají povinnost ohlásit úřednímu veterinárnímu lékaři nejen každé onemocnění nebo podezření z onemocnění, ale i poranění nebo úhyn jatečného zvířete.²¹⁹ Z uvedené právní úpravy ohlašovacích povinností v případě nálezů postihujících zvířata je patrný cíl zamezení šíření nálezů mezi zvířaty, tedy ochrana zdraví zbytku zvířecí populace již tímto prvním krokem, který následně dává prostor pro potvrzení, zda se u podezřelých zvířat skutečně vyskytuje nákaza. Dále je v této právní regulaci rovněž významný zájem na ochraně zdraví lidské populace, a to jak těch osob, které o zvířete pečují, tak i případných konzumentů živočišných produktů.²²⁰

V právní regulaci oblasti zdolávání nálezů lze kromě povinností chovatelů a jiných osob najít i úpravu úkolů **Státní veterinární správy**, a to zejména v ustanovení § 10 veterinárního zákona.²²¹ Mezi úkoly Státní veterinární správy patří zejména získávání, shromažďování a vyhodnocování poznatků o podezření z výskytu a šíření nálezů a nemocí přenosných ze zvířat na člověka a původců těchto nálezů. Státní veterinární správa dále například sleduje a vyhodnocuje výskyt vektorů nálezů (tj. obratlovců i bezobratlých schopných přenášet a šířit původce dané nemoci).²²² Státní veterinární správa používá k získávání, shromažďování a vyhodnocování výše uvedených poznatků informační systém, který je blíže upraven vyhláškou č. 329/2003 Sb., o informačním systému Státní veterinární správy.²²³ V informačním systému jsou evidovány zejména údaje o ohniscích nálezů, údaje o sledování prevence proti nálezům, zejména pak údaje o totožnosti kontrolovaných osob, kontrolovaných zvířat, o druhu nemoci, odebraných vzorcích a výsledcích jejich vyšetření.²²⁴ Ve vztahu k jiným oblastem, než je evidence týkající se nálezů, jsou v tomto systému evidovány například kontroly plnění zákona na ochranu zvířat a *welfare*, výsledky prohlídek poražených zvířat a zvěřiny, dozorové akce nad produkcí potravin živočišného původu atd.²²⁵ Výskyt nebezpečných nálezů uvedených v příloze č. 2 veterinárního zákona musí být oznámen Ústřední veterinární správě.²²⁶ Dle ustanovení § 49 odst. 1 písm. e) musí Ústřední

²¹⁹ Ust. § 23 odst. 1 písm. e) veterinárního zákona.

²²⁰ K této problematice viz dále např. podkapitoly 3.3 a podkapitoly 4.2 a 4.3.

²²¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 48.

²²² Viz ust. § 10 odst. 1 veterinárního zákona.

²²³ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 75.

²²⁴ Tamtéž. s. 75-76.

²²⁵ STÁTNÍ VETERINÁRNÍ SPRÁVA. *Informační systém Státní veterinární správy*. Online. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/statni-veterinari-sprava/informacni-system-statni-veterinari-spravy/>. [cit. 2023-10-26].

²²⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 48.

veterinární správě oznámit podezření z výskytu nebezpečných nákaz krajská veterinární stanice („KVS“). KVS je po potvrzení výskytu nebezpečné nákazy následně povinna oznámit tuto skutečnost i příslušnému krajskému úřadu, obci (případně městské části), orgánu Policie ČR a příslušnému orgánu veterinárních lékařů ČR a pokud jde o výskyt zoonózy, tak i příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví.

Výskyt některých nákaz musí být rovněž hlášen Evropské komisi a ostatním členským státům.²²⁷ Komisi a ostatním členským státům hlásí Ústřední veterinární správa nákazy uvedené na seznamu stanoveném nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/429.²²⁸ Nákazy dle rozhodnutí o jednotném seznamu nákaz a o zavedení nového způsobu jejich hlášení hlásí Ústřední veterinární správa Světové organizaci pro zdraví zvířat.²²⁹

Hlášení výskytu onemocnění nebo podezření na výskyt onemocnění je rovněž upravena v zákoně o ochraně veřejného zdraví. Nositeli povinnosti notifikace v oblasti ochrany veřejného zdraví jsou, v rámci postupu po zjištění výskytu nebo podezření na infekční onemocnění zejména osoby poskytující péči (tj. poskytovatelé zdravotních a jiných služeb) a nosiči některých infekčních onemocnění. Do této oblasti však patří i úkoly orgánů ochrany veřejného zdraví nebo jiných orgánů veřejné správy.

Zákon o ochraně veřejného zdraví ukládá **osobám poskytujícím péči** povinnost hlásit příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví kromě hlášení hromadného výskytu infekcí spojených se zdravotní péčí (tzv. **nemocničních nákaz**) také, pokud v důsledku infekce došlo k těžkému poškození zdraví nebo úmrtí pacienta.²³⁰ Hromadným výskytem zpravidla bude „výskyt více než jedné takové infekce v počtu podle závažnosti infekce, které spolu časově a místně při pobytu ve zdravotnickém zařízení souvisí.“²³¹ Těžkým poškozením zdraví je v tomto případě reoperace, rehospitalizace, přeložení pacienta na jiné pracoviště lůžkové intenzivní péče, případně zahájení intenzivní volumoterapie, antibiotické terapie nebo oběhové podpory.²³² Vyhláška

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Viz ust. § 10a odst. 2 písm. a) veterinárního zákona a čl. 19 a 20 nařízení 2016/429. Příslušné nařízení stanoví seznam těchto nákaz v článku 5 odst. 1. Jde o slintavku a kulhavku, mor prasat (klasický i africký), mor koní, vysoce patogenní influenzu ptáků a dále nákazy uvedené v příloze II tohoto nařízení.

²²⁹ Viz ust. § 10a odst. 2 písm. b) veterinárního zákona.

²³⁰ Viz ust. § 16 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví.

²³¹ KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 58.

²³² Tamtéž. s. 58.

č. 306/2012 Sb., o podmínkách předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a o hygienických požadavcích na provoz zdravotnických zařízení a ústavů sociální péče (dále jen „vyhláška č. 306/2012 Sb.“) stanoví, že uvedenou ohlašovací povinnost může pečující osoba splnit telefonicky, prostřednictvím faxu či elektronické pošty opatřené elektronickým podpisem. Je-li však nebezpečí z prodlení, je třeba provést hlášení vždy telefonicky.²³³

Odhlédneme-li od případů nemocničních nákaz, jsou osoby poskytující péči (včetně poskytovatelů zdravotních služeb provádějících laboratorní vyšetření biologického materiálu) povinny neprodleně hlásit orgánu ochrany veřejného zdraví následující skutečnosti: i) zjištění infekčního onemocnění, ii) podezření na infekční onemocnění, iii) úmrtí na infekční onemocnění, iv) vylučování původců infekčních onemocnění.²³⁴ Uvedené povinné subjekty rovněž musí příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví ohlásit pozitivní nález původců infekčních onemocnění stanovených prováděcím právním předpisem, jakož i markerů virových hepatitid a pozitivních sérologických vyšetření na infekční onemocnění.²³⁵ Podrobnější podmínky pro hlášení uvedených jevů, včetně tiskopisů, které je třeba k jejich hlášení používat, jsou upraveny ve vyhlášce č. 306/2012 Sb.²³⁶

Orgánům ochrany veřejného zdraví mají povinnost v rámci své působnosti předávat informace také **Ministerstvo vnitra a Ministerstvo obrany**, a to o výskytu závažných sporadických a hromadně se vyskytujících infekčních onemocnění.²³⁷ Pojem závažných infekčních onemocnění není v zákoně o ochraně veřejného zdraví definován. Dle odborné literatury je však možné při výkladu vycházet z obdobných pojmů v jiných zákonech, jako je například vymezení nebezpečné nemoci dle zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví.²³⁸

Povinnost spolupráce KVS a orgánů ochrany veřejného zdraví, jakož i povinnost vzájemného hlášení je zakotvena i v ustanovení § 63 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví. Orgány ochrany veřejného zdraví i orgány veterinární správy jsou dle uvedeného ustanovení povinny si vzájemně hlásit výskyt zoonóz. Nad to musí orgány veterinární správy hlásit orgánům ochrany veřejného zdraví i případný úhyn zvířete na takovou nákazu.

²³³ Viz ust. § 2 vyhlášky č. 306/2012 Sb.

²³⁴ Viz ust. § 62 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.

²³⁵ Viz ust. § 62 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví.

²³⁶ Viz ust. § 1 vyhlášky č. 306/2012 Sb.

²³⁷ Viz ust. § 63 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.

²³⁸ ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 769.

Pro vybraná infekční onemocnění je ustanovením § 75a odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví zaveden tzv. **systém epidemiologické bdělosti**.²³⁹ Podstatou tohoto systému je spolupráce orgánů ochrany veřejného zdraví při shromažďování údajů o stanovených infekčních onemocněních. Ke shromažďování údajů jsou povinny orgány ochrany veřejného zdraví, Státní zdravotní ústav a osoby poskytující péči. Správním úřadem, který tuto činnost koordinuje a provádí výměnu informací (resp. konzultaci opatření k předcházení těchto onemocnění a předávání stanovených informací do sítě EU pro epidemiologický dozor a kontrolu infekčních onemocnění) s členskými státy EU a Komisí EU, je Ministerstvo zdravotnictví.²⁴⁰ Prováděcí vyhláškou č. 101/2022 Sb. byl tento systém v nedávné době stanoven rovněž pro onemocnění covid-19. Tato vyhláška byla vydána dne 20. dubna 2022 a účinná je od 1. května 2022.²⁴¹ Lze hodnotit pozitivně, že MZdr reagovalo na příchod nového onemocnění i vydáním vyhlášky, která zavádějící systém epidemiologické bdělosti, a to zejména s ohledem na rychlost šíření tohoto onemocnění a možnost jeho bezpříznakového průběhu.²⁴² Méně pozitivní však je, že k vydání této vyhlášky došlo více než dva roky po prvním potvrzeném výskytu onemocnění covid-19 na území ČR.

Nosiči (tj. lidé po nákaze nebo vylučující choroboplodné zárodky) **onemocnění** vyjmenovaných v ustanovení § 53 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví jsou povinni sdělit, že jsou nosiči lékaři před léčebným nebo vyšetřovacím úkonem nebo při přijetí do ústavní péče nebo poskytovateli zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství vypracovávajícímu posudek před uzavřením smlouvy o poskytnutí pobytové služby v zařízení sociálních služeb.²⁴³ Tato povinnost však dopadá na nosiče jen za předpokladu, že jim je skutečnost, že jsou nosiči známa, a to na základě sdělení lékaře.²⁴⁴ S nosiči vyjmenovaných infekčních onemocnění souvisí i povinnost poskytovatelů zdravotních služeb ošetřujících nosiče ohlašovat orgánu ochrany

²³⁹ Ust. § 75a odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví stanoví, že jde o následující infekce: infekce způsobené *Haemophilus influenzae b*, chřipka, spalničky, dávivý kašel, nákazy vyvolané virem lidského imunodeficitu, legionelóza, meningokokové onemocnění a tuberkulóza.

²⁴⁰ KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 161.

²⁴¹ Viz ust. § 2 vyhlášky č. 101/2022 Sb.

²⁴² K charakteristice tohoto onemocnění viz zejm. přílohu č. 1 této vyhlášky.

²⁴³ Jedná se o tyto taxativně vymezené nákazy: virus lidského imunodeficitu, břišní tyfus, paratyfus, chronický zánět jater B a C.

²⁴⁴ Viz ust. § 53 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.

veřejného zdraví osobní údaje nosiče (jakož i změny těchto údajů), změnu zaměstnání nosiče, ukončení nařízené izolace, jakož i informaci, že nosič po propuštění z péče vylučuje i nadále původce infekce.²⁴⁵

Povinnost pravdivě informovat ošetřující zdravotnické pracovníky o dosavadním vývoji zdravotního stavu, a to včetně informací o infekčních onemocněních ukládá pacientům ustanovení § 41 odst. 1 písm. d) zákona o zdravotních službách.

K hlášení podezření z onemocnění, onemocnění a případně i úmrtí na infekční onemocnění slouží informační systém ISIN (Informační systém infekční nemoci), do nějž podávají hlášení příslušné subjekty (poskytovatelé zdravotních služeb či obecně osoby poskytující péči), které zjistily skutečnost podléhající hlášení.²⁴⁶

Lze shrnout, že za účelem plnění ohlašovací povinnosti se, jak v případě hlášení škodlivých organismů, tak i v případě nálezů zvířat a infekčních onemocnění lidí, přizpůsobila veřejná správa i po technologické stránce. Ve všech případech je zde určitý druh informačního systému, který slouží jako evidence nebo rovněž jako prostředek pro hlášení či výměně informací o výskytu škodlivého organismu nebo nákazy. Nositeli vybraných povinností notifikační či informační povahy jsou osoby poskytující péči, pacienti, nosiči vybraných onemocnění, ale i některé orgány veřejné správy. V tomto ohledu je rovněž třeba ocenit zakotvení vzájemné spolupráce orgánů veterinární správy s orgány veřejného zdraví, jakož i s dalšími orgány.

4.2 Obecné povinnosti při zdolávání nálezů a odstraňování škodlivých organismů

Významnou součástí právní úpravy boje proti nálezům a onemocněním jsou obecné postupy při vzniku a šíření nálezů a onemocnění, případně výskytu škodlivých organismů, směřující ke zmírnění následků, zabránění jejich šíření a jejich odstranění.

Tzv. **profesionální uživatelé** mají, krom povinnosti ohlásit výskyt škodlivých organismů, rovněž povinnost přijmout nezbytná opatření k zabránění jejich šíření. Nařízení č. 2016/2031 ukládá v článku 14 odst. 3 až 6 profesionálním uživatelům přijmout následná opatření při potvrzení výskytu stanoveného škodlivého organismu. Především jde o obecnou povinnost učinit **nezbytná opatření k zabránění šíření škodlivých organismů**, případně při jejich provádění postupovat dle

²⁴⁵ Viz ust. § 54 zákona o ochraně veřejného zdraví.

²⁴⁶ ÚSTAV ZDRAVOTNICKÝCH INFORMACÍ A STATISTIKY ČR. *Informační systém infekční nemoci (ISIN)*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/index.php?pg=registry-sber-dat--ochrana-verejneho-zdravi--informacni-system-infekcni-nemoci>. [cit. 2023-10-28].

pokynů příslušného orgánu.²⁴⁷ Mezi konkrétnější opatření patří dále, kromě již zmíněné informační povinnosti, i povinnost stáhnout předmětné rostliny nebo rostlinné produkty z oběhu.²⁴⁸

Další povinností je povinnost profesionálního provozovatele přijmout nezbytná **opatření k odstranění škodlivých organismů** z rostlin, rostlinných produktů, pozemků, provozovny či jiných stanovených míst či prostor.²⁴⁹ Mezi tato opatření, která zabrání dalšímu šíření škodlivých organismů a případně zajistí odstranění stávajícího výskytu škodlivých organismů lze řadit používání adekvátních přípravků na ochranu rostlin, neboť tyto přípravky slouží nejen k předcházení jejich výskytu, ale i k boji s těmito škodlivými organismy (např. k jejich hubení), případně k ochraně před jejich působením.²⁵⁰ Jiné osoby než profesionální provozovatelé nejsou nositeli těchto povinností. Tyto osoby jsou pouze povinny k ohlášení určitých škodlivých organismů a následně ke konzultaci opatření, která mají být přijata, s příslušným orgánem. Následně jsou tyto osoby případně povinny přijmout opatření nezbytná k zabránění šíření daného škodlivého organismu, k jeho odstranění z rostlin, rostlinných produktů či jiných předmětů, popřípadě ze svých provozoven, a to dle pokynů příslušného orgánu.²⁵¹

Na některé náказы postihující rostliny pamatoval zákonodárce i v zákoně o ochraně přírody a krajiny. V případě výskytu **náказы dřevin** epidemickými či jinými vážnými chorobami, je orgán ochrany přírody oprávněn v souladu s ustanovením § 7 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny uložit vlastníkovu dotčených dřevin provést nezbytné zásahy, a to včetně jejich pokácení. Orgán ochrany přírody je oprávněn uložit tyto nezbytné zásahy jen formou rozhodnutí ve správním řízení.²⁵²

V právní úpravě **zdolávání nákaz zvířat** lze, obdobně jako v případě regulace ohlašovací povinnosti, rozdělit i postupy při zdolávání na povinnosti chovatelů a úkoly veterinární správy

²⁴⁷ Viz článek 14 odst. 4 nařízení č. 2016/2031.

²⁴⁸ Viz článek 14 odst. 6 nařízení č. 2016/2031.

²⁴⁹ Viz článek 14 odst. 5 nařízení č. 2016/2031.

²⁵⁰ ÚKZÚZ. *Rostlinolékařský portál. Přípravky na ochranu rostlin. Informace k POR*. Online. 2023. Dostupné z: https://eagri.cz/public/app/srs_pub/fytoportal/public/#r|p|prip|manipulace|kap:0001. [cit. 2023-10-29].

²⁵¹ Viz článek 15 odst. 3 nařízení č. 2016/2031.

²⁵² DIENSTBIER, Filip. § 7 [Ochrana dřevin]. In: VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip et al. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Online. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2018. s. 98. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-10-12].

a jiných orgánů. **Chovatelé** zvířat mají dle ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) veterinárního zákona nejen povinnost bránit vzniku a šíření nákaz (jakož i jiných onemocnění zvířat), ale jsou rovněž povinni plnit povinnosti k tlumení takovýchto nákaz, a to jak povinnosti uložené veterinárním zákonem, tak i ty, které jim byly uloženy na jeho základě. Dle ustanovení § 12 odst. 1 veterinárního zákona jsou chovatelé povinni postupovat dle pokynů úředního veterinárního lékaře a do doby jeho příchodu jsou povinni zajistit, aby zvířata z nákazy podezřelá²⁵³ a zvířata vnímavá na příslušnou nákazu²⁵⁴ neopustila svá stanoviště, aby živočišné produkty z nich pocházející nebyly používány, zpracovávány nebo uváděny na trh, a aby předměty, které mohou být nositeli původců nákaz, nebyly vynášeny nebo vyváženy a používány jinde. Dále jsou povinni zajistit desinfekci prostor, v nichž se zvířata podezřelá z nákazy nacházejí a zajistit, aby osoby, které je ošetřují nepřicházely do kontaktu s jinými zvířaty, a aby jiné osoby nevstupovaly bez vážného důvodu do prostorů, v nichž se nachází zvířata podezřelá z nákazy.

Státní veterinární správa dle ustanovení § 10 odst. 1 veterinárního zákona přijímá adekvátní opatření k tlumení nákaz a k zabránění jejich dalšímu šíření, vykonává dohled nad dodržováním zákazu očkování proti stanoveným nákazám. Orgány veterinární správy jsou oprávněny ukládat určitá mimořádná veterinární opatření za účelem zdolávání nákaz.²⁵⁵ Orgány veterinární správy jsou mají **povinnost vzájemné spolupráce** s orgány ochrany zvířat, ochrany veřejného zdraví, Státní zemědělské a potravinářské inspekce a odborného dozoru nad krmivem. Nadto i za účelem předcházení nebezpečným nákazám, zamezení jejich šíření a jejich tlumení spolupracují s orgány veřejné správy Policie ČR, obecní policie, které se podílejí na zajišťování plnění mimořádných veterinárních opatření a jejich kontrole.²⁵⁶

Poté, co **krajská veterinární správa** zjistí na základě ohlášení či z vlastní činnosti podezření z výskytu nebezpečné nákazy, prověří neodkladná opatření učiněná chovatelem a dále učiní a dle potřeby případně nařídí mimořádná veterinární opatření za účelem potvrzení, resp. vyloučení, tohoto podezření a za účelem ochrany proti případnému šíření nákazy a stanoví i způsob realizace těchto opatření. Při plnění těchto úkolů postupuje KVS jednotným postupem v souladu

²⁵³ Dle ust. § 3 odst. 1 písm. f) veterinárního zákona jsou to taková zvířata, u nichž se projevují klinické příznaky, postmortální změny vyvolávající podezření, že jde o nákazu nebo o nichž je nutno mít dle výsledků vyšetření za to, že jsou podezřelá z určité nákazy zvířat.

²⁵⁴ Vnímavými zvířaty jsou dle ust. § 3 odst. 1 písm. b) veterinárního zákona ta zvířata, která mohou onemocnět stejnou nákazou nebo nemocí přenosnou ze zvířat na člověka.

²⁵⁵ Viz ust. § 54 veterinárního zákona. Mimořádným veterinárním opatřením se více věnuje následující podkapitola.

²⁵⁶ Viz ust. § 57 veterinárního zákona.

s příslušnými předpisy práva EU.²⁵⁷ Krajská veterinární správa může dle ustanovení § 13 odst. 2 veterinárního zákona v případě potřeby rovněž **nařídit poražení nebo utracení zvířete k diagnostickým účelům**. Za podmínek ustanovení § 13 odst. 3 veterinárního zákona je pak KVS oprávněna nařídit některá předběžná opatření k tlumení nákaz dle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/429, případně provedení opatření dle odstavce 2.²⁵⁸ Chovatelé jsou přitom povinni podrobit se uvedeným opatřením a poskytovat nezbytnou součinnost za účelem jejich provádění.²⁵⁹ Pokud je podezření z nebezpečné nákazy vyloučeno, KVS ukončí uvedená opatření. Pokud je však podezření potvrzeno, musí dále nařídit opatření k tlumení nákaz, tj. adekvátní mimořádná veterinární opatření k tlumení dané nákazy a k ochraně před jejím šířením.²⁶⁰ KVS může za podmínek ustanovení § 15 odst. 2 veterinárního zákona případně udělit chovateli na žádost či z moci úřední **výjimku z opatření k tlumení nákaz**.

Jiný režim se však aplikuje na **jiné než nebezpečné nákazy**. Ustanovení § 17b veterinárního zákona stanoví, že v případě podezření nebo potvrzení nákaz, které nejsou považovány za nebezpečné, uloží příslušný orgán opatření odpovídající povaze, závažnosti, možnostem šíření této nákazy, způsobu jejího tlumení a místním podmínkám. Uložené opatření nemusí vždy nutně mít formu autoritativního rozhodnutí. V určitých případech může postačit jen o poučení chovatele o nákaze a možnostech jejího tlumení nebo postupu při odběru vzorků. V jiných situacích je však třeba vydat správní rozhodnutí o uložení veterinárního opatření, které nemá formu ani účinky tzv. mimořádných veterinárních opatření, jde tedy spíše o rozhodnutí *sui generis*.²⁶¹ Příslušný orgán však v takovýchto případech má možnost správního uvážení, zda uloží mimořádná veterinární opatření. V případě nebezpečných nákaz však tuto možnost nemá a musí mimořádná veterinární opatření uložit. Uložení mimořádných veterinárních opatření u nákaz, které nejsou považovány za nebezpečné není obligatorní, avšak není ani vyloučeno.

²⁵⁷ Viz ust. § 13 odst. 1 veterinárního zákona.

²⁵⁸ Jde zejména o: opatření s cílem zabránit šíření patogenního původce nákazy uvedené na seznamu; případnou izolaci určitých zvířat a zabránění jejich styku s volně žijícími zvířaty; omezení přemísťování chovaných zvířat, produktů a případně osob, vozidel a veškerého materiálu či jiných prostředků, jimiž by mohlo dojít k rozšíření patogenního původce.

²⁵⁹ Viz ust. § 13 odst. 4 veterinárního zákona.

²⁶⁰ Viz ust. § 13 odst. 5 ve spojení s ust. § 15 odst. 1 veterinárního zákona.

²⁶¹ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 100.

Uložení mimořádných veterinárních opatření v takových případech musí být vždy důvodné a bude připadat v úvahu za situace, kdy by jiná opatření nemusela být dostatečně efektivní.²⁶²

K léčení nálezů a jiných onemocnění je možné používat léčivé přípravky, a to jen v souladu s pravidly pro jejich používání.²⁶³ Pokud jsou léčivé přípravky vázány na předpis veterinárního lékaře, jsou chovatelé povinni je podávat pouze dle jeho pokynů.²⁶⁴ Předepisování, výdej, používání, jakož například i registrace léčivých přípravků je předmětem právní úpravy zákona č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o léčivech“). Výčet veterinárních přípravků, které je dovoleno používat při poskytování veterinární péče, jakož i některé základní podmínky, stanoví ustanovení § 9 zákona o léčivech.²⁶⁵ Veterinární přípravky vázané na předpis je veterinární lékař oprávněn použít, resp. dát chovateli pokyny o jeho používání, výhradně na základě: i) řádného vyšetření zvířete v chovu, v němž běžně vykonává léčebnou a preventivní veterinární činnost, které sám provedl a dokumentoval a po posouzení dalších podmínek způsobilých ovlivnit bezpečnost nebo účinnost léčivého přípravku; ii) podrobného a dokumentovaného souboru informací o zdravotním stavu zvířete (resp. skupiny zvířat) v chovu, pokud jde o preventivní použití léčivých přípravků nebo o dlouhodobý léčebný program v daném chovu; iii) bezprostředního posouzení zdravotního stavu zvířete, případně dalších informací v potřebném rozsahu, a to pokud jde o výjimečný případ ohrožení života nebo zdraví zvířete.²⁶⁶ Určité veterinární přípravky pak smí použít pouze veterinární lékař za splnění dalších zákonných podmínek.²⁶⁷

Obdobně jako veterinární zákon zakazuje očkovat zvířata proti určitým nemocem, zakazuje i léčbu stanovených onemocnění, a to moru včelího plodu a hniloby včelího plodu.²⁶⁸ Opatření k tlumení moru včelího plodu a hniloby včelího plodu stanoví podrobněji vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nálezů včel. Vyhláška č. 144/2023 Sb. stanoví postupy od podezření na výskyt hniloby včelího plodu nebo moru včelího plodu, přes postup k potvrzení či vyvrácení výskytu až po

²⁶² Tamtéž.

²⁶³ Ust. § 5 odst. 1 písm. d) veterinárního zákona.

²⁶⁴ Viz ust. § 4 odst. 1 písm. e) veterinárního zákona.

²⁶⁵ Výčet je obsažen v ust. § 9 odst. 1 zákona o léčivech.

²⁶⁶ Viz ust. § 9 odst. 4 zákona o léčivech.

²⁶⁷ Viz zejm. ust. § 9 odst. 5 zákona o léčivech.

²⁶⁸ Viz ust. § 5 odst. 2 veterinárního zákona.

případná opatření, které je nezbytné provést či která musí nařídit KVS za účelem tlumení těchto nákaz.²⁶⁹

V oblasti **výskytu infekčních onemocnění lidí** upravuje zákon o ochraně veřejného zdraví kromě ohlašovací či informační povinnosti i další postupy, které mají bránit šíření těchto onemocnění. Význam mají opět **povinnosti osob poskytujících péči** při výskytu tzv. nemocničních nákaz. Dle ustanovení § 16 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví jsou osoby poskytující péči při výskytu nemocničních nákaz (nebo jen při podezření na jejich výskyt) povinny za účelem zamezení jejich dalšímu šíření neprodleně zjistit: i) příčiny vzniku infekce; ii) její zdroje; iii) způsob jejího přenosu. Již ze samé podstaty je věci možné, že se ani přes vyvinutí veškerého možného úsilí nepodaří objasnit některou z uvedených skutečností, avšak osoba poskytující péči musí být schopna doložit, že skutečně vyvíjela maximální možné úsilí, aby objasnila příčiny vzniku infekce, jakož i její zdroje a způsob přenosu této infekce.²⁷⁰ Osoba poskytující péči, která zjistí výskyt infekčního onemocnění, podezření na infekční onemocnění, úmrtí na infekční onemocnění nebo vylučování původců infekčních onemocnění, nebo která se o takovýchto skutečnostech dozví, je povinna současně s ohlášením těchto skutečností zajistit provedení prvních opatření nezbytných k zamezení šíření onemocnění, a to včetně odběru biologického materiálu a jeho vyšetření. Následně je povinna zajistit provedení dalších opatření dle pokynů orgánu ochrany veřejného zdraví.²⁷¹

Zákon o ochraně veřejného zdraví dále ukládá **orgánům ochrany veřejného zdraví povinnost spolupracovat** při provádění opatření proti zoonózám s orgány veterinární správy. Podstata této spolupráce je ve vzájemné koordinaci činností těchto orgánů a přijímání opatření k zabránění přenosu nákazy ze zvířete na člověka i za účelem zdolávání těchto nákaz.²⁷²

K činnostem veřejné správy patří i **epidemiologické šetření**,²⁷³ které jsou oprávněny provádět orgány ochrany veřejného zdraví. Jeho cílem je zejména ověřit diagnózu a stanovit ohnisko nákazy. Tuto činnost může vykonávat jen zaměstnanec orgánu ochrany veřejného zdraví

²⁶⁹ Viz zejm. ust. § 4 až § 12 vyhlášky č. 144/2023 Sb.

²⁷⁰ KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 57-58.

²⁷¹ Viz ust. § 62 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.

²⁷² KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 144. obdobně viz ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 769.

²⁷³ Činnost upravená v ust. § 62a zákona o ochraně veřejného zdraví.

odborně způsobilý pro výkon zdravotnického povolání lékaře.²⁷⁴ Ohniskem nákazy je dle ustanovení § 65 zákona o ochraně veřejného zdraví třeba rozumět místo, v němž se šíří nákaza.²⁷⁵ Závěry z provedeného epidemiologického šetření slouží následně jako podklad pro přijetí opatření orgánu veřejného zdraví ke zdolávání infekčních onemocnění a předcházení vzniku epidemie nebo jejího dalšího šíření.²⁷⁶

Poté, co je zjištěno ohnisko nákazy se provádí **ohnisková ochranná DDD** dle ustanovení § 65 zákona o ochraně veřejného zdraví.²⁷⁷

Fyzické osoby podezřelé z nákazy nebo ty, které onemocněly infekčním onemocněním **jsou povinny podrobit se protiepidemickým opatřením** nařizovaným orgány ochrany veřejného zdraví nebo poskytovateli zdravotních služeb.²⁷⁸ Demonstrativní výčet těchto opatření je uveden v ustanovení § 64 zákona o ochraně veřejného zdraví. Příkladný výčet byl zvolen, aby mohlo být nařízeno i jiné protiepidemické opatření, které bude plnit svůj účel. Konkrétní opatření jsou volena po odborném epidemiologickém posouzení, přičemž je vždy třeba postupovat v souladu se zásadou přiměřenosti a subsidiarity. Je tedy třeba upřednostnit opatření méně omezující, pokud povedou k zamýšlenému cíli.²⁷⁹ Mezi protiepidemická opatření patří zejména tyto povinnosti: podrobit se izolaci, laboratornímu vyšetření, lékařské prohlídce a karanténním opatřením, dodržovat omezení a případný zákaz užívat pitnou vodu či výrobky (vč. potravin), které by mohly obsahovat původce infekce, zajistit provedení ohniskové ochranné DDD, zdržet se činností, které mohou vést k dalšímu šíření dané infekční nemoci.

Povinnost podrobit se určitým protiepidemickým opatřením na dle rozhodnutí orgánu ochrany veřejného zdraví dopadá i **právnícké osoby a podnikající fyzické osoby**. Ustanovení § 66 zákona o ochraně veřejného zdraví poskytuje opět toliko demonstrativní výčet takových opatření. I v tomto případě je zachován požadavek odborného posouzení, jakož i zásada přiměřenosti a subsidiarity. Jde však spíše o jakási doprovodná opatření k zamezení šíření

²⁷⁴ ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 769-770.

²⁷⁵ Součástí ohniska nákazy jsou i zdroj nákazy, fyzické osoby podezřelé z nákazy a složky jejich prostředí.

²⁷⁶ KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 143.

²⁷⁷ ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 770.

²⁷⁸ Tamtéž.

²⁷⁹ KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 145.

nákazy.²⁸⁰ Dotčené subjekty jsou povinny se podrobit zejména těmto opatřením: zákaz provozu zařízení, provozovny či jiné činnosti, zákaz přepravy určitými dopravními prostředky, omezení výroby, pozastavení prodeje a zákaz užívání potenciálně kontaminované vody či výrobků (vč. potravin). Ustanovení § 66 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví dále ukládá uvedeným osobám povinnost zajistit provedení ohniskové DDD a hygienického zabezpečení vody, půdy a jiných míst a výrobků, které by mohly obsahovat původce infekce.

Provedení protiepidemických opatření v ohnisku nákazy jsou v souladu s ustanovením § 67 zákona o ochraně veřejného zdraví oprávněny nařizovat **orgány ochrany veřejného zdraví** a poskytovatelé zdravotních služeb. **Poskytovatel zdravotních služeb** může nařídit jen opatření fyzickým osobám podle ustanovení § 64, nemůže tak na rozdíl od orgánu veřejného zdraví nařizovat i opatření podle ustanovení § 66.²⁸¹ Poskytovatel zdravotních služeb, který zjistí výskyt infekčního onemocnění nebo podezření na ně, může nařídit fyzické osobě provedení protiepidemických opatření, avšak není povinen tato opatření ukládat vždy. Měl by tak však učinit, hrozí-li v případě neuložení vhodných opatření prodlení a s ním spojená možnost šíření infekčního onemocnění.²⁸² Orgán ochrany veřejného zdraví má povinnost rozhodnout o uložení opatření vhodného vzhledem k povaze daného infekčního onemocnění, zatímco poskytovatelům zdravotních služeb zákonodárce udělil jen oprávnění nařizovat protiepidemická opatření, a to zpravidla v případech, které dle uvážení poskytovatele zdravotních služeb nesnesou odkladu.²⁸³ Pokud orgán ochrany veřejného zdraví uloží protiepidemická opatření podle ustanovení § 64 písm. a) zákona o ochraně veřejného zdraví, může pro jejich zajištění stanovit rozhodnutím i poskytovatele zdravotních služeb, který má povinnost tato protiepidemická opatření provést. Osoba dotčená opatření proti němu může podat odvolání, které však nemá odkladný účinek.²⁸⁴

²⁸⁰ Tamtéž. s. 147.

²⁸¹ Tamtéž. s. 149.

²⁸² ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 773.

²⁸³ Srov. ust. § 67 odst. 1 tohoto zákona: „*Orgán ochrany veřejného zdraví příslušný podle místa výskytu infekčního onemocnění rozhodne o druhu a způsobu provedení protiepidemických opatření...*“. Oproti tomu poskytovatel zdravotních služeb dle ust. § 67 odst. 2 tohoto zákona „...*může fyzické osobě nařídit druh a způsob provedení protiepidemických opatření...*“. K tomuto závěru se přiklání i odborná literatura, např. ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 773. nebo obdobně také KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 149.

²⁸⁴ Viz ust. § 67 odst. 11, 12 zákona o ochraně veřejného zdraví.

Proti rozhodnutí orgánu ochrany veřejného zdraví je dle ustanovení § 67 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví přípustné odvolání, které však ze zákona nemá odkladný účinek. Zákon rovněž zakotvuje možnost přezkumu opatření nařízeného poskytovatelem zdravotních služeb. Fyzická osoba, které bylo opatření nařízeno, proti němu může podat návrh na jeho přezkoumání, a to ve lhůtě 3 dnů od jeho prokazatelného předání této osobě. Návrh se podává poskytovateli zdravotních služeb, který opatření vydal. Ten v případě vyhovění návrhu opatření bezodkladně zruší a případně vydá opatření nové, je-li to třeba. Pokud mu však sám nevyhoví v plném rozsahu, postoupí do 3 pracovních dnů od jeho doručení spis i s návrhem na přezkoumání příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví, který je oprávněn návrh zamítnout a potvrdit napadené opatření, nebo změnit či zrušit napadené opatření. Proti rozhodnutí o postoupeném návrhu na přezkoumání opatření však již není odvolání přípustné. Postoupení nebo vyhovění návrhu, jakož i vydání nového opatření, je poskytovatel zdravotních služeb povinen písemně oznámit tomu, kdo návrh na přezkoumání opatření podal.²⁸⁵

Protiepidemická opatření musí orgán ochrany veřejného zdraví (KHS) nařizovat výhradně **formou rozhodnutí dle správního řádu**. Dle NSS není přípustné protiepidemické opatření nařídit jen telefonicky.²⁸⁶ Určitý průlom představoval tzv. pandemický zákon (dopadající na epidemii onemocnění covid-19), který výslovně umožnil orgánu ochrany veřejného zdraví nařizovat karanténní opatření či izolaci i telefonicky, resp. i pomocí prostředku komunikace na dálku, a to jak písemně, tak i ústně.²⁸⁷ Pro jiná onemocnění (a zřejmě i pro covid-19 po pozbytí účinnosti příslušných ustanovení tzv. pandemického zákona) však zůstávají závěry NSS stále relevantní. NSS konstatoval, že pro absolutní nedostatek formy nelze telefonický pokyn považovat za rozhodnutí, nýbrž za zásah (faktický pokyn). KHS tak jednala *ultra vires*, když uložila protiepidemické opatření pouze prostřednictvím telefonu.²⁸⁸

V případě nákazy některým z vybraných nakažlivých onemocnění je nadto zákonem uložen zákaz jejich šíření, a to i pod hrozbou trestní sankce.²⁸⁹

²⁸⁵ Viz ust. § 67 odst. 4 až 10 zákona o ochraně veřejného zdraví.

²⁸⁶ Viz rozsudek NSS ze dne 31. srpna 2021, č. j. 10 As 229/2021-31.

²⁸⁷ Viz ust. § 8a zákona č. 94/2021 Sb. (ve znění účinném do 30.11.2022). K tzv. pandemickému zákonu viz subkapitolu 4.3.5.

²⁸⁸ Viz zejm. bod 22.-23. rozsudku NSS ze dne 31. srpna 2021, č. j. 10 As 229/2021-31.

²⁸⁹ Jde například o trestný čin šíření nakažlivé lidské nemoci dle ust. § 152 trestního zákoníku. Seznam těchto onemocnění stanoví dle ust. § 154 trestního zákoníku nařízení vlády. Dále viz výklad v 6. kapitole této práce.

Obecně nejsou lidé povinni léčit vlastní onemocnění. Výjimku představuje **povinnost podrobit se léčbě vybraných infekčních onemocnění** stanovená ustanovením § 70 zákona o ochraně veřejného zdraví. Ke splnění této povinnosti orgán ochrany veřejného zdraví rozhodnutím stanoví fyzické osobě, která se léčení daného infekčního onemocnění nepodrobila, poskytovatele zdravotních služeb, který léčení zajistí. I proti tomuto rozhodnutí je přípustné odvolání bez odkladného účinku.²⁹⁰ Seznam infekčních onemocnění, jejichž léčení je povinné je stanoven v příloze č. 2 vyhlášky č. 306/2012 Sb.²⁹¹ **Nosiči vybraných infekčních onemocnění** dle ustanovení § 53 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví jsou rovněž povinni podrobit se léčení.²⁹²

Za povinnost podrobit se léčbě lze považovat i **protiepidemické opatření** dle ustanovení § 64 písm. a) zákona o ochraně veřejného zdraví, a to povinnost podrobit se podání specifických imunologických preparátů nebo antiinfektiv. Imunologickými preparáty jsou například vakcíny, toxiny či alergenové přípravky. Antiinfektiva jsou látky, které brání vzniku infekce, případně jejímu rozvoji v organismu nebo potenciálním komplikacím plynoucím z infekce.²⁹³

Povinnost podrobit se za určitých podmínek léčebným a jiným postupům lze nalézt i v jiných právních předpisech. Příkladem jiného opatření je **ochranné léčení** ve smyslu trestněprávních právních předpisů, které spočívá v povinnosti pachatele podrobit se určitým léčebným či terapeutickým postupům, aby jeho pobyt na svobodě nebyl nebezpečný a snížila se možnost případné recidivy. Ochranné léčení lze uložit jak ve formě ambulantní, kdy pachatel dochází pravidelně do zdravotnického zařízení, tak i ve formě ústavní, tj. ve formě hospitalizace.²⁹⁴

Zákon o zdravotních službách uvádí jako jeden z důvodů **hospitalizace pacienta**²⁹⁵ **bez souhlasu** již zmíněné nařízení izolace, karantény nebo léčení podle zákona o ochraně veřejného

²⁹⁰ ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 774.

²⁹¹ Jde např. o spalničky, hemoragické horečky, tuberkulózu, cholera, břišní tyfus nebo mor.

²⁹² Ust. § 53 odst. 1 písm. a) zákona o ochraně veřejného zdraví současně stanoví výjimku z této povinnosti, a to pro osoby po infekci virem lidského imunodeficitu ve stavu těžkého onemocnění.

²⁹³ ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 771.

²⁹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2019. s. 480-482.

²⁹⁵ Definice pojmu „hospitalizace“ a „pacient“ poskytuje ust. § 3 zákona o zdravotních službách. Pacient je fyzická osoba, které jsou poskytovány zdravotní služby. Hospitalizace je pojata jako doba, po kterou je pacientovi poskytována ve zdravotnickém zařízení lůžková péče (zpravidla jde o dobu delší než 24 hodin). Obecně je, v souladu s ust. § 28 odst. 1 zákona o zdravotních službách, k poskytnutí zdravotních služeb vyžadován svobodný a informovaný souhlas pacienta. Toto ustanovení však připouští, že zákon stanoví výjimky z tohoto obecného pravidla.

zdraví.²⁹⁶ Dále zákon stanoví, kdy je možné poskytnutí neodkladné péče, případně jiných zdravotních služeb bez souhlasu.²⁹⁷

Obdobně jako v případě veterinárních léčivých přípravků platí i při poskytování zdravotních služeb povinnost používat jen **léčivé přípravky** splňující požadavky zákona o léčivech. Ustanovení § 8 odst. 1 zákona o léčivech stanoví výslovně např. požadavek registrace léčivých přípravků, které jsou uváděny do oběhu, používány nebo předepisovány v rámci poskytování zdravotních služeb.²⁹⁸

4.3 Opatření pro zabránění šíření nákaz zvířat a lidských nemocí

4.3.1 Mimořádná rostlinolékařská opatření

Mimořádná rostlinolékařská opatření je oprávněn nařídit ÚKZÚZ za účelem zajištění vymýcení škodlivých organismů. Jedná se o nařízení postupů, jejichž cílem je přinejmenším zabránit jejich šíření, ideálně však eliminovat škodlivé organismy v postiženém území.²⁹⁹

Mimořádná rostlinolékařská opatření upravuje ustanovení § 76 zákona o rostlinolékařské péči, v jehož prvním odstavci je rovněž poskytnut jejich výčet. ÚKZÚZ může například zakázat, omezit či stanovit podmínky pro pěstování, sklizeň, dovoz nebo uvádění rostlin, rostlinných produktů či jiných předmětů na trh, případně též zakázat, omezit nebo stanovit pravidla pro užívání skladů, pozemků, provozů nebo zařízení, nebo stanovit podmínky k ochraně organismů, které nejsou škodlivými organismy, před nežádoucím působením přípravků. Dále může nařídit zejména jednorázové zničení nebo jednorázové povinné vyšetření rostlin, rostlinných produktů či jiných předmětů ke zjištění napadení škodlivými organismy nebo případné rezistence proti nim.

Mimořádná rostlinolékařská opatření může ÚKZÚZ nařídit **konkrétním fyzickým či právnickým osobám**, a to buď po provedení nezbytného odborného šetření, anebo neprodleně, hrozí-li nebezpečí z prodlení. Proti rozhodnutí o uložení mimořádného rostlinolékařského opatření

²⁹⁶ Viz ust. § 38 odst. 1 písm. a) bod 2 zákona o zdravotních službách.

²⁹⁷ Viz ust. § 38 zákona o zdravotních službách. Mezi jiné zdravotní služby jsou výslovně řazeny ty, o nichž tak stanoví zákon o ochraně veřejného zdraví, a tzv. záchytná služba.

²⁹⁸ Další základní požadavky na používání humánních léčivých přípravků při poskytování zdravotních služeb stanoví zejména zbylé odstavce § 8 zákona o léčivech.

²⁹⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 84.

lze podat odvolání, které nemá odkladný účinek. Případně může ÚKZÚZ vydat nařízení, které bude dopadat na **blíže neučený okruh osob**.

Mimořádná rostlinolékařská opatření lze nařídit za podmínek dle ustanovení § 76 odst. 2 zákona o rostlinolékařské péči. Jde zejména o tyto situace: zavlečení či rozšiřování škodlivých organismů dle nařízení č. 2016/2031; kalamitní stav škodlivého organismu, uzná-li ÚKZÚZ, že je to potřebné; zjištění nesprávného nakládání s přípravkem nebo pomocným prostředkem, je-li ohroženo zdraví lidí nebo zvířat či životní prostředí. ÚKZÚZ může následně mimořádná rostlinolékařská opatření zrušit, po uplynutí stanovené lhůty, v níž byly splněny uložené povinnosti. Dalším důvodem pro zrušení, případně změnu, je skutečnost, že nařízená opatření nejsou účinná nebo již pozbyla smyslu. Případně může ÚKZÚZ vydat opatření nové při zjištění nových skutečností nebo při změně osoby, která vlastní nebo z jiného důvodu užívá nemovitost, na níž se vztahují nařízená mimořádná rostlinolékařská opatření.

Vlastník pozemku nebo objektu v území, v němž je nařízeno mimořádné rostlinolékařské opatření, případně též osoba, která tyto nemovitosti z jiného právního důvodu užívá, je povinna o zákonem stanovených dispozicích s nimi neprodleně informovat Ústav a je současně povinna o nařízeném opatření informovat osobu, která má v úmyslu dotčené nemovitosti koupit, pronajmout nebo jinak užívat.³⁰⁰

Osoby dotčené vymezeným okruhem mimořádných rostlinolékařským opatřením mají za podmínek ustanovení § 76 odst. 6 až 10 zákona o rostlinolékařské péči **právo na poskytnutí náhrady a ztrát** vzniklých v důsledku provedení daných opatření. O poskytnutí této náhrady z prostředků státního rozpočtu rozhoduje ÚKZÚZ.

Od mimořádných rostlinolékařských opatření je třeba odlišovat tzv. **úřední opatření** dle ustanovení § 75 zákona o rostlinolékařské péči. Úřední opatření je ÚKZÚZ oprávněn uložit do doby, než bude rozhodnuto podle ustanovení § 76 tohoto zákona, a to na základě výsledků rostlinolékařského dozoru. Z úpravy úředních opatření vyplývá, že jejich smyslem je poskytnout subjektům, nad nimiž je vykonáván rostlinolékařský dozor nebo rostlinolékařská kontrola, prostor k nápravě zjištěných nedostatků. Oprávněné úřední osoby ÚKZÚZ mohou kontrolovaným osobám na místě ukládat úředním opatřením zákonem stanovené povinnosti. Úřední opatření ÚKZÚZ na místě oznamuje a zdůvodňuje a následně zasílá kontrolované osobě písemně bez zbytečného odkladu. Kontrolovaná osoba může po doručení písemného vyhotovení podat námitky, které však nemají odkladný účinek. O námitkách rozhoduje ředitel ÚKZÚZ, proti jehož rozhodnutí již není

³⁰⁰ Viz ust. § 76 odst. 5 zákona o rostlinolékařské péči.

odvolání přípustné. Při odstranění zjištěných nedostatků bez odkladu nebo ve lhůtě stanové úředním opatřením zruší ÚKZÚZ uložené úřední opatření a již nepostupuje podle ustanovení § 76. ÚKZÚZ rovněž úřední opatření zruší (případně změni), prokáže-li kontrolovaná osoba, že učinila opatření k zabránění ohrožení zdraví lidí, zvířat, rostlin a životního prostředí.

4.3.2 Mimořádná veterinární opatření

V předchozí kapitole byl zmíněn i pojem mimořádných veterinárních opatření. Mimořádná veterinární opatření (dále také „MVO“) je možné definovat jako administrativněprávní akt vydávaný příslušným orgánem veterinární správy, a to za účelem zajištění náležité ochrany zdraví zvířat a lidí, případně též státního území a životního prostředí. Obsahem MVO mohou být **zákazy, příkazy či omezení** nebo i jiné povinnosti ukládané fyzickým či právnickým osobám.³⁰¹ MVO mohou vydávat příslušné orgány veterinární správy v těchto formách: i) faktický pokyn (viz § 13 odst. 3 veterinárního zákona); ii) správní rozhodnutí (včetně příkazu i rozhodnutí na místě); iii) právní předpis Státní veterinární správy (nařízení Státní veterinární správy).³⁰² MVO lze dělit na: a) opatření k tlumení nálezů; b) veterinární hygienická opatření; c) opatření k veterinární ochraně státního území.³⁰³

Příslušný orgán veterinární správy je oprávněn a zároveň povinen (*ex officio*) nařídit MVO v případě, že nastane některá z okolností uvedených v ustanovení § 54 odst. 2 veterinárního zákona.³⁰⁴ Těmito okolnostmi jsou: a) podezření z výskytu nebezpečné nákazy nebo zoonózy či potvrzení jejího výskytu, případně hrozí-li nebezpečí jejího šíření; b) zjištění jiných než zdravotně nezávadných živočišných produktů, vody či krmiv, případně jiné příčiny závažného ohrožení lidského nebo zvířecího zdraví živočišnými produkty; c) nebezpečí zavlečení či rozšíření původců nálezů zvířat a zoonóz nebo zdravotně závadných živočišných produktů nebo krmiv ze zahraničí.³⁰⁵

Oproti tomu, v případě **nálezů, které nejsou považovány za nebezpečné** není nařízení mimořádných veterinárních opatření obligatorním nástrojem pro jejich zdolávání či tlumení.³⁰⁶

Výčet mimořádných veterinárních opatření je stanoven v ustanovení § 54 odst. 1 veterinárního zákona. Navzdory znění tohoto ustanovení, jde o výčet toliko demonstrativní, neboť

³⁰¹ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 298.

³⁰² Tamtéž. s. 299.

³⁰³ Viz ust. § 54 odst. 2 veterinárního zákona.

³⁰⁴ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 298.

³⁰⁵ Viz ust. § 54 odst. 2 veterinárního zákona.

³⁰⁶ Viz ust. § 17b a § 54 odst. 4 veterinárního zákona.

ustanovení § 54 odst. 3 veterinárního zákona umožňuje orgánům veterinární správy nařídit i jiná opatření (tj. opatření v ust. § 54 odst. 1 neuvedená), která jsou v souladu s veterinárními požadavky a aktuálními poznatky veterinární vědy, a to odůvodňují-li to okolnosti konkrétního případu.³⁰⁷ Mimořádnými veterinárními opatřeními výslovně uvedenými jsou například: nařízení veterinárního vyšetření, očkování zvířat, zajištění odběru vzorků, nařízení izolace či karantény, nařízení porážky či usmrcení zvířat, nařízení odchyту nebo lovu volně žijících živočichů, omezení prodeje nebo zákaz prodeje zvířat či živočišných produktů z „prvovýroby“, omezení nebo zákaz volného pohybu a shromažďování či styku osob, omezení nebo zákaz chovu zvířat, vymezení ohniska nákazy a ochranných pásem, případně pásem dozoru a zamořené oblasti či výstražné označení a případné střežení ohniska nákazy.

MVO je oprávněna nařídit například **krajská veterinární správa**, která byla uvědomena o podezření z výskytu nebezpečné nákazy, a to jak v počáteční fázi ověřování výskytu nebezpečné nákazy, tak i ve fázi po potvrzení výskytu takové nákazy. Při nařizování MVO postupují krajské veterinární správy v souladu s veterinárním zákonem, a to jednotným postupem společným pro členské státy EU.³⁰⁸ KVS je oprávněna MVO nařizovat, měnit i ukončovat, a to buď konkrétním fyzickým nebo právnickým osobám (viz výše), nebo v obvodu kraje nebo jeho části přesahující územní obvod obce.³⁰⁹ V obvodu obce vydává rada obce na návrh příslušné KVS **nařízení obce** o nařízení mimořádných veterinárních opatřeních.³¹⁰ Dále může MVO nařizovat též **Ústřední veterinární správa**.³¹¹ Dalšími orgány, které se určitým způsobem podílí na provádění či změnách MVO jsou Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo vnitra či Ministerstvo obrany. **Ministerstvo zemědělství** je, v souladu s ustanovením § 44 odst. 1 písm. g) veterinárního zákona, oprávněno měnit nebo ukončovat MVO vyhlášená Ústřední veterinární správou, trvají-li déle než 15 dnů. Dle komentářové literatury jde o jakýsi specifický opravný prostředek poskytující nadřízenému orgánu

³⁰⁷ Srov. dále např. SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 302: „*Taková opatření zákon s ohledem na proceduru jeho vydání totiž nemůže obsahovat, avšak jejich použití je ve veřejném zájmu nutné, např. k zamezení šíření nebo zdolání nebezpečné nákazy.*“.

³⁰⁸ Srov. např. ust. § 13 odst. 1 veterinárního zákona.

³⁰⁹ Viz ust. § 49 odst. 1 písm. c), d) veterinárního zákona.

³¹⁰ Viz ust. § 46 písm. b) veterinárního zákona. Dle ust. § 102 odst. 2 písm. d) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, jde o vyhrazenou pravomoc rady obce, tedy v souladu s ustanovením § 11 odst. 1 tohoto zákona jde o výkon přenesené působnosti, k němuž je třeba zmocnění zákonem.

³¹¹ Viz ust. § 48 odst. 1 písm. c) veterinárního zákona.

možnost revize vyhlášených MVO.³¹² **Ministerstvo obrany** a **Ministerstvo vnitra** v mezích své působnosti organizují provádění MVO nařízených jinými orgány, případně po dohodě s těmito orgány jsou oprávněny činit vlastní MVO.³¹³

MVO lze **změnit či ukončit** jen takovou právní formou, která byla užitá pro jejich nařízení. Ke změně či ukončení může dojít v zásadě kdykoli. K modifikaci či ukončení MVO může docházet zejména při změně rozhodných okolností, případně též v návaznosti na výsledky provádění dosavadního MVO, případně v důsledku odpadnutí důvodů pro jejich nařízení. Při modifikaci MVO je však vždy třeba sledovat cíle veterinární péče.³¹⁴

Krajská veterinární správa může rovněž rozhodnout o individuální výjimce z MVO.³¹⁵ Výjimku může KVS udělit jak na žádost dotčené osoby, tak i z moci úřední, a to i přesto, že zákonodárce výslovně neupravil, zda je možné o výjimce z MVO rozhodnout i *ex officio*. Dle judikatury je třeba použít systematický výklad a porovnat tuto kompetenci KVS s oprávněními rozhodovat o výjimkách z opatření k tlumení nákaz, o kterých lze dle díkce veterinárního zákona rozhodnout na žádost nebo z moci úřední.³¹⁶

Proti rozhodnutí KVS o nařízení, změně a ukončení MVO, kterým se ukládají povinnosti konkrétním osobám, je přípustné odvolání, které však nemá odkladný účinek. Tato rozhodnutí jsou vykonatelná dnem jejich oznámení.³¹⁷

Zvláštní MVO představuje **uzávěra obce** zakotvená v ustanovení § 55 veterinárního zákona. Uzávěru obce lze nařídit při výskytu slintavky a kulhavky. V důsledku znamená uzavěra obce „izolaci“ obce nebo její části od okolního světa. Ustanovení § 55 poskytuje rovněž výčet dílčích opatření souvisejících s uzavěrou obce. Toto MVO zahrnuje především omezení spočívající v uzavření příjezdových a přístupových cest do obce, včetně jejich opatření závorami a zajištění jejich střežení, jakož i s tím související zavedení objízdových tras, neboť i pouhý průjezd přes dotčené území je zakázán. S tímto souvisí i zákaz vstupu na dotčené území a zákaz jeho

³¹² SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 300.

³¹³ Viz ust. § 45 odst. 1 písm. a) veterinárního zákona.

³¹⁴ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 303.

³¹⁵ Viz ust. § 49 odst. 1 písm. c) veterinárního zákona.

³¹⁶ Viz rozsudek NSS ze dne 13. července 2022, č. j. 3 As 144/2020-35. NSS v tomto rozhodnutí použil systematický výklad a vykládal ust. § 49 odst. 1 písm. c) veterinárního zákona ve světle tehdy účinného ust. § 17 odst. 4 téhož zákona, které upravovalo výjimku z tzv. „ochranného a zdlávacího opatření“. Nyní zákon používá pojem „opatření k tlumení nákaz“.

³¹⁷ Viz ust. § 76 odst. 2 veterinárního zákona.

opuštění. Omezení spočívá dále zejména v zabezpečení dezinfekce a čištění kol či porážek obuvi (pomocí dezinfekčních pásů), zákazu dispozic s hospodářskými zvířaty a zákazu jejich volného pohybu, jakož i regulace podmínek pohybu a shromažďování osob na území dotčeném uzávěrou.³¹⁸

Chovatel má **právo na náhradu zákonem stanovených nákladů a ztrát** vzniklých v důsledku provádění MVO. Tato náhrada se však neposkytne, pokud chovatel nesplnil některou ze zákonem stanovených povinností v souvislosti s výskytem nákazy.³¹⁹ Problematika náhrady nákladů a ztrát vzniklých v souvislosti s nebezpečnými nákazami je upravena v ustanoveních § 67 až 70 veterinárního zákona. Náhrada nákladů náleží také uživateli honitby a osobě obhospodařující zemědělskou půdu.³²⁰ Tomu, kdo nemohl dočasně vykonávat svou obvyklou výdělečnou činnost (tedy nejen pracovní) nebo ji mohl vykonávat jen v omezeném rozsahu, náleží náhrada ušlého výdělku. To však platí jen za podmínky, že mu nenáleží náhrada od zaměstnavatele.³²¹ Dále osobám, které byly nuceny se v důsledku nařízených opatření k tlumení nákaz zdržovat mimo své bydliště, náleží náhrada zvýšených nákladů na ubytování a stravování.³²² Náhrada ušlého výdělku a zvýšených nákladů na stravování nebo ubytování bude připadat v úvahu např. u osob dotčených uzávěrou obce.³²³ V souladu s ustanovením § 70 odst. 1 se tyto náhrady poskytují pouze na žádost, a to ve stanovené prekluzivní lhůtě. V případě nedodržení stanovené lhůty tedy nárok na náhradu zanikne.³²⁴ O náhradě rozhoduje Ministerstvo zemědělství, které si k posouzení nároku, jakož i jeho výše, vyžádá stanovisko KVS.³²⁵ Podrobný postup při uplatňování náhrady, jakož i náležitosti žádosti stanoví, v souladu s ustanovením § 70 odst. 3 písm. a) veterinárního zákona, prováděcí právní předpis, kterým je ke dni sepsání této práce vyhláška č. 176/2023 Sb., o zdraví zvířat a jeho ochraně a o oprávnění a odborné způsobilosti

³¹⁸ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 304.

³¹⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 49-50.

³²⁰ Ust. § 67a-67b veterinárního zákona.

³²¹ Viz ust. § 69 odst. 1 veterinárního zákona.

³²² Viz ust. § 69 odst. 2 veterinárního zákona.

³²³ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 304-305.

³²⁴ Lhůta činí osm týdnů ode dne utracení nebo porážení zvířat nebo (pokud nedošlo k porážení nebo utracení zvířat) osm týdnů od ukončení nařízených opatření k tlumení nákaz. Žádost však může být podána nejdříve den následující po ukončení nařízených opatření k tlumení nákaz, případně den následující po porážce či utracení zvířat. V případě nebezpečných nákaz včel jsou obdobné podmínky, avšak lhůta činí šest měsíců.

³²⁵ Viz ust. § 44 odst. 1 písm. h) ve spojení s ustanovením § 70 odst. 1 veterinárního zákona.

k výkonu některých odborných veterinárních činností. Ustanovení § 9 této vyhlášky stanoví náležitosti a povinné přílohy žádosti o poskytnutí náhrady nákladů ztrát. Za účelem ulehčení ekonomické situace nastalé v souvislosti s plněním povinností dle nařízených MVO je možné chovateli, uživateli honitby nebo osobě obhospodařující zemědělskou půdu poskytnout přiměřenou zálohu na náhrady dle ustanovení § 67, 67a nebo 67b veterinárního zákona. Účelem je pokrytí průběžných nákladů vynakládaných v souvislosti MVO, nejde tedy o zálohu na náklady vzniklé v budoucnu.³²⁶ Proti rozhodnutí Ministerstva zemědělství o žádosti lze rovněž podat žalobu. Vzhledem k tomu, že náhrada nákladů a ztrát v důsledku MVO má povahu soukromoprávní, bude k rozhodování o této žalobě příslušný soud v občanském soudním řízení dle části páté zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.³²⁷

4.3.3 Veterinární asanace

Veterinární asanace je soubor činností zahrnující činnosti spojené zejména s likvidací vedlejších živočišných produktů, tedy těl či částí těl zvířat a produktů získaných ze zvířat, které nejsou určeny k lidské spotřebě.³²⁸ Jde o tzv. odbornou veterinární činnost dle ustanovení § 58 odst. 1 písm. f) veterinárního zákona, jejíž výkon je vázán na povolení Státní veterinární správy.

Veterinárními asanačními činnostmi jsou: a) sběr, svoz, neškodné odstraňování a další zpracovávání vedlejších živočišných produktů; b) DDD a případně i dezodorizace; c) odchyt zvířat bez pána, jakož i zvířat opuštěných a toulavých, a jejich případné umístění do karantény a izolace.³²⁹

Vedlejší živočišné produkty nevhodné ke krmení zvířat nebo k dalšímu zpracování musí být bez průtahů neškodně odstraněny, a to zahrabáním na určeném místě (tzv. zahrabovišti), spálením nebo jiným zákonným způsobem.³³⁰

³²⁶ Viz SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 380. a ust. § 70 odst. 2 veterinárního zákona.

³²⁷ Viz usnesení zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb. ze dne 29. března 2021, č. j. Konf 1/2020-7.

³²⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 53-54.

³²⁹ Ust. § 39 odst. 1 veterinárního zákona.

³³⁰ Viz ust. § 39 odst. 3 veterinárního zákona.

Podmínky provádění a odborné způsobilosti k provádění **DDD** jsou upraveny zejména v zákoně o ochraně veřejného zdraví. K těmto činnostem je možné používat jen přípravky registrované a dodané na trh v souladu s předpisy práva EU.³³¹

Zvířata po odchytu jsou navracena jejich vlastníkov, pokud je vlastník znám. Není-li znám, jsou umístována do útulku. Odchycená zvířata je možné dále utratit, a to na základě rozhodnutí orgánu veterinární správy, je-li to třeba s ohledem na charakter nebezpečné nákazy, případně z diagnostických nálezových důvodů. Náklady utracení zvířete v tomto případě nese stát, avšak náklady na odchyt zvířete a jeho případný pobyt v útulku je povinen nahradit vlastník zvířete.³³²

Ustanovení hlavy V. veterinárního zákona dále podrobněji upravují povinnosti a požadavky na provádění veterinární asanace, jakož i na zřizování či provoz zařízení určených k těmto činnostem. Tato problematika je rovněž ovlivněna předpisy práva EU, na které příslušná ustanovení často odkazují.

4.3.4 Karanténa a izolace

Karanténa a izolace jsou opatření s nimiž se lze setkat v právní úpravě zdolávání nález zvířat i onemocnění lidí.

Nařízení izolace a karantény patří mezi MVO, které lze nařídit. Rovněž jde o jeden z typů tzv. veterinárních asanačních činností. Pojmy karanténa a izolace však bývají často zaměňovány, nebo mezi nimi často veřejnost nevnímá výrazný rozdíl. Veterinární zákon definuje oba pojmy v ustanovení § 3 odst. 1 písm. h) a i). U **izolace ve smyslu veterinárního zákona** je kladen důraz na to, že jde o oddělené umístění zvířat podezřelých z nález. **Karanténa** pak spočívá v odděleném umístění zvířat před jejich zařazením do stáda nebo jejich přemístěním z hospodářství.³³³

Bližší podmínky karantény stanoví prováděcí vyhláška č. 176/2023 Sb.³³⁴ Do karantény jsou umístována zvířata v následujících případech dle ustanovení § 6 odst. 1 vyhlášky č. 176/2023 Sb.: i) zvíře je předmětem obchodování se členskými státy EU; ii) zvíře je dováženo ze třetí země; iii) zvíře je přemístováno ze svodu zvířat; iv) zvíře je přemístováno do stáda, v němž je lepší

³³¹ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 209.

³³² DAMOHORSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. s. 55.

³³³ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela a kol. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 21-22.

³³⁴ Zejm. ust. § 6-8 vyhlášky č. 176/2023 Sb. Další právní úpravu obsahují i ustanovení veterinárního zákona, a to např. ve vztahu k činnostem, které jsou s karanténou spojeny.

nákazová situace než ve stádě původním. Zvířata je ve vyjmenovaných případech možné držet v karanténě nejméně po dobu, která je nezbytně nutná k provedení zdravotních zkoušek v souladu se stanovenými povinnými preventivními a diagnostickými úkony.³³⁵ V prvních dvou uvedených případech karantény mohou být zvířata v karanténě držena ve stájích spolu se zvířaty, která jsou v těchto stájích již chována. V takovém případě je však za karanténu považováno celé toto hospodářství. V ostatních případech platí zvláštní pravidla pro držení zvířat v karanténě za podmínek stanovených KVS. Zejména musí být naplněny požadavky na dodržení vzdálenosti a oddělení prostor a zařízení pro zvířata v karanténě od prostor a zařízení určených pro zvířata vnímavá na stejné nákazy jako zvířata v karanténě. Dále jsou upraveny požadavky na technickou způsobilost a vybavenost těchto prostor pro ustájení daných zvířat, dezinfekci, ukládání vedlejších živočišných produktů, provádění zdravotních zkoušek a odběrů vzorků pro diagnostické účely. Rovněž musí být prostory pro zvířata držena v karanténě chráněné a zabezpečené před vniknutím jiných zvířat nebo vstupem nepovolaných osob.³³⁶

Karanténa začíná dle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 176/2023 Sb. umístěním posledního ze skupiny zvířat, která mají být držena v karanténě. Pro změnu podmínek a ukončení karantény a izolace platí, co již bylo uvedeno ve výkladu o MVO. O **ukončení karantény** však může KVS rozhodnout na základě výsledků vyšetření, zdravotních zkoušek a laboratorních vyšetření u všech společně ustájených zvířat.³³⁷

Izolací ve smyslu zákona o ochraně veřejného zdraví se rozumí oddělení fyzické osoby, jež onemocněla infekčním onemocněním nebo jeví jeho příznaky, od ostatních fyzických osob.³³⁸

Karanténní opatření poté ustanovení § 2 odst. 7 zákona o ochraně veřejného zdraví vymezuje jako: i) karanténu; ii) lékařský dohled spočívající zejména v povinnosti fyzické osoby podezřelé z nákazy docházet na vyšetření nebo se jim podrobit ve stanovených termínech, případně sledovat po určenou dobu svůj zdravotní stav a oznámit případné symptomy lékaři nebo orgánu ochrany veřejného zdraví; iii) zvýšený zdravotnický dozor, jehož podstatou je lékařský dohled nad fyzickou osobou podezřelou z nákazy, které je uložen zákaz činnosti nebo úprava pracovních podmínek k omezení možnosti šíření infekčního onemocnění.

³³⁵ Povinné preventivní a diagnostické úkony stanoví MZe formou opatření obecné povahy. Viz Opatření obecné povahy ze dne 21. 12. 2022, č. j. MZE/72543-2022-13141. Online. Dostupné z: <https://www.svsr.cz/zdravi-zvirat/metodika-kontroly-zdravi-zvirat-a-vakcinace/>. [cit. 2023-10-21].

³³⁶ Viz zejm. ust. § 7 odst. 1, 2 vyhlášky č. 176/2023 Sb.

³³⁷ Viz ust. § 8 vyhlášky č. 176/2023 Sb.

³³⁸ Ust. § 2 odst. 6 zákona o ochraně veřejného zdraví.

Karanténa také spočívá v oddělení fyzické osoby od ostatních fyzických osob a v lékařském vyšetřování této fyzické osoby s cílem zabránit přenosu infekčního onemocnění v období, kdy by se mohlo šířit. Rozdíl mezi izolací a karanténou tkví v tom, že karanténa je určena pro zdravé fyzické osoby, které během inkubační doby přišly do styku s infekčním onemocněním nebo pobývaly v ohnisku nákazy, zatímco v případě izolace již daná fyzická osoba onemocněla infekčním onemocněním nebo jeví jeho příznaky.³³⁹

Izolace a karanténní opatření patří mezi opatření, kterým jsou fyzické osoby povinny se podrobit,³⁴⁰ a představují jednu z výjimek ze zákazu hospitalizace bez souhlasu pacienta.³⁴¹ Při izolaci je třeba dodržovat zásadu stanovenou v ustanovení § 2 odst. 6 zákona o ochraně veřejného zdraví, tedy požadavek, aby podmínky izolace skutečně bránily přenosu infekce na jiné fyzické osoby, které by mohly dále šířit dané infekční onemocnění. Jde tedy o přizpůsobení režimu izolace způsobu přenosu dané infekce. Podmínky izolace, blíže upravuje ustanovení § 45 odst. 3 zákona o ochraně veřejného zdraví. Je však vždy třeba rozlišovat, o jaký druh infekčního onemocnění se jedná. Izolaci při výskytu (nebo jen podezření na výskyt) infekčního onemocnění uvedeného v příloze č. 2 vyhlášky č. 306/2012 Sb.³⁴² nařizuje poskytovatel zdravotních služeb na infekčním oddělení, případně oddělení tuberkulózy nebo dermatovenerologickém oddělení poskytovatele lůžkové péče. Pokud sám poskytovatel tato oddělení nemá, je povinen zajistit izolaci u jiného poskytovatele zdravotních služeb. V případě jiných infekčních onemocnění se provádí izolace dle nařízení orgánu ochrany veřejného zdraví nebo prozatímního opatření poskytovatele zdravotních služeb, a to buď u poskytovatele zdravotních služeb, anebo v místě pobytu dotčené fyzické osoby.³⁴³

Právní úprava izolace je dosti nesystematicky zařazena do právní úpravy dílu 1 hlavy III zákona o ochraně veřejného zdraví, a to mezi povinnosti poskytovatelů zdravotních služeb v oblasti očkování. Nicméně lze považovat za vhodné, že tato právní regulace je poměrně striktní a v případě vyjmenovaných infekčních onemocnění ani není dána možnost uvážení poskytovatelům zdravotních služeb, ale je uložena přímo povinnost provést izolaci, a to i při pouhém podezření na některé z těchto onemocnění u dotčené fyzické osoby, neboť pokud je tato

³³⁹ KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 145.

³⁴⁰ Ust. § 64 písm. a) zákona o ochraně veřejného zdraví.

³⁴¹ Ust. § 38 odst. 1 zákona o zdravotních službách.

³⁴² Jde tedy o nemoci, jejichž léčení je povinné.

³⁴³ ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 772.

povinnost fakticky vykonávána důsledně, může představovat účinný nástroj k zamezení šíření infekčních onemocnění.

4.3.5 Mimořádná opatření a mimořádné stavy při epidemii lidské nemoci

Zákon o ochraně veřejného zdraví dává orgánům ochrany veřejného zdraví kromě pravomoci (resp. povinnosti) nařizovat určitá protiepidemická opatření, rovněž pravomoc nařizovat mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku a ochranná opatření před zavlečením infekčních onemocnění ze zahraničí.

Mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku upravuje ustanovení § 69 zákona o ochraně veřejného zdraví. odstavec 1 uvedeného ustanovení poskytuje jejich výčet. Jde například o: zákaz nebo omezení určitých činností, jimiž může být dané infekční onemocnění šířeno; zákaz nebo omezení styku skupin fyzických osob podezřelých z nákazy s ostatními,³⁴⁴ mimořádné očkování a podání jiných preventivních léčiv. K přijetí těchto mimořádných opatření může dojít až při vzniku epidemie, případně při nebezpečí jejího vzniku. Zpravidla tomu tak bude při nahromadění výskytu onemocnění v daném místě a čase, tj. na rozdíl od opatření přijímaných dle ustanovení § 67 tohoto zákona nestačí jen výskyt ojedinělého případu.³⁴⁵ O přijetí těchto mimořádných opatření, jakož i o jejich ukončení rozhodují **krajské hygienické stanice („KHS“)** a **Ministerstvo zdravotnictví**. KHS jsou obecně oprávněny nařizovat mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku, pokud k tomu není příslušné MZdr. Stanovit mimořádné očkování však může jen po předchozím povolení MZdr.³⁴⁶ MZdr je příslušné nařizovat tato mimořádná opatření, pokud mají být provedena celostátně nebo na území několika krajů. KHS je oprávněna je vydávat jen pro území svého správního obvodu nebo jeho části.³⁴⁷ KHS musí

³⁴⁴ Je-li uloženo toto opatření, musí být jeho cílem skutečně omezení styku osob podezřelých z nákazy s ostatními osobami ve smyslu ust. § 2 odst. 7 písm. a) zákona o ochraně veřejného zdraví. Není však možné bez dalšího předjímat, že osobou podezřelou z nákazy je každý, není-li ohniskem nákazy celá Česká republika. Taková situace by byla teoreticky možná v případě těžko kontrolovatelného šíření původce infekce, který se velmi rychle šíří, nebo v situacích, kdy nelze snadno určit přítomnost původce infekce (např. za použití testu). Musí zde tedy být skutečnosti, které přijetí takového opatření dostatečně odůvodňují. Není však v zásadě vyloučeno přijetí opatření s celostátní působností i v případech, že ohniskem nákazy není celé území ČR, avšak vzhledem k okolnostem nemusí být pouze regionální opatření účinná. (viz zejm. bod 45.-50. usnesení NSS ze dne 11. listopadu 2021, č. j. 4 Ao 3/2021-117).

³⁴⁵ KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 153.

³⁴⁶ Viz ust. § 82 odst. 2 písm. m) zákona o ochraně veřejného zdraví.

³⁴⁷ Viz ust. § 80 odst. 1 písm. g) a § 85 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.

v souladu s ustanovením § 85 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví informovat MZdr o záměru vydat mimořádné opatření. Mimořádná opatření jsou vydávána formou opatření obecné povahy.³⁴⁸ Ať už jde o mimořádné opatření vydané KHS nebo MZdr, v každém případě je třeba opatření nařizovat jen v rozsahu nezbytně nutném a současně ctít princip přiměřenosti a subsidiarity.³⁴⁹ Je-li to nutné pro realizaci nařízených opatření, může být požádána o součinnost Policie České republiky.³⁵⁰

Ochranná opatření před zavlečením infekčních onemocnění ze zahraničí stanoví (a rovněž ukončuje) Ministerstvo zdravotnictví.³⁵¹ Zavedení této právní úpravy je implementací Mezinárodních zdravotnických předpisů vydaných WHO.³⁵² Zákon zde stanoví povinnost součinnosti při organizování a provádění těchto ochranných opatření osobám vlastním, spravujícím nebo užívajícím prostory, pozemky či zařízení, na nichž mají být ochranná opatření prováděna. Jako příklad lze uvést povinnosti vlastníků nebo provozovatelů letišť či nádraží vytvořit určité podmínky pro oddělení osob podezřelých z onemocnění od ostatních nebo povinnost poskytnutí prostoru pro umístění informačních materiálů o vyhlášených opatřeních. Dotčené osoby však nemají právo na náhradu za splnění povinnosti součinnosti, nicméně mohou žádat např. o náhradu nájemného za poskytnutí prostor orgánu ochrany veřejného zdraví v souvislosti s přijatými opatřeními.³⁵³ O uložení protiepidemických opatření konkrétním fyzickým osobám rozhoduje orgán ochrany veřejného zdraví příslušný dle místa, kde se dotčená fyzická osoba zdržuje v době zjištění rozhodných skutečností. Krajská hygienická stanice je rovněž povinna na hraničním přechodu ve svém obvodu zveřejnit ochranné opatření, jakož i jejich ukončení, a to nejméně v českém jazyce, anglickém jazyce a jazyce státu, z jehož území je státní hranice překračována.³⁵⁴ Ustanovení § 68 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví dále stanoví fyzickým osobám povinnost předložit na výzvu příslušného orgánu potvrzení o provedeném

³⁴⁸ Viz ust. § 85 zákona o ochraně veřejného zdraví a související rozsudek NSS ze dne 13. října 2020, č. j. 4 As 258/2020-60.

³⁴⁹ KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 153.

³⁵⁰ Viz ust. § 69 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví.

³⁵¹ Viz ust. § 68 zákona o ochraně veřejného zdraví.

³⁵² ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 774.

³⁵³ KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 151.

³⁵⁴ Viz ust. § 68 odst. 1 a 3 zákona o ochraně veřejného zdraví.

očkování nebo profylaxi na onemocnění stanovené Ministerstvem zdravotnictví v ochranném opatření. Pokud nejsou v ochranném opatření stanovena žádná onemocnění, oprávnění příslušnému orgánu nemůže vzniknout.³⁵⁵

Pokud jde o případné **limity ochranných opatření**, tak v roce 2021 bylo jedno z ochranných opatření předmětem soudního přezkumu, v jehož rámci bylo v některých bodech zrušeno. Důvodem pro zrušení byl nepřiměřený zásah do práva občanů ČR na návrat do svého domovského státu. Problematickým bylo omezení podmiňující vstup na území ČR (a to i pro občany) negativním výsledkem testu na onemocnění covid-19 provedeného ještě v zahraničí, tedy před návratem do ČR.³⁵⁶ Toto rozhodnutí tedy v praxi ukázalo na jednu z mezí povinnosti předkládat potvrzení o provedení preventivního zdravotnického úkonu před vstupem na území ČR, a to s odkazem na právo zakotvené v čl. 14 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, které je možné takto omezit jen, nelze-li sledovaného cíle dosáhnout mírnějším prostředkem.

Specifickým nástrojem k zabránění šíření infekčních onemocnění je **vyhlášení mimořádných stavů**, při nichž lze ukládat omezení a povinnosti, a to nejen za účelem zabránění jejich šíření, ale i za účelem jejich diagnostiky. Relativně nedávná zkušenost s virem SARS – CoV – 2 způsobujícím onemocnění covid-19 s sebou krom vývoje nových vakcín či jiných preventivních ochranných prostředků přinesla i některé legislativní změny, jakož i prostor pro využití mimořádných stavů a mimořádných opatření v praxi.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR (dále jen „zákon o bezpečnosti ČR“) umožňuje za splnění stanovených podmínek vyhlášení mimořádných stavů. Pro ochranu zdraví má pak význam nouzový stav. Ustanovení § 5 zákona o bezpečnosti ČR dává vládě pravomoc vyhlásit nouzový stav mimo jiné v situacích, které ve značném rozsahu ohrožují životy a zdraví lidí. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (dále jen „krizový zákon“) pak poskytuje mimo jiné i výčet práv, která může vláda v době nouzového stavu omezit a povinností, které může uložit. Vláda tohoto oprávnění po dobu epidemie (resp. pandemie) onemocnění covid-19 několikrát využila. Docházelo tak například k omezování svobody pohybu či omezování práva shromažďovacího, k uložení pracovní povinnosti některým skupinám osob nebo povinnosti provádět, resp. podrobit se určitým diagnostickým úkonům apod.³⁵⁷

³⁵⁵ KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 151.

³⁵⁶ Viz rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. března 2021, č. j. 18 A 16/2021-149.

³⁵⁷ VLÁDA ČR. *Vládní usnesení související s bojem proti epidemii*. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/prehled-vladnich-usneseni-od-vyhlasi->

Zákonodárce na nastalý stav reagoval přijetím zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, někdy též nazývaného „pandemický zákon“.³⁵⁸ Pandemický zákon ustanovením § 1 odst. 3 vyhlásil dnem účinnosti tzv. **stav pandemické pohotovosti**, který mohl být ukončen nebo obnoven usnesením Poslanecké sněmovny přijatým na návrh vlády nebo jedné pětiny všech poslanců. Stav pandemické pohotovosti lze stejně jako nouzový stav chápat jako jeden z typů mimořádných právních stavů, jehož vyhlášením rovněž dochází k jakési aktivaci oprávnění vydávat určitý druh mimořádných opatření.³⁵⁹ Pandemický zákon umožnil Ministerstvu zdravotnictví a KHS vydávat mimořádná opatření, a to v případě MZdr pro území celé ČR nebo několika krajů a v případě KHS jen pro území jejich správního obvodu. Společně se zakotvením tohoto oprávnění poskytl pandemický zákon i výčet omezení a povinností, která mohou být mimořádným opatřením stanovena. Pandemický zákon tak umožňoval například omezit veřejnou dopravu, podnikatelskou činnost ve vymezených prostorách, konání veřejných nebo soukromých akcí, přikázat používání ochranných, mycích, čistících či desinfekčních prostředků a jiných protiepidemických opatření.³⁶⁰ Při nařizování stanovených opatření však bylo třeba respektovat požadavky proporcionality, resp. potřeby (nezbytnosti) zásahů do práv a svobod a nařizování povinností, jakož i nezbytnosti rozsahu daných omezení či zákazů.³⁶¹ Pandemický zákon rovněž umožnil orgánu ochrany veřejného zdraví oznámit nařízení izolace nebo karanténního opatření i ústně, a to i prostřednictvím prostředku komunikace na dálku.³⁶² Umožnil tedy odchylný postup od nařizování protiepidemických opatření dle zákona o ochraně veřejného zdraví, který vyžaduje jejich nařizování výhradně formou rozhodnutí dle správního řádu. Prováděcí vyhláška č. 161/2022 Sb. výslovně umožnila oznámit nařízení izolace nebo karantény datovou schránkou, elektronickou

nouzoveho-stavu-180608/. [cit. 2023-10-20]. Nouzový stav byl v souvislosti s onemocněním covid-19 poprvé vyhlášen dne 12. března 2020.

³⁵⁸ Uvedené označení používá např. HEJČ, David a SVOBODA, Tomáš. *Zákon o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19: komentář*. Online. V Praze: C.H. Beck, 2021. s. 2. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-12].

³⁵⁹ HEJČ, David a SVOBODA, Tomáš. *Zákon o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19: komentář*. Online. V Praze: C.H. Beck, 2021. s. 14. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-12].

³⁶⁰ Viz ust. § 2 pandemického zákona (ve znění účinném do 30. listopadu 2022).

³⁶¹ Srov. ust. § 3 odst. 1 pandemického zákona (ve znění účinném do 30. listopadu 2022) a rozsudek NSS ze dne 28. května 2021, č. j. 8 Ao 14/2021-45.

³⁶² Viz ust. § 8a odst. 1 pandemického zákona (ve znění účinném do 30. listopadu 2022).

poštou, telefonickým hovorem, ale i textovou zprávou.³⁶³ Vyhláška dále stanoví náležitosti takového oznámení pro jednotlivé formy, což lze považovat za vhodné.

Ke dni sepsání této práce již ustanovení § 1 až 8a pandemického zákona nejsou účinná. Původně měla být tato ustanovení pandemického zákona účinná od 27. února 2021 do 28. února 2022, později však byla prodloužena jeho účinnost až do 30. listopadu 2022. V účinnosti po tomto datu zůstaly jen ustanovení týkající se přestupků, náhrady škody, soudního přezkumu mimořádných opatření a použití trestních předpisů.³⁶⁴

4.4 Shrnutí

Problematika zdolávání škodlivých organismů, nákaz a onemocnění, je v českém právním řádu upravena poměrně podrobně a komplexně, a to od povinností a opatření již při jejich výskytu nebo pouhém podezření na jejich výskyt až po léčbu nebo jiné způsoby jejich odstraňování a zabránění jejich šíření. Význam při zjištění výskytu či podezření mají povinnosti ohlašovacího či informačního charakteru, a to nejen vůči příslušným správním orgánům, ale i vůči jiným subjektům. Právě tyto povinnosti představující jakýsi první krok při zdolávání škodlivých organismů, nákaz či nemocí představují rovněž vcelku účinný nástroj i pro zabránění šíření uvedených zdrojů ohrožení.

Významnou roli v této oblasti hrají rovněž opatření a rozhodnutí vydávaná příslušnými orgány, za účelem zamezení šíření nákaz, onemocnění nebo škodlivých organismů, a to jak ta, jejímiž adresáty jsou individuálně určené subjekty, tak i opatření s regionální či celostátní působností. Velký význam má v tomto ohledu i absence odkladného účinku odvolání proti rozhodnutím spojeným s předcházením epidemiím nebo proti rozhodnutím o uložení MVO či mimořádných rostlinolékařských opatření. V praxi se tak dotčené osoby musí opatření podřídit, přestože proti němu brojí odvoláním, což lze také považovat za jeden z projevů převážení veřejného zájmu na ochraně zdraví dané populace nad soukromými zájmy jednotlivců. Možnost použití „efektivnějších“ nástrojů pro boj s epidemií poskytují (nejen) orgánům ochrany veřejného zdraví tzv. mimořádné stavy, např. nouzový stav nebo v relativně nedávné době trvající stav pandemické pohotovosti. V budoucnu by však bylo vhodné přijetí zákona podobného pandemickému zákonu, který by dopadal i na jiná infekční onemocnění, než je covid-19, a umožnil

³⁶³ Viz ust. § 1 vyhlášky č. 161/2022 Sb., o podrobnostech způsobu a formy oznámení o nařízení izolace nebo karanténního opatření.

³⁶⁴ Tzn. ust. § 9 až § 14 pandemického zákona.

tak orgánům státní správy efektivnější postup v případě výskytu rychle se šířících infekčních onemocnění.

Zakotvení povinnosti spolupráce mezi příslušnými správními orgány v oblasti zdolávání lze rovněž považovat za přínosné, neboť tím dochází ke konkretizaci či rozšíření vzájemné spolupráce správních orgánů nad rámec obecné úpravy zásady spolupráce správních orgánů dle správního řádu. Předmětná právní úprava poskytuje prostor pro výměnu potřebných údajů a informací mezi těmito orgány, jakož i pro případnou koordinaci postupů při přijímání adekvátních opatření. V budoucnu by však bylo vhodné právně upravit a zřídit informační systém, který by zastřešoval již existující informační systémy na úseku rostlinolékařské či veterinární péče a ochrany veřejného zdraví, a který by usnadňoval příslušným orgánům účinnou výměnu informací a rovněž by občanům poskytoval možnost ohlášení výskytu, případně by je upozorňoval na aktuální výskyt škodlivých organismů, nálezů a onemocnění. V praxi by takový systém mohl přinést řadu výhod, jak pro občany, tak i pro orgány veřejné moci, které by tak mohly efektivněji sdílet informace navzájem a efektivněji komunikovat s chovateli a jinými povinnými osobami. Dobrým příkladem vhodným pro inspiraci a následný vývoj obdobného systému, je např. Rostlinolékařský portál, který řadu funkcí ve vztahu k veřejnosti již plní.

5 Institucionální zajištění ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí

Orgány veřejné moci s působností v oblasti ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí lze s ohledem na účinnou právní úpravu dělit zejména následujícím způsobem: i) orgány rostlinolékařské péče, ii) orgány ochrany přírody iii) orgány státní správy ve věcech veterinární péče, iv) orgány ochrany zvířat, v) orgány ochrany veřejného zdraví, vi) orgány dozoru nad potravinami a krmivy.

i) Orgány rostlinolékařské péče

Ministerstvo zemědělství je ústředním orgánem státní správy ve věcech rostlinolékařské péče.³⁶⁵ Jeho kompetence v této oblasti jsou upraveny v ustanovení § 71 zákona o rostlinolékařské péči. Ministerstvo zemědělství tak zejména stanoví hlavní úkoly rostlinolékařské péče v oblasti vědy a výzkumu, koordinuje s Ministerstvem zdravotnictví postup sledování reziduí přípravků a nežádoucích produktů škodlivých organismů v rostlinných produktech a surovinách pro výrobu

³⁶⁵ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *O ministerstvu.* Online. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/ministerstvo-zemedelstvi/o-ministerstvu>. [cit. 2023-11-12].

potravin a krmiv, ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí provádí koordinaci soustavného sledování nežádoucích vedlejších účinků stanovených přípravků na složky životního prostředí (zejm. vodní prostředí či půdu). MZe dále odpovídá za plnění závazků v oblasti rostlinolékařské péče plynoucích z členství ČR v EU nebo v mezinárodních organizacích či mezinárodních úmluvách, jakož i za zajištění ochrany před zavlékáním a šířením škodlivých organismů a za tímto účelem koordinuje činnost ústředních orgánů státní správy.

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský je správní úřad podřízený Ministerstvu zemědělství. Jeho sídlem je Brno. V čele ÚKZÚZ stojí ředitel.³⁶⁶ Na úseku rostlinolékařské péče vykonává působnost dle ustanovení § 72 zákona o rostlinolékařské péči, a to zejména ve věcech ochrany rostlin a rostlinných produktů, opatření proti zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů, přípravků, rostlinolékařského dozoru a řízení ve věcech rostlinolékařské péče. ÚKZÚZ dále vykonává odborné a zkušební úkony a odborné činnosti stanovené zákonem.³⁶⁷ Například vyhodnocuje informace o nežádoucích účincích přípravků nebo zabezpečuje a provádí diagnostické činnosti.³⁶⁸ ÚKZÚZ také spolupracuje s organizačními složkami státu, orgány územních samosprávných celků a se zájmovými a profesními sdruženími a poskytuje jim informace. Dále poskytuje ostatním členským státům EU informace o stanovených mimořádných rostlinolékařských opatřeních. ÚKZÚZ rovněž, v souladu s ustanovením § 74 zákona o rostlinolékařské péči, vykonává tzv. rostlinolékařský dozor, tedy dozor zejména nad dodržováním povinností plynoucích z tzv. integrované ochrany rostlin, požadavků a povinností souvisejících s ochranou proti zavlékání a šíření škodlivých organismů, povinností spojených s uváděním s uváděním přípravků na trh a jejich používáním, nebo nad dodržováním dalších povinností dle tohoto zákona nebo uložených na jeho základě.

Celní úřady zajišťují zejména kontrolu přípravků a pomocných prostředků při dovozu ze třetích zemí.³⁶⁹

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností projednávají ve svých obvodech přestupky týkající se ustanovení § 3 odst. 1 zákona o rostlinolékařské péči ve vztahu ke škodlivým organismům šířících se z neobdělávané zemědělské půdy nebo neudržované zemědělské půdy, které ohrožují životní prostředí, zdraví lidí nebo zvířat, a dále ukládají odstranění zjištěných

³⁶⁶ Viz ust. § 1 zákona č. 147/2002 Sb., o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o ÚKZÚZ“).

³⁶⁷ Viz ust. § 1 až § 3 zákona o ÚKZÚZ.

³⁶⁸ Viz ust. § 72 odst. 2 zákona o rostlinolékařské péči.

³⁶⁹ Viz ust. § 73a zákona o rostlinolékařské péči.

nedostatků ve stanovené lhůtě. Na území statutárních měst členěných na městské části a hlavního města Prahy vykonávají tuto působnost úřady městských částí.³⁷⁰

ii) Orgány ochrany přírody

Orgány ochrany přírody jsou významné zejména pro ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Orgány a jejich působnost jsou vymezeny v ustanoveních § 75-82 zákona o ochrany přírody a krajiny. Ústředním orgánem státní správy v této oblasti je **Ministerstvo životního prostředí**. V působnosti ministerstva je tak např. výkon vrchního státního dozoru v ochraně přírody a krajiny, řízení činnosti České inspekce životního prostředí („ČIŽP“), Agentury ochrany přírody a krajiny („AOPK“) a správ národních parků, koordinuje činnost vědy a výzkumu v oblasti ochrany přírody a krajiny, zajišťuje v této oblasti mezinárodní spolupráci a plní další úkoly stanovené v zákoně o ochraně přírody a krajiny.³⁷¹ Správními orgány podřízenými na tomto úseku Ministerstvu životního prostředí jsou **AOPK a ČIŽP**, které vykonávají působnost stanovenou zákonem o ochraně přírody a krajiny, resp. ČIŽP i v rozsahu stanoveném zvláštními zákony. Dalšími orgány ochrany přírody pak jsou **správy národních parků, krajské úřady, obecní úřady, pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, újezdní úřady a Ministerstvo obrany**. Určitým specifikem je v této oblasti **stráž přírody**, kterou ustanovují krajské úřady, AOPK a správy národních parků, a to z řad dobrovolníků nebo zaměstnanců orgánů ochrany přírody. Jejím úkolem je kontrola dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny. Jde o jednu z tzv. veřejných stráží.³⁷² Stráží přírody mohou být občané ČR starší 21 let po splnění požadavků dle ustanovení § 81 zákona o ochraně přírody a krajiny. Stráž přírody se skládá ze zpravodajů a strážců. Povinnosti stráže přírody, odpovědnost státu za škodu vzniklou v souvislosti s činností stráže přírody upravují ustanovení § 81a a § 81b tohoto zákona.

³⁷⁰ Viz ust. § 73 zákona o rostlinolékařské péči.

³⁷¹ Viz ust. § 79 zákona o ochraně přírody a krajiny.

³⁷² Tzn. fyzické osoby pověřené k plnění úkolů státní správy při ochraně veřejného zájmu. (srov. STAŠA, Josef. Veřejné stráže. In: HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. Online. 3., podstatně rozš. vyd. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C.H. Beck, 2009. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-14].)

iii) Orgány státní správy ve věcech veterinární péče

Ministerstvo zemědělství je ústředním orgánem státní správy ve věcech veterinární péče.³⁷³ Ministerstvo tak zejména stanoví hlavní směry rozvoje veterinární péče a její hlavní úkoly, řídí výkon státní správy v této oblasti, schvaluje programy pro ozdravování zvířat, koordinuje činnost ústředních orgánů státní správy při plnění úkolů spojených s předcházením vzniku a šíření nebezpečných nálezů a jejich tlumením. Ministerstvo dále vydává opatření obecné povahy, kterým stanoví povinné diagnostické a preventivní úkony. Pravomocí ministerstva je dále např. změna nebo ukončení MVO vyhlášená Ústřední veterinární správou trvajících déle než 15 dnů nebo rozhodování o náhradě nákladů a ztrát vzniklých v souvislosti s nebezpečnými nálezami.³⁷⁴

Ministerstvo obrany („MV“) a **Ministerstvo vnitra** („MO“) v mezích své působnosti organizují provádění MVO nařízených jinými orgány, případně po dohodě s těmito orgány jsou oprávněny činit vlastní MVO. Ve spolupráci se Státní veterinární správou provádí v oboru své působnosti povinné preventivní, diagnostické a léčebné úkony, jakož i jiné odborné veterinární úkony potřebné k veterinární kontrole zdraví. Ve stanovených objektech tato ministerstva vykonávají státní veterinární dozor. MV a MO dále poskytují Státní veterinární správě informace důležité k předcházení vzniku a šíření nebezpečných nálezů a zoonóz a k péči o zdravotní nezávadnost živočišných produktů. Blíže je působnost MV a MO rozvedena v ustanovení § 45 veterinárního zákona.

Orgány veterinární správy jsou vyjmenovány v ustanovení § 47 veterinárního zákona. **Státní veterinární správa** („SVS“) je správní orgán, správní úřad s celostátní působností, organizační složka státu a účetní jednotka. Je podřízena MZe. Sídlem SVS je Praha. SVS je tvořena Ústřední veterinární správou („ÚVS“), krajskými veterinárními správami (s působností na území shodném s územím krajů) a Městskou veterinární správou v Praze (s působností na území hlavního města Prahy). Úkoly **Ústřední veterinární správy** jsou vymezeny v ustanovení § 48 veterinárního zákona. Jde např. o zpracovávání koncepce ochrany zdraví zvířat a péče o zdravotní nezávadnost živočišných produktů, řízení KVS, výkon státního veterinárního dozoru a vydávání pokynů k odstranění zjištěných nedostatků atd. **Krajské veterinární správy** zpravidla rozhodují ve správním řízení jako orgány prvního stupně. O odvolání proti jejich rozhodnutí rozhoduje ÚVS. Činnosti KVS jsou stanoveny v ustanovení § 49 veterinárního zákona. Je to např. organizace

³⁷³ Viz ust. § 15 odst. 4 zákona České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních správních orgánů státní správy České republiky (dále jen „kompetenční zákon“).

³⁷⁴ Působnost MZe je stanovena zejm. v ust. § 44 veterinárního zákona.

provádění povinných preventivních a diagnostických úkonů k předcházení vzniku a šíření nálezů a k jejich tlumení, rozhodování o nařízení, změně či ukončení MVO, výkon státního veterinárního dozoru, provádění prohlídek jatečných zvířat a masa a vyšetření živočišných produktů atd. **Ústav pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv** je orgán státní správy pro oblast veterinárních přípravků a veterinárních technických prostředků.

Působnost obcí je vymezena v ustanovení § 46 veterinárního zákona. **Obec** je zejména nadána pravomocí schvalovat místa, na nichž lze konat trhy k prodeji zvířat či živočišných produktů, vydávat na návrh KVS nařízení obce o nařízení MVO a tato ukončovat, dozírat na jejich plnění a podílet se na zabezpečování MVO nařízených Státní veterinární správou. Dále obec může provozovat útulek pro odchycená zvířata. Obce také hradí náklady odchytu a izolace odchyceného zvířete.

iv) Orgány ochrany zvířat

Ministerstvo zemědělství je ústředním orgánem státní správy ve věcech péče o ochranu zvířat proti týrání.³⁷⁵ Ministerstvo zejména koordinuje a kontroluje plnění úkolů ochrany zvířat a předkládá příslušným orgánům návrhy na nezbytná opatření a spolupracuje s ostatními ústředními orgány státní správy a stanovenými institucemi.³⁷⁶

Úloha **SVS** na tomto úseku je upravena v ustanovení § 22 veterinárního zákona. Úkolem je např. výkon dozoru nad dodržováním povinností, stanovení podmínek pro provádění pokusů na zvířatech či pro provádění porážek pro potřeby církví a náboženských společností nebo podávání podnětů příslušným orgánům k projednávání přestupků.

Státní orgány příslušné ke schvalování pokusů jsou ústřední orgány státní správy, jejichž věcná příslušnost je dána předmětem činnosti uživatele pokusných zvířat. Jsou jimi Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zemědělství a Akademie věd ČR.³⁷⁷

Příslušné orgány MV a MO plní v rámci působnosti těchto ministerstev úkoly orgánů ochrany zvířat nad dodržováním povinností plynoucích ze zákona na ochranu zvířat proti týrání a jeho prováděcích předpisů. O plnění stanovených úkolů poskytují tyto orgány informace SVS a MZe.³⁷⁸

³⁷⁵ Viz ust. § 15 odst. 4 kompetenčního zákona.

³⁷⁶ Výčet kompetencí Mze v této oblasti upravuje ust. § 20 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

³⁷⁷ Viz ust. § 23 až § 23a zákona na ochranu zvířat proti týrání.

³⁷⁸ Viz ust. § 22 odst. 3 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností projednávají přestupky a rozhodují o zvláštních opatřeních a plní další úkoly stanovené zákonem, není-li příslušný jiný orgán ochrany zvířat. V řízení o přestupku si vyžádají odborné vyjádření KVS, které je závazné pro toto řízení. To však neplatí, je-li řízení zahájeno z podnětu KVS, jehož součástí je i odborné vyjádření.³⁷⁹

v) Orgány ochrany veřejného zdraví

Soustava orgánů ochrany veřejného zdraví je v souladu s ustanovením § 78 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví tvořena Ministerstvem zdravotnictví, krajskými hygienickými stanicemi, Ministerstvem obrany a Ministerstvem vnitra.

Ministerstvo zdravotnictví je ústředním orgánem mimo jiné pro ochranu veřejného zdraví.³⁸⁰ Ministerstvo zdravotnictví tak zejména kontroluje a řídí výkon státní správy v ochraně veřejného zdraví, řídí a kontroluje KHS, odpovídá za tvorbu a uskutečňování národní politiky ochrany a podpory veřejného zdraví, zajišťuje mezinárodní spolupráci v oblasti své působnosti, nařizuje mimořádná opatření s celostátní působností nebo s působností na území několika krajů. Soubor kompetencí MZdr v této oblasti je stanoven ustanovením § 80 zákona o ochraně veřejného zdraví.

Krajské hygienické stanice jsou správními orgány, v jejichž čele stojí ředitel. Správní obvody jednotlivých KHS jsou stanoveny v příloze č. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví. Kompetence, které náleží KHS, stanoví ustanovení § 82 tohoto zákona. Zejména je to vydávání rozhodnutí, povolení, osvědčení a plnění dalších úkolů v ochraně veřejného zdraví, včetně státního zdravotního dozoru, není-li příslušné Ministerstvo zdravotnictví, projednávání přestupků, nařizování mimořádných opatření, rozhodování o opatřeních k předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění, nebo spolupráce se správními úřady a s orgány samosprávy při tvorbě regionální zdravotní politiky ochrany a podpory veřejného zdraví, jakož i při rozvoji a realizaci opatření vedoucích ke zlepšování zdravotního stavu a kvality života obyvatelstva daného regionu.

MO a MV vykonávají úkoly státní správy v oblasti ochrany veřejného zdraví (vč. státního zdravotního dozoru), a to v ozbrojených silách, resp. bezpečnostních sborech (kromě Vězeňské služby ČR), v MO a MV a v jejich působnosti zřízených organizačních složkách státu a příspěvkových organizacích, jakož i nad jimi užívanými objekty a zařízeními.³⁸¹

³⁷⁹ Viz ust. § 24a zákona na ochranu zvířat proti týrání.

³⁸⁰ Viz ust. § 10 odst. 1 kompetenčního zákona.

³⁸¹ Viz ust. § 83 zákona o ochraně veřejného zdraví.

V oblasti státního zdravotního dozoru jsou orgány ochrany veřejného zdraví nadány souborem kompetencí dle ustanovení § 84 zákona o ochraně veřejného zdraví.

vi) Orgány dozoru nad krmivými a potravinami (a živočišnými produkty)

Ústředními orgány státní správy v této oblasti jsou **Ministerstvo zemědělství**, které je ústředním orgánem státní správy ve věcech péče o potraviny a veterinární péče,³⁸² a **Ministerstvo zdravotnictví**, které je ústředním orgánem pro ochranu veřejného zdraví. Ministerstvo zemědělství řídí v této oblasti Státní zemědělskou a potravinářskou inspekci („SZPI“), SVS a ÚKZÚZ.

SZPI je správní úřad podřízený Ministerstvu zemědělství. Tvoří ji ústřední inspektorát a jemu podřízené inspektoráty.³⁸³ Hlavním úkolem SZPI je státní dozor při produkci potravin, jakož i při uvádění potravin do oběhu, dále též při dovozu potravin a surovin ze třetích zemí, není-li dozor v působnosti orgánů veterinární správy.³⁸⁴

Orgány veterinární správy pak vykonávají státní dozor při výrobě živočišných produktů, jejich zpracovávání a uvádění na trh. K zajištění zdravotní nezávadnosti živočišných produktů jsou zákonem nadány pravomocemi, v jejichž mezích mohou např. ukládat zákazy či omezení výroby, znehodnotit na místě živočišné produkty, které nejsou zdravotně nezávadné, případně si zjednat přístup do stanovených prostor.³⁸⁵

ÚKZÚZ provádí správní řízení a vykonává jiné správní činnosti, odborné a zkušební úkony a kontrolní a dozorové činnosti, a to i na úseku krmiv.³⁸⁶ Podrobná úprava jeho úkolů v této oblasti je stanovena v zákoně o krmivech.

Orgány ochrany veřejného zdraví mají v rámci státního zdravotního dozoru určitá oprávnění a úkoly i v oblasti ochrany nezávadnosti potravin. Například mohou nařídit znehodnocení či likvidaci pokrmů, surovin, polotovarů nebo potravin k jejich výrobě či přípravě, které jsou jiné než bezpečné, a to na náklad kontrolované osoby. Dále jsou oprávněny zakázat

³⁸² Viz ust. § 15 odst. 4 kompetenčního zákona.

³⁸³ Viz ust. § 1 zákona č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů.

³⁸⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Dozorové orgány*. Online. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/potraviny/bezpecnost-potravin/kontrola-potravin-a-krmiv>. [cit. 2023-11-12].

³⁸⁵ Viz zejm. ust. § 53 veterinárního zákona. Klíčový význam má v této oblasti činnost tzv. veterinárních inspektorů, tj. úředních veterinárních lékařů stanovených orgánů, kteří jsou pověřeni výkonem státního veterinárního dozoru.

³⁸⁶ Viz ust. § 2 odst. 1 písm. b) zákona o ÚKZÚZ.

používání látky, suroviny, polotovaru nebo potraviny určených k výrobě nebo přípravě pokrmu, pokud nevyhovují požadavkům na zdravotní nezávadnost, jakost, čistotu a značení.³⁸⁷

Mezinárodní organizace

V zajištění ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí plní důležitou úlohu i mezinárodní organizace jako je např. WHO, FAO, WOA. Tyto organizace jsou významné zejména pro koordinaci postupu států (nejen) v oblasti prevence či zdolávání nemocí nebo škodlivých organismů, jakož i v tvorbě mezinárodních standardů, metodických materiálů či doporučení pro členské státy.³⁸⁸ Případně též poskytují prostor pro sjednávání a uzavírání mezinárodních úmluv, sledují stav zájmů chráněných takovými úmluvami, případně přijímají další směrnice a doporučení za účelem plnění cílů těchto úmluv. Jako příklad lze uvést např. Rámcovou úmluvu WHO o kontrole tabáku. Příkladem činností těchto organizací je např. činnost Komise pro fyto-sanitární opatření v rámci FAO.³⁸⁹

Shrnutí

Výkon státní správy v oblasti ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí je zajišťován především orgány oborech působnosti příslušných ústředních správních orgánů, kterými jsou zejména Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo zdravotnictví. Ministerstva plní často úkoly koordinační a řídicí povahy v oblasti své působnosti, odpovídají za plnění úkolů v oblasti své působnosti a spolupracují s ostatními ústředními orgány, a to nejen na úrovni vnitrostátní, ale i mezinárodní.

Za klíčové orgány v těchto oblastech lze považovat ÚKZÚZ, Státní veterinární správu tvořenou Ústřední veterinární správou a krajskými veterinárními správami, krajské hygienické stanice a Státní zemědělskou a potravinářskou inspekci. Určité úkoly však plní i Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra. Ve vztahu k ochraně přírody a volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin plní významnou funkci i Ministerstvo životního prostředí a další orgány ochrany přírody.

³⁸⁷ Viz např. ust. § 84 odst. 1 písm. n), písm. u) zákona o ochraně veřejného zdraví.

³⁸⁸ Příkladem může být již zmíněný Codex alimentarius. Dále jde např. o seznamy nebezpečných nákaz a onemocnění vydávané WHO či WOA.

³⁸⁹ Viz článek XI Mezinárodní úmluvy o ochraně rostlin (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 16/2019 Sb. m. s.).

Právní předpisy svěřují část působnosti i obcím a obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, zejména jde o příslušnost těchto obecních úřadů k projednávání přestupků, případně oprávnění obcí nařizovat MVO.

6 Deliktní odpovědnost na úseku zdraví rostlin, zvířat a lidí

Právní odpovědnost je chápána jako druh právního vztahu vzniknuvší porušením právní povinnosti, který spočívá v nové povinnosti sankční povahy.³⁹⁰ Odpovědnost lze v tomto pojetí chápat zejména jako povinnost nést negativní důsledky porušení určité povinnosti uložené právem. S ohledem na převážně veřejnoprávní charakter právní úpravy, jíž se tato práce věnuje, je prostor věnován pouze deliktní odpovědnosti veřejnoprávní, tedy administrativněprávní a trestněprávní. Odpovědnost lze považovat za účinný nástroj k prosazování povinností (nejen) v právu životního prostředí, který je neoddělitelně spjat se stanovením primárních povinností adresátům právních norem. Právní úprava, která k povinnosti neposkytuje mechanismus vynucení prostřednictvím sankce, je některými autory považována za neúplnou či nefunkční.³⁹¹ Se závěrem o nefunkčnosti či nedostatečnosti právní normy, v níž absentuje sankce, lze plně souhlasit. Pokud by právní norma obsahovala povinnosti, ale neposkytovala žádné mechanismy k jejich vynucení, bylo by samotné zakotvení daných povinností neúčelné. Odpovědnost je tak v nejen kontextu této práce nezbytným prostředkem pro vynucování či prosazování povinností, a to i v oblasti zajištění ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí.

6.1 Administrativněprávní odpovědnost

Administrativněprávní nebo též správněprávní odpovědnost lze chápat jako odpovědnost za protiprávní činy představující porušení administrativněprávních norem.³⁹² Jde tedy o delikty vykazující nižší míru společenské škodlivosti než delikty trestněprávní. Správněprávní delikty (přestupky) jsou na rozdíl od společensky závažnějších trestných činů postihovány dle norem práva správního, a to v řízení před orgány odlišnými od soudů, tedy orgány moci výkonné (správními orgány).³⁹³

Přestupek je definován v ustanovení zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále jen „přestupkový zákon“). Přestupkem se rozumí: „*společensky škodlivý*

³⁹⁰ GERLOCH, Aleš. Právní odpovědnost. In: HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. Online. 3., podstatně rozš. vyd. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C.H. Beck, 2009. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-14].

³⁹¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Deliktní odpovědnost v ochraně životního prostředí*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica. Online. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011, 2011(3), 11-18. s. 12. Dostupné z: <https://www-ccc01-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/viewpdf?id=279264>. [cit. 2023-11-05].

³⁹² FABŠÍKOVÁ, Tereza. *Trestněprávní nástroje ochrany životního prostředí*. Praha: Auditorium, 2021. s. 15.

³⁹³ Tamtéž.

protiprávní čin, který je v zákoně za přešupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.“³⁹⁴ Citovaná definice tak obsahuje pozitivní i negativní vymezení přešupku. Oproti trestným činům však přešupky mají nejsou pojaty čistě formálně (výslovné označení za přešupek a naplnění znaků stanovených zákonem), ale mají i krom formálního znaku i znak materiální (společenská škodlivost). Společenská škodlivost (nebezpečnost) nemusí být naplněna vždy, a to například v situaci, kdy zvláštní okolnosti případu výrazně snižují společenskou škodlivost daného jednání, které by jinak bylo přešupkem.³⁹⁵ Trestné činy oproti tomu staví trestní zákoník na tzv. formálním pojetí s hmotněprávním korektivem subsidiarity trestní represe.³⁹⁶ Pachatelem přešupku může být fyzická osoba, právnická osoba i fyzická osoba podnikající.³⁹⁷ Za přešupky může příslušný orgán, v souladu s ustanovením § 35 přešupkového zákona, uložit následující správní tresty: a) napomenutí, b) pokuta, c) zákaz činnosti, d) propadnutí věci nebo náhradní hodnoty, e) zveřejnění rozhodnutí o přešupku. Kromě správních trestů umožňují ustanovení § 51 a násl. přešupkového zákona uložení tzv. ochranných opatření, kterými jsou omezující opatření a zabránění věci nebo náhradní hodnoty.

Ustanovení o přešupcích lze nalézt ve velkém množství zákonů, a to i nad rámec těch, o jejichž právní úpravě je v této práci pojednáváno. Pro účely této kapitoly byly s přihlédnutím k hlavnímu předmětu této práce vybrány relevantní části právní úpravy deliktů v následujících oblastech: v oblasti ochrany zdraví rostlin; na úseku ochrany zdraví zvířat, resp. veterinární péče a ochrany zvířat proti týrání; v ochraně veřejného zdraví. Jde tedy o právní úpravu deliktů obsažené v těchto zákonech: zákon o rostlinolékařské péči, veterinární zákon, zákon na ochranu zvířat proti týrání, zákon o potravinách, zákon o ochraně veřejného zdraví.

V oblasti ochrany zdraví rostlin tvoří významnou část ochrany zdraví rostlin právní úprava přešupků obsažená v hlavě VII. zákona o rostlinolékařské péči. Mezi přešupky relevantní pro tuto práci patří zejména: nesplnění ohlašovací povinnosti dle nařízení č. 2016/2031; zavlečení,

³⁹⁴ Ust. § 5 přešupkového zákona.

³⁹⁵ Viz např. rozsudek NSS ze dne 9. dubna 2015, č. j. 7 As 63/2015-29 nebo rozsudek NSS ze dne 14. prosince 2009, č. j. 5 As 104/2008.

³⁹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2019. s. 136-138.

³⁹⁷ Viz ust. § 13 až 23 přešupkového zákona. U fyzických osob je ke vzniku odpovědnosti za přešupek třeba zavinění, zatímco v případě právnických osob a fyzických osob podnikajících je rozhodující tzv. přičitatelnost. Zákon rovněž počítá s tzv. nepřímým pachatelstvím, tj. situací, kdy fyzická osoba využije ke spáchání přešupku jinou fyzickou osobu, která není odpovědná za přešupek, nebo právnickou osobu, která není odpovědná za přešupek.

rozšíření, dovoz, držení, množení, přemístění nebo vypuštění škodlivého organismu, rostliny, rostlinného produktu nebo jiného předmětu v rozporu s nařízením č. 2016/2031; nedodržení mimořádných rostlinolékařských opatření nebo úředních opatření.³⁹⁸ Dále je přestupkem např. používání přípravků v rozporu se zákonem stanovenými podmínkami (či přípravků, které nejsou registrovány)³⁹⁹ nebo nakládání s karanténním materiálem bez příslušného povolení, nepoužití rostlinolékařského osvědčení při dovozu rostlin či nepředložení zásilek rostlin (nebo rostlinných produktů a jiných předmětů) ke kontrole.⁴⁰⁰ Tento zákon postihuje i porušení povinností uložených mimořádným rostlinolékařským opatřením právnickou nebo fyzickou podnikající osobou, případně neposkytnutí informací dle ustanovení § 76 odst. 5 tohoto zákona, které je přestupkem, jehož se může dopustit také fyzická osoba.⁴⁰¹ Právní úprava přestupků právnických a fyzických podnikajících osob je dosti podobná, obsahuje však nad rámec uvedených přestupků i takové skutkové podstaty, které jsou dány charakterem těchto osob, případně též skutečností, že jsou v postavení tzv. profesionálního uživatele.⁴⁰² K projednávání přestupků jsou dle ustanovení § 79i odst. 1 tohoto zákona příslušné obecní úřady obcí s rozšířenou působností⁴⁰³ a ÚKZÚZ.

Nelze však opomenout **přestupky upravené v části osmé zákona o ochraně přírody a krajiny**. Jsou jimi např. nedovolené zásahy do přirozeného vývoje zvláště chráněných druhů rostlin, výkon činnosti zakázané v ochranném pásmu určeném k zabezpečení zvláště chráněných částí přírody, ničení zvláště chráněných rostlin, poškozování dřevin rostoucích mimo les, nebo poškození a ničení památného stromu nebo zvláště chráněného území či jeho části. Význam této právní úpravy je možné spatřovat v kontextu témat této práce zejména ve vztahu k ochraně zdraví a podmínek výskytu a růstu planě rostoucích rostlin, ale také volně žijících živočichů. Krom uplatnění odpovědnosti (uložením pokuty) mají příslušné orgány ochrany přírody oprávnění uložit i povinnost odstranit následky neoprávněného zásahu dle ustanovení § 86 zákona o ochraně přírody a krajiny. Lze uložit jen takovou povinnost, jejíž provedení je právně a fakticky možné.

³⁹⁸ Ust. § 79d zákona o rostlinolékařské péči. Za přestupek dle tohoto ustanovení lze fyzické osobě uložit pokutu až do výše 50.000 Kč.

³⁹⁹ Ust. § 79b a § 79c zákona o rostlinolékařské péči. Možným trestem je uložení pokuty, a to do výše 30.000 Kč, případně 40.000 Kč. Případě vybraných skutkových podstat je možné uložit případně též zákaz činnosti až do 2 let.

⁴⁰⁰ Viz ust. § 79c zákona o rostlinolékařské péči. Za tyto přestupky lze uložit pokutu až do výše 30.000 Kč.

⁴⁰¹ Viz ust. § 79b odst. 1 písm. h), § 79f písm. o) a § 79h odst. 1 písm. b) zákona o rostlinolékařské péči.

⁴⁰² Viz ust. § 79e až 79h zákona o rostlinolékařské péči.

⁴⁰³ Dle ust. § 73 odst. 1 ve spojení s ust. § 3 odst. 1 písm. a) zákona o rostlinolékařské péči jde jen o porušení povinnosti zjišťovat a omezovat výskyt a šíření škodlivých organismů.

Případné uložení pokuty společně s uložení povinnosti k odstranění následků je plně v souladu s požadavky zásady zákazu dvojího trestání, neboť funkce institutu povinnosti k odstranění následků je reparační, nikoli sankční, jako je tomu např. u pokut.⁴⁰⁴ Přestupky projednávají příslušné orgány ochrany přírody.⁴⁰⁵

Přestupky na úseku veterinární péče jsou upraveny v hlavě X. veterinárního zákona. Zákon tyto přestupky dělí na přestupky fyzických osob a přestupky právnických osob.⁴⁰⁶ Právní úprava postihuje v prvé řadě porušení povinností chovatelů. Pro tuto práci jsou relevantní zejména následující přestupky fyzických osob dle ustanovení § 71 odst. 1 veterinárního zákona:

- porušení povinností chovatele, na jehož zvířatech se projevují příznaky nasvědčující podezření z výskytu nebezpečné nákazy;⁴⁰⁷
- porušení povinností chovatele dle ust. § 5 odst. 1 písm. d) až i) tohoto zákona;
- porušení zákazu léčit mor včelího plodu nebo hnilobu včelího plodu;
- porušení požadavků kladených na chovatele ustanovením § 5 odst. 1 písm. a) až c) tohoto zákona;
- porušení některé z povinností chovatele dle ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) až e) a g) až i);⁴⁰⁸
- nesplnění povinností týkajících se vakcinace stanovených druhů zvířat;⁴⁰⁹
- nesplnění některých povinností či požadavků na zdravotní nezávadnost živočišných produktů;

⁴⁰⁴ DIENSTBIER, Filip. § 86 [Odstranění následků neoprávněných zásahů]. In: VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip et al. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Online. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2018. s. 607. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-10-12].

⁴⁰⁵ Ust. § 87 odst. 6 a § 88 odst. 4 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁴⁰⁶ Viz ust. § 71 a § 72 veterinárního zákona. Za tyto přestupky lze fyzickým osobám uložit pokutu do výše 20.000 Kč, 50.000 Kč nebo 100.000 Kč za podmínek ust. § 71 odst. 2 tohoto zákona. Právnickým a fyzickým podnikajícím osobám lze uložit pokutu do výše 50.000 Kč, 300.000 Kč, 500.000 Kč, 1.000.000 Kč nebo 2.000.000 Kč, a to za podmínek ust. § 72 odst. 3 tohoto zákona.

⁴⁰⁷ Povinnost ohlašovací a povinnosti učinit stanovená opatření dle ust. § 11 odst. 1 a § 12 odst. 1 tohoto zákona.

⁴⁰⁸ Tj. zejm. požadavky na chov zvířat, povinnost sledovat zdravotní stav zvířat, bránit vzniku a šíření nákaz a jiných onemocnění a plnit povinnosti k tlumení nákaz, povinnost součinnosti při vyšetření nebo očkování zvířete a dalších stanovených úkonech, nebo povinnost zabezpečit provádění stanovených diagnostických, preventivních a jiných úkonů.

⁴⁰⁹ Zejm. psi, lišky a jezevci držení v zajetí.

- nesplnění nebo porušení povinností nebo požadavků k ochraně před nákazami a zoonózami (dle stanovených ustanovení tohoto zákona);
- nesplnění závazného pokynu orgánů veterinární správy, nesplnění nebo porušení některé z povinností vyplývajících z MVO.

Přestupky právnických a podnikajících fyzických osob dle ust. § 72 tohoto zákona mají v zásadě stejné skutkové podstaty. Oproti přestupkům fyzických osob postihují i porušení povinností vybranými zvláštními subjekty.⁴¹⁰ Přestupky dle tohoto zákona projednává především KVS. Výjimkou jsou vybrané přestupky, k jejichž projednávání je příslušný celní úřad a ty, které projednává Ústav pro kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv.⁴¹¹

Významnou částí právní úpravy přestupků v oblasti ochrany zvířat jsou přestupky dle části sedmé **zákona na ochranu zvířat proti týrání**, pachatelem přestupku mohou být fyzické osoby, ale také právnické a podnikající fyzické osoby. Pachateli určitých přestupků mohou být speciální subjekty, a to např. chovatelé, chovatelé hospodářských zvířat, vedoucí projektu pokusů, provozovatelé útulků, církve nebo náboženské společnosti atd. Za týrání zvířat jsou považována jednání stanovená ustanovením § 4 zákona na ochranu zvířat proti týrání. K vymezení pojmu týrání uvádí odborná literatura následující: „*Za nejobecnější definici týrání lze považovat formulaci vyvolávat bezdůvodně nepřiměřené působení stresových vlivů biologické, fyzikální nebo chemické povahy*“.⁴¹² Přestupkem jsou např. tato jednání: týrání nebo utýrání zvířete, propagace týrání zvířat, usmrcení zvířete v rozporu se zákonem (tj. zejm. bez dovoleného důvodu nebo v rozporu s povoleným postupem), nebo provedení pokusu v rozporu se zákonem. Sankcí za přestupky dle tohoto zákona jsou především pokuta⁴¹³ a zákaz činnosti. Právnické a podnikající fyzické osobě lze rovněž za vybrané přestupky uložit trest zveřejnění rozhodnutí o přestupku.

⁴¹⁰ Soukromí veterinární lékaři, vysoké školy uskutečňující stanovený studijní program, soukromí veterinární technici, výrobci a distributoři pasů, provozovatelé poštovní nebo jiné doručovací služby.

⁴¹¹ Viz ust. § 74 odst. 1 veterinárního zákona.

⁴¹² BOHADLO, David; POTĚŠIL, Lukáš a POTMĚŠIL, Jan. *Správní trestání z hlediska praxe a judikatury*. Online. Vydání první. Praha: C.H. Beck, 2013. s. 69. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-09].

⁴¹³ Fyzickým osobám může být uložena pokuta do výše 100.000 Kč, 400.000 Kč, 1.000.000 Kč, a to za podmínek ust. § 27 odst. 12 zákona na ochranu zvířat proti týrání. U právnických a podnikajících fyzických osob lze uložit pokutu do výše 200.000 Kč, 1.000.000 Kč, 3.000.000 Kč. Zvláštním pravidlem je i povinnost uložit pokutu vyšší než 5.000 Kč (v případech právnických a podnikajících fyzických osob 10.000 Kč) za přestupky propagace týrání zvířat, týrání zvířete nebo utýrání zvířete spáchaných na dvou nebo více zvířatech.

Zákon však upravuje i tresty a ochranné opatření nad rámec obecné úpravy přestupkového zákona, a to zákaz chovu zvířat⁴¹⁴ a propadnutí zvířete (tresty) a zabrání zvířete nebo zabrání týraného zvířete (ochranná opatření).⁴¹⁵ Přestupky dle tohoto zákona projednávají obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností.⁴¹⁶ Určitým specifikem tohoto zákona jsou tzv. zvláštní opatření upravená v ustanoveních § 28a až § 28e. Nejedná se však o opatření sankční povahy, nýbrž o opatření nápravná, jejichž účelem je zajištění nápravy nežádoucího stavu a zabránění dalšímu týrání zvířat.⁴¹⁷ Výčet zvláštních opatření, která může obecní úřad obce s rozšířenou působností uložit rozhodnutím na návrh KVS je stanoven v ustanovení § 28a odst. 1 tohoto zákona. Mezi zvláštní opatření patří zejména náhradní péče o týrané zvíře, předběžná náhradní péče, nařízení zavazující chovatele zajistit snížení počtu zvířat, dochází-li k jejich týrání,⁴¹⁸ případně nařízení chovateli pozastavit činnost.⁴¹⁹ V případě vydání prvních dvou uvedených opatření je třeba rovněž zahájit řízení o přestupku.⁴²⁰

Přestupky v ochraně veřejného zdraví jsou upraveny v hlavě V. dílu 2. zákona o ochraně veřejného zdraví na rozdíl od ostatních uvedených zákonů nedělí přestupky primárně na přestupky fyzických osob a právnických a fyzických podnikajících. Ustanovení § 92a až § 92n zákona o ochraně veřejného zdraví dělí přestupky do kategorií dle toho, kterého úseku se týká daná primární povinnost. Pro tuto práci jsou relevantními přestupky na úseku: bezpečnosti výrobků (§ 92a), ochrany jakosti vod (§ 92b), činností epidemiologicky závažných (§ 92f), ochrany před hlukem, vibracemi a neionizujícím zářením (§ 92g), ochrany zdraví při práci a zajištění pracovnělékařských služeb (§ 92h), nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými

⁴¹⁴ Zákaz chovu zvířat lze uložit za přestupky, u nichž je to v zákoně výslovně uvedeno, a to nejvýše na 5 let. Dle ust. § 27b odst. 4 zákona na ochranu zvířat proti týrání se obligatorně společně s tímto trestem ukládá i pokuta. To platí i pro trest propadnutí zvířete.

⁴¹⁵ Vlastníkem zabraných a propadlých zvířat se stává stát.

⁴¹⁶ Ust. § 28 odst. 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

⁴¹⁷ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Výklad k problematice zvláštního opatření, zejména k umístění týraného zvířete do náhradní péče, podle zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.* Online. 2017. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/518405/_2017Nahradni_pece.pdf. [cit. 2023-11-09].

⁴¹⁸ Snížení počtu zvířat může být provedeno i usmrcením, avšak toto musí být provedeno v souladu se zákonem.

⁴¹⁹ O ukončení pozastavení může obecní úřad obce s rozšířenou působností rozhodnout na základě posudku KVS, zda došlo k odstranění závad.

⁴²⁰ V případě náhradní péče o týrané zvíře současně se zahájením řízení o zvláštním opatření. Pokud bylo vydáno rozhodnutí o předběžné náhradní péči před zahájením řízení o přestupku, je toto potřeba zahájit do 20 dnů od vydání rozhodnutí o předběžné náhradní péči.

směsmi (§ 92i), provozu zdravotnických zařízení a zařízení sociálních služeb (§ 92j), předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a předcházení vzniku jiného ohrožení zdraví (§ 92k), na úseku DDD (§ 92l), a na úseku zajištění plnění oprávnění orgánu ochrany veřejného zdraví (§ 92n). Některých z těchto kategorií přestupků se může dopustit jen zvláštní subjekt. Např. výrobci, dovozci, odpovědné osoby, distributoři nebo prodejci určitých výrobků (§ 92a); provozovatelé vodovodů pro veřejnou potřebu, výrobci teplé vody nebo odběratelé pitné vody (§ 92b); osoby vykonávající činnost epidemiologicky závažnou (§ 92b a § 92f); osoby poskytující péči (§ 92b a § 92j); poskytovatelé zdravotních nebo sociálních služeb (§ 92k); provozovatelé zdrojů hluku, vibrací, neionizujícího záření, nebo provozovatelé veřejné produkce hudby (§ 92g); zaměstnavatelé (§ 92h). Drtivá většina porušení povinností popsanych v předchozích kapitolách této práce je postihována jako přestupek. Např. porušení povinnosti podrobit se očkování, dodání pitné vody nesplňující hygienické požadavky nebo nekontrolování jakosti pitné vody, překračování limitů hluku nebo vibrací, nesplnění ohlašovací povinnosti nebo povinnosti přijmout protiepidemická opatření osobou poskytující péči, neprovedení ochranné DDD, neplnění povinností uložených mimořádným opatřením při epidemii nebo nebezpečí jejího vzniku. Za přestupky dle tohoto zákona je možné uložit sankci pokuty různé výše, a to v závislosti na skutkových podstatách, na něž dopadají a dle pravidel stanovených v příslušných ustanoveních tohoto zákona. Přestupky projednávají KHS a podle své působnosti i Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra.⁴²¹

Lze shrnout, že sankcí za přestupky dle výše uvedených právních předpisů jsou nejčastěji pokuta a ve stanovených případech i zákaz činnosti. Zákon na ochranu zvířat proti týrání k těmto obecným správním trestům přidává navíc speciální úpravu správních trestů, a to zákazu chovu zvířat a propadnutí zvířete. Nelze však opomenout, že příslušné orgány mohou rovněž využít možnost upuštění, případně podmíněného upuštění od uložení správního trestu za podmínek ustanovení § 42-43 přestupkového zákona.

6.2 Trestní odpovědnost

Trestný čin je „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“⁴²² Skutkovou podstatu trestného činu (soubor znaků určujících, o jaký trestný čin se jedná) tvoří: i) objekt (hodnoty či zájmy chráněné zákonem, proti nimž daný

⁴²¹ Viz ust. § 93 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.

⁴²² Ust. § 13 odst. 1 trestního zákoníku.

trestný čin směřuje), ii) objektivní stránka (zejména jednání, následek a příčinná souvislost mezi nimi), iii) subjekt (pachatel), iv) subjektivní stránka (psychický vztah subjektu k danému protiprávnímu jednání, zejména zavinění ve formě úmyslu či nedbalosti, někdy též např. pohnutka nebo cíl protiprávního jednání).⁴²³

Trestní právo je ovládáno nejen zásadou *nullum crimen sine lege* (není trestného činu bez zákona), ale také principem *nulla poena sine lege* (žádný trest bez zákona). Uvedené zásady tak znamenají, že jen zákon může určovat, jaké jednání je trestným činem a jaký trest lze za daný trestný čin uložit.⁴²⁴ Zásada *nulla poena sine lege* se rovněž projevuje v tom, že trestní zákony⁴²⁵ obsahují taxativní výčet sankcí, které lze za trestné činy ukládat, jakož i poměrně striktní pravidla pro jejich ukládání.⁴²⁶ Trestní zákoník k druhům trestu stanoví: „*Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty a) odnětí svobody, b) domácí vězení, c) obecně prospěšné práce, d) propadnutí majetku, e) peněžitý trest, f) propadnutí věci, g) zákaz činnosti, h) zákaz držení a chovu zvířat, i) zákaz pobytu, j) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, k) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, l) ztrátu vojenské hodnosti, m) vyhoštění.*“⁴²⁷ Trest odnětí svobody má jakousi univerzální povahu, lze jej tedy uložit za jakýkoli trestný čin uvedený v trestním zákoníku. Ostatní tresty jsou pak považovány za tzv. tresty alternativní.⁴²⁸

Ve výkladu týkajícím se správněprávní odpovědnosti bylo uvedeno, že toto formální pojetí trestného činu je doplněno o korektiv subsidiarity trestní represe. Dalším korektivem je pak procesněprávní korektiv, tj. zásada oportunitity, která umožňuje zastavení trestního stíhání pro neúčelnost. V ideálním případě by tak mělo být uplatňování trestní odpovědnosti vyhrazeno jen pro takové činy vykazující nejvyšší míru závažnosti a zároveň, u nichž není možné uplatnění jiných právních nebo mimoprávních nástrojů.⁴²⁹ S tím úzce souvisí i zásada, dle které je trestní

⁴²³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2019. s. 168-172, s. 229-232.

⁴²⁴ Tamtéž. s. 33.

⁴²⁵ Trestními zákony jsou kromě trestního zákoníku i zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, a zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (viz ust. § 110 trestního zákoníku).

⁴²⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2019. s. 395-400.

⁴²⁷ Ust. § 52 odst. 1 trestního zákoníku.

⁴²⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2019. s. 405, s. 409.

⁴²⁹ Tamtéž. s. 138-142.

právo prostředkem *ultima ratio*.⁴³⁰ V tomto ohledu je významná i zásada *ne bis in idem*, jež se vztahuje i k současnému uplatňování trestní a správněprávní odpovědnosti. Tato zásada je především promítnuta do nepřipustnosti trestního stíhání, pokud dřívější řízení pro týž skutek skončilo pravomocným rozhodnutím o přestupku a uplynula-li lhůta pro zahájení přezkumného řízení.⁴³¹ Z judikatury NS pak vyplývá, že trestní stíhání není přípustné, pokud bylo vydáno o tomtéž skutku pravomocné rozhodnutí o přestupku (vč. příkazu na místě), s výjimkou případů, kdy toto rozhodnutí bylo následně zrušeno.⁴³²

Jako převážná část této práce, se i tato podkapitola se zaměřuje spíše na ochranu zdraví populace nebo větších skupin rostlin, zvířat a lidí než na ochranu jednotlivce. Trestnými činy relevantními pro tuto práci jsou tak vybrané trestné činy z hlavy I. (proti životu a zdraví), hlavy VII. (obecně nebezpečné) a hlavy VIII. (proti životnímu prostředí) zvláštní části trestního zákoníku.

Pro účely této práce lze relevantní trestné činy rozdělit do následujících skupin: i) trestné činy ohrožující a poškozující rostliny a jejich prostředí; ii) trestné činy ohrožující a poškozující život a zdraví zvířat; iii) trestné činy ohrožující životy a zdraví lidí.⁴³³

i) Trestné činy ohrožující a poškozující rostliny a jejich prostředí

Jedná se o některé z trestných činů uvedených v hlavě VIII. zvláštní části trestního zákoníku. Především je to trestný čin **šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 307)**. Objektivní stránkou je jednání pachatele zapříčiňující způsobení nebo zvýšení nebezpečí zavlečení⁴³⁴ nebo rozšíření nakažlivé nemoci nebo škůdce užitkových rostlin. K trestnosti činu je třeba skutečná bezprostřední hrozba takového nebezpečí.⁴³⁵ Ve vztahu k základní skutkové

⁴³⁰ Tamtéž. s. 28-29.

⁴³¹ Viz ust. § 11 odst. 1 písm. k) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

⁴³² Viz např. rozsudek NS ze dne 22. června 2004, sp. zn. 11 Tdo 738/2003 nebo usnesení NS ze dne 12. prosince 2007, sp. zn. 5 Tdo 1399/2007.

⁴³³ Nejedná se o dělení stanovené zákonem. Jde o kategorizaci umožňující dělení trestných činů, které jsou často stanoveny v různých hlavách zvláštní části trestního zákoníku.

⁴³⁴ Zavlečení znamená vyvolání nebezpečí nakažlivé nemoci v místech, kde se taková nemoc dosud nevyskytovala, a to buď vůbec, anebo se tam nevyskytovala v epidemické podobě (viz ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. s. 2048. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-11].).

⁴³⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. s. 3908. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-11].

podstatě stanoví zákon trest odnětí svobody až na 1 rok, trest zákazu činnosti nebo propadnutí věci. Okolností pro použití vyšší trestní sazby (6 měsíců až 3 roky) je pak rozšíření takové nemoci nebo škůdce.⁴³⁶ Škůdci a nemoci, na něž se vztahuje toto ustanovení, jsou uvedeny v příloze 3 nařízení vlády č. 453/2009 Sb.⁴³⁷ Ve vztahu k tomuto trestnému činu je třeba zdůraznit, že jím jsou chráněny rostliny užitkové.

Specifickým trestným činem je trestný čin **poškození chráněných částí přírody (§ 304)**. Jednání pachatele v tomto případě spočívá v poškození nebo zničení památného stromu, významného krajinného prvku, jeskyně, zvláště chráněného území, evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti. Jednáním pachatele však musí dojít k zániku nebo značnému oslabení důvodu ochrany vyjmenovaných objektů.⁴³⁸ Tímto trestným činem je tak vynuována jednak ochrana (jednotlivých) památných stromů, ale také uvedených významných krajinných prvků a vyjmenovaných míst a oblastí, jakož i rostlin a jiných organismů, které se v takových oblastech vyskytují.

Význam pro ochranu rostlin, resp. prostředí, v němž rostou, má i obecný trestný čin pro hlavu VIII. zvláštní části trestního zákoníku, a to trestný čin **poškození a ohrožení životního prostředí (§ 292, § 293)**. Tento trestný čin má úmyslnou i nedbalostní formu. Poškození nebo ohrožení životního prostředí se vyznačuje (kumulativně): poškozením nebo ohrožením půdy, vody, ovzduší nebo jiné složky životního prostředí; rozporem tohoto jednání s jiným právním předpisem; k poškození nebo ohrožení dojde (alternativně): i) na větším území nebo ve větším rozsahu, ii) nebo tak, že tím lze způsobit těžkou újmu na zdraví či smrt nebo že je k odstranění následků třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu (§ 293 odst. 1 alinea 1).⁴³⁹ Posouzení, zda došlo v konkrétním případě k poškození či ohrožení ve větším rozsahu je ponecháno na uvážení

⁴³⁶ Rozšířením je třeba chápat situaci, kdy se již v daném místě a čase vyskytovala daná nemoc (či škůdce) a pachatel svým jednáním způsobil rozšíření těchto negativních vlivů i na rostliny dosud nenakažené nemocí nebo nepostižené škůdci (srov. např. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. s. 3909. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-11].).

⁴³⁷ Nařízení vlády, kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zvířat, nakažlivé nemoci rostlin a škůdce užitkových rostlin. Škodlivé organismy uvedené v příloze č. 3 tohoto nařízení jsou dále děleny o kategorií a) hmyz, roztoči a háďátka, b) bakterie, c) houby, d) viry a organismy virům podobné, e) parazitické rostliny.

⁴³⁸ FABŠÍKOVÁ, Tereza. *Trestněprávní nástroje ochrany životního prostředí*. Praha: Auditorium, 2021. s. 178.

⁴³⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. s. 3805. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-11].

orgánů činných v trestním řízení.⁴⁴⁰ Alinea 2 tohoto ustanovení pak spočívá ve zvýšení takového poškození nebo ohrožení nebo ztížení jeho odvrácení. Větší území pak vymezuje společné ustanovení § 296 trestního zákoníku, a to jako nejméně 3 ha, v případě vodních útvarů povrchových vod nejméně 1 ha (či 2 km délky vodního toku). V základní skutkové podstatě stanoví zákon trest odnětí svobody s horní hranicí 3 roky nebo trest zákazu činnosti. V kvalifikovaných skutkových podstatách je pak trestní sazba od 1 do 5 let, resp. od 2 do 8 let. Lze konstatovat, že tyto trestné činy chrání nejen složky životního prostředí, ale v důsledku i zdraví a život lidí, jakož i jiné organismy (zejm. zvířata a rostliny) a prostředí jejich výskytu.

ii) Trestné činy ohrožující a poškozující život a zdraví zvířat

Tyto trestné činy jsou opět upraveny v hlavě VIII. zvláštní části trestního zákoníku. Obdobně jako u rostlin je i v případě zvířat trestáno šíření nakažlivých nemocí. Trestný čin **šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306)** postihuje jednání, kterým pachatel způsobí nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat. Chráněna jsou výslovně zvířata v zájmových chovech, zvířata hospodářská i volně žijící zvířata. Kvalifikovaná skutková podstata pak postihuje jednání, kterým pachatel způsobí rozšíření takové nemoci. Seznam nemocí pro účely tohoto trestného činu je uveden v příloze č. 2 nařízení vlády č. 453/2009 Sb.⁴⁴¹ Stejně jako v případě šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin jde v základní skutkové podstatě o trestný čin ohrožovací, tedy dokonáný již způsobením či zvýšením nebezpečí zavlečení nakažlivé nemoci zvířat.⁴⁴² Tresty a trestní sazby jsou stejné jako u trestného činu dle ustanovení § 307 trestního zákoníku.

Jakousi podkategorií by mohly tvořit trestné činy uvedené v ustanoveních § 302, § 302a a § 303 trestního zákoníku. Trestný čin **týrání zvířat (§ 302)** spočívá v týrání zvířete surovým nebo trýznivým způsobem. Týrání není definováno v trestním zákoníku, je proto potřeba vycházet z vymezení týrání v ustanovení § 4 zákona na ochranu zvířat proti týrání. Bude se tak zejména jednat o působení bolesti či utrpení, které trvá po delší dobu, případně opakovaně.⁴⁴³ Trestní sazba činí 6 měsíců až 3 léta. Okolnostmi pro použití vyšších trestních sazeb (1 až 5 let nebo 2 až 6 let) jsou např. veřejné spáchání tohoto činu, páchání tohoto činu po delší dobu, způsobení smrti zvířete nebo trvalých následků, případně týrání zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem. Za týrání

⁴⁴⁰ Tamtéž. s. 3810.

⁴⁴¹ Jde např. o vzteklinu, salmonelózu nebo slintavku a kulhavku.

⁴⁴² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. s. 3905. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-11].

⁴⁴³ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. s. 943.

zvířat však nelze považovat zákonem dovolené činnosti, např. používání zvířat ke schváleným pokusům, dovoleným výcvikům zvířat nebo jejich použití v rámci úkolů bezpečnostních sborů nebo ozbrojených sil, případně k činnostem spojeným se záchranou života lidí nebo zvířat v naléhavých situacích záchranných prací.⁴⁴⁴ Souvisejícími trestnými činy jsou **chov zvířat v nevhodných podmínkách (§ 302a)** a **zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303)**. Tyto trestné činy pak postihují zejména nedostatečnou či nevhodnou protiprávní péči o zvířata, která již dosahuje takové intenzity, že musí být postihována nástroji trestního práva. **Chov zvířat v nevhodných podmínkách** má dvě základní skutkové podstaty.⁴⁴⁵ První skutkovou podstatou je chov většího počtu zvířat v nevhodných podmínkách ohrožujících jejich život nebo způsobujících jim značné útrapy. Druhá skutková podstata obsahuje navíc obchodní účel tohoto chovu nebo kořistění z takového chovu. Za tento trestný čin je možno uložit trest odnětí svobody až na 1 rok (u druhé skutkové podstaty 6 měsíců až 4 léta) nebo zákaz činnosti. Při naplnění okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby činí výměra trestu odnětí svobody 2 až 8 let, resp. 5 až 10 let. U **zanedbání péče o zvíře z nedbalosti** však není vyžadováno spáchání tohoto trestného činu na vyšším počtu zvířat. Předmětem útoku je zvíře, které pachatel vlastní nebo o něž je povinen se z jiného důvodu starat. Rozhodující je tedy péče pachatele o toto zvíře bez ohledu na to, zda jde o zvíře hospodářské nebo o zvíře jiné.⁴⁴⁶ Objektívni stránkou tohoto trestného činu je zanedbání potřebné péče o zvíře, které pachatel vlastní nebo o něž je povinen se starat. Trestem je odnětí svobody až na 6 měsíců, zákaz činnosti nebo propadnutí věci. Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby (odnětí svobody až na 2 léta) je způsobení smrti nebo trvalých následků na zdraví většímu počtu zvířat.

Trestný čin **neoprávněné výroby, držení a jiného nakládání s léčivými a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat (§ 305)** poskytuje ochranu před nelegální výrobou a jiným stanovenými dispozicemi se stanovenými léčivými a jinými látkami ovlivňujícími užitek zvířat. Objektem tedy není primárně zájem na ochraně zdraví zvířat, ale spíše zabránění uvedenému nekontrolovanému a neoprávněnému jednání. V důsledku však lze v uvedeném ustanovení spatřovat i ochranu zdraví spotřebitelů či jiných uživatelů živočišných produktů,

⁴⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. s. 3876. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-11].

⁴⁴⁵ FABŠÍKOVÁ, Tereza. *Trestněprávní nástroje ochrany životního prostředí*. Praha: Auditorium, 2021. s. 190-191.

⁴⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. s. 3889. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-11].

v nichž mohou zůstat rezidua takových látek.⁴⁴⁷ Naplnění základních skutkových podstat postihuje zákon trestem odnětí svobody až na 1 rok, trestem zákazu činnosti nebo propadnutí věci.

iii) Trestné činy ohrožující životy a zdraví lidí

Relevantní trestné činy obsahuje především hlava I. zvláštní části trestního zákoníku. První podskupinu těchto trestných činů představuje **šíření nakažlivé lidské nemoci (§ 152, § 153) a ohrožení pohlavní nemoci (§ 155)**. Jde o ohrožovací delikty. Šíření nakažlivé lidské nemoci má jak úmyslnou, tak nedbalostní formu. Tento trestný čin se vyznačuje tím, že pachatel způsobí nebo zvýší nebezpečí rozšíření nakažlivé nemoci u lidí. V úmyslné formě je postihován trestem odnětí svobody na 6 měsíců až 3 léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. Při naplnění okolností pro podmiňujících použití vyšší trestní sazby⁴⁴⁸ 2 až 8 let, 3 až 10 let a 5 až 12 let. Nedbalostní forma má nižší trestní sazby, a to až 1 rok, 6 měsíců až 3 léta, 1 rok až 6 let, 2 až 8 let a 3 až 10 let. Seznam nakažlivých nemocí pro účely těchto ustanovení stanoví příloha č. 1 nařízení vlády č. 453/2009 Sb.⁴⁴⁹ Ohrožení pohlavní nemoci má jen jednu skutkovou podstatu, která spočívá ve vydání jiného nebezpečí nákazy pohlavní nemoci. Zavinění není třeba úmyslné, postačí i nedbalost. Za spáchání tohoto trestného činu lze uložit trest odnětí svobody až na 1 rok. Za pohlavní nemoci lze považovat kapavku, měkký vřed, syfilis (příjice) nebo tzv. čtvrtou pohlavní nemoc. Mezi tyto nemoci však nelze řadit AIDS (syndrom získané imunodeficiency způsobený virem HIV), neboť toto onemocnění je řazeno mezi nakažlivé lidské nemoci dle § 152 a § 153, a to patrně z důvodu, že k nákaze může dojít i jiným způsobem než jen pohlavním stykem.⁴⁵⁰

Ve vztahu k bezpečnosti potravin a jiných produktů má význam trestný čin **ohrožení zdraví potravinami a jinými předměty (§ 156, § 157)**. Tento trestný čin má opět úmyslnou i nedbalostní formu. Je jím postihováno jednání, kdy má pachatel na prodej, případně pro tento účel vyrobí nebo opatří sobě nebo jinému potraviny nebo předměty, jejichž požití nebo užití

⁴⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. s. 946.

⁴⁴⁸ V tomto případě to není způsobení rozšíření takové nemoci jako je tomu u zvířat nebo užitkových rostlin. Mezi tyto okolnosti patří např. způsobení těžké újmy na zdraví, způsobení smrti nebo skutečnost, že pachatel porušil spácháním tohoto činu důležitou povinnost plynoucí z jeho povolání, zaměstnání, postavení nebo funkce uloženou mu podle zákona.

⁴⁴⁹ Jde např. o hemoragické horečky, salmonelózu, trachom, tuberkulózu či SARS. Do nedávna (v období od 13. března 2020 do 20. dubna 2023) bylo na seznamu těchto nemocí i onemocnění covid-19.

⁴⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. s. 641.

k účelu obvyklému je nebezpečné lidskému zdraví. Prodejem se rozumí „*jakékoli převody zboží od výrobce přes obchodníka až po spotřebitele*“.⁴⁵¹ Jinými předměty jsou věci odlišné od potravin, které slouží přímo či nepřímo k uspokojení osobních potřeb (např. oděvy, obuv, kosmetika apod.). Pokud si však osoba opatří takové potraviny nebo předměty pro vlastní potřebu, není takové jednání trestné, avšak pro trestnost není třeba, aby k prodeji skutečně došlo, neboť rozhodující je zde účel prodeje.⁴⁵² Trestem může být odnětí svobody až na dvě léta, zákaz činnosti nebo propadnutí věci. Při okolnostech podmiňující použití vyšší trestní sazby je to 2 až 8 let, 3 až 10 let a 5 až 12 let. Nedbalostní forma pak může být postihována zákazem činnosti propadnutím věci, trestem odnětí svobody až na 6 měsíců, resp. až na 2 léta, 1 rok až 5 let, 2 léta až 8 let a 3 léta až 10 let.

Význam má dále např. trestný čin **poškození vodního zdroje (§ 294a)**, kterým je postihováno způsobení poškození vodního zdroje, u kterého je stanoveno ochranné pásmo, a to tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro jeho zvláštní ochranu. K zavinění postačí i hrubá nedbalost. Tento trestný čin má pouze jednu skutkovou podstatu, za jejíž naplnění je možno uložit trest odnětí svobody až na 2 léta. Vodní zdroj je vymezen v ustanovení § 2 odst. 8 zákona o vodách, a to jako povrchové či podzemní vody využívané pro uspokojení lidských potřeb nebo které mohou být pro tento účel využívány, a to zejména pro pitné účely. Smyslem ochranných pásem je pak ochrana jakosti, vydatnosti a zdravotní nezávadnosti vodních zdrojů. Z uvedeného tedy vyplývá závěr, že objektem je krom zájmu na ochraně vodního zdroje i zájem na ochraně lidského zdraví.⁴⁵³

Dalšími trestnými činy, jejichž objektem je buď primárně, nebo alespoň sekundárně, zájem na ochraně zdraví či života lidí (populace či větších skupin lidí) jsou dále některé z trestných činů v hlavě VII. zvláštní části trestního zákoníku. Zejména pak **obecné ohrožení (§ 272, § 273)** v úmyslné i nedbalostní formě, jejichž objektivní stránka spočívá ve způsobení obecného nebezpečí, případně jeho zvýšení nebo ztížení jeho odvrácení či zmírnění. Obecné nebezpečí se vyznačuje zejména: ohrožením většího počtu lidí (nejméně 7), kterým hrozí smrt či těžká újma na zdraví (alternativně hrozí-li škoda velkého rozsahu); neovladatelností či živelností; bezprostřední hrozbou tohoto nebezpečí; existencí nebezpečí ve větším prostoru.⁴⁵⁴ Jistý význam má i **ohrožení**

⁴⁵¹ Tamtéž. s. 642.

⁴⁵² Tamtéž.

⁴⁵³ FABŠÍKOVÁ, Tereza. *Trestněprávní nástroje ochrany životního prostředí*. Praha: Auditorium, 2021. s. 175.

⁴⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. s. 905.

pod vlivem návykové látky (§ 274) spočívající v tom, že pachatel si vlivem návykové látky přivodil stav, který vylučuje jeho způsobilost a ve kterém vykonává zaměstnání či jinou činnost, při níž by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu. Dalšími trestnými činy chránícími život a zdraví lidí jsou zejména tyto: **nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281), nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282), výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem (§ 288).**⁴⁵⁵ Specifickou podkategorií těchto trestných činů jsou tzv. **drogové delikty**, tj. trestné činy dle ustanovení § 283 až § 287 trestního zákoníku. Objektem společným těmto trestným činům je zájem na ochraně společnosti před hrozbami plynoucími z nelegálního a nekontrolovaného nakládání s drogami, resp. omamné a psychotropní látky, jedy, prekursory, přípravky tyto látky obsahující, případně další návykové látky dle ustanovení § 130 trestního zákoníku (s výjimkou alkoholu).⁴⁵⁶

6.3 Úvahy *de lege ferenda*

Právní úprava trestných činů, ač se jeví být dostatečná, nepostihuje všechny zdroje ohrožení nebo jednání, která by mohla být postihována nejen v rámci uplatňování správněprávní odpovědnosti, ale (po dosažení určité intenzity) i v rámci odpovědnosti trestněprávní. *De lege ferenda* lze uvažovat o možném rozšíření stávajících skutkových podstat, případně přidání nových skutkových podstat trestných činů, které by postihovaly i další nežádoucí jednání.

Zdroji ohrožení, na které trestní zákoník nepamatuje jsou např. **hluk, vibrace nebo neionizující záření**. Zákon o ochraně veřejného zdraví určité nesplnění povinností při dispozicích s těmito zdroji ohrožení postihuje jako přestupky. Případné rozšíření trestných činů proti životnímu prostředí by tak mohlo spočívat v přidání nových skutkových podstat postihujících jednání překračující limity hluku, vibrací nebo neionizujícího záření ve vysoké intenzitě, případně způsobující určité nežádoucí následky na zdraví či život lidí, případně zvířat. Byla by tak možná např. následující formulace: *Kdo při provozování nebo užívání zdroje hluku, vibrací nebo neionizujícího záření, byť z hrubé nedbalosti, překročí stanovené limity a způsobí takovým činem těžkou újmu na zdraví nebo úhyn zvířete, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti*. Okolností pro použití vyšší trestní sazby by pak mohla být např. recidiva, způsobení takového následku u většího počtu osob nebo zvířat, nebo skutečnost, že pachatel svým

⁴⁵⁵ Tamtéž. s. 917-918.

⁴⁵⁶ Tamtéž. s. 920.

jednáním porušil povinnost plynoucí z jeho povolání, zaměstnání nebo funkce. Rovněž by bylo možné některá z takovýchto jednání by postihovat po případném rozšíření demonstrativního výčtu ve skutkové podstatě trestného činu obecného ohrožení o hluk, vibrace a neionizující záření. Damohorský k otázce zavedení obdobného trestného činu uvádí, že by postih takových jednání byl na místě výhradně v případě dosažení závažné intenzity, a to i s ohledem na to, že při zachování určitých limitů a splnění zákonných podmínek jde o činnosti dovolené.⁴⁵⁷ S tímto závěrem lze souhlasit, a to zejména s ohledem na povahu těchto činností a s přihlédnutím k pojetí trestněprávní odpovědnosti jako prostředku *ultima ratio*. Právní úprava kriminalizující daná jednání by však nebyla ojedinělou, neboť podobný trestný čin je již zakotven v německém trestním zákoníku.⁴⁵⁸

Jiným potenciálním trestným činem by mohlo být „**poškození populace rostlin**“. Objektivní stránkou by v tomto případě mohlo být poškození či zničení populace rostlin na větším území. Větší území by pak mohlo být určeno společným ustanovením (§ 296), neboť by bylo adekvátní tento trestný čin systematicky zařadit k ustanovením § 293 až § 295 trestního zákoníku. Toto jednání je potenciálně postižitelné trestným činem poškození a ohrožení životního prostředí. Je tedy na zvážení, zda by dané jednání bylo možno lépe postihnout případným rozšířením této již existující skutkové podstaty právě o výslovné uvedení populací rostlin mezi ohrožené objekty.

K problematice **trestů a trestních sazeb** za trestné činy proti životnímu prostředí bylo již několik úvah publikováno. Stejskal poukazuje na nedokonalosti právní úpravy ve vztahu k trestním sazbám za některé trestné činy, např. § 293 odst. 1, § 294a či § 301. Poukazuje zejména na relativně nízké horní hranice trestních sazeb, a to zejména s odkazem na vyšší míru společenské škodlivosti jednání, na které tyto skutkové podstaty dopadají, a to zejména, když následkem některých z nich může být i úplné odpadnutí důvodu pro ochranu stanovených chráněných objektů.⁴⁵⁹ S uvedeným lze souhlasit. Skutečně není smysluplné některé trestné činy způsobující škodu velkého rozsahu postihovat trestní sazbou s horní hranicí 10 let a vyšší, a současně některé trestné činy proti životnímu prostředí postihovat relativně nízkými trestními sazbami. Současný stav právní úpravy lze považovat za přinejmenším problematický vzhledem k tomu, že společenskou škodlivost některých trestných činů proti životnímu prostředí lze často považovat za přinejmenším stejně významnou například ve srovnání s některými trestnými činy proti majetku.

⁴⁵⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. Bílá místa českého trestního práva z pohledu ochrany životního prostředí. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a GALOVCOVÁ, Ingrid (eds.). *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. s. 69.

⁴⁵⁸ Tamtéž.

⁴⁵⁹ STEJSKAL, Vojtěch. K problematice zakotvení druhů trestů za trestné činy proti životnímu prostředí. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a GALOVCOVÁ, Ingrid (eds.). *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. s. 398.

Obdobný problém lze však spatřovat i v poměrně nízké horní hranici trestní sazby u trestného činu ohrožení pohlavní nemocí, která odpovídá výši trestní sazby u základní skutkové podstaty trestných činů dle ustanovení § 306 a § 307. Je však otázkou, zda by nebylo lepší v praxi některé ze stávajících nebo výše navrhovaných trestných činů postihovat (nejen) v základních skutkových podstatách spíše některými z alternativních trestů jako je např. peněžitý trest nebo zákaz činnosti, a to zejména s ohledem na ekonomickou náročnost trestu odnětí svobody, jakož i značné snížení možností reintegrace pachatelů po výkonu tohoto trestu do společnosti.

6.4 Shrnutí

Veřejnoprávní odpovědnost hraje značnou roli při vynucování povinností směřujících k ochraně zdraví rostlin, zvířat a lidí. Klíčovou právní úpravou je úprava přestupků v zákoně o rostlinolékařské péči, veterinárním zákoně a zákoně o ochraně veřejného zdraví, jakož i úprava trestných činů ve zvláštní části trestního zákoníku. Nelze však považovat za příliš vhodné, že právní úprava přestupků postihuje drtivou většinu porušování povinností dle příslušných právních předpisů, zatímco uplatnění nástrojů trestněprávních není v případě některých jednání (či zacházení s některými zdroji ohrožení) postihováno vůbec, a to ani při dosažení vysoké intenzity.

Z větší části je právní úprava deliktní odpovědnosti v oblasti zájmu této práce v zásadě dostatečná, avšak má určité nedokonalosti, které by bylo vhodné v budoucnu napravit. Do budoucna by jistě bylo vhodné zrevidovat zvláštní část trestního zákoníku, a to znění některých skutkových podstat, případně rozšířit hlavu VIII zvláštní části o skutkové podstaty nové, aby byla škodlivá jednání dosahující určité intenzity lépe postižitelná i trestněprávně. Rovněž by byla vhodná revize druhů trestů, jakož i trestních sazeb, neboť tyto jsou u některých trestných činů relativně nízké. Lze však považovat za velmi vhodné zakotvení alternativního trestu zákazu činnosti, který je zákonem stanoven ve větší části výše uvedených trestných činů. Bylo by tak žádoucí stanovit tento druh trestu také u trestného činu poškození vodního zdroje (§ 294a).

7 Srovnání se Slovenskou republikou

Následující kapitola bude věnována srovnání institutů obsažených v českém právním řádu sloužících k ochraně zdraví rostlin zvířat a lidí s instituty zakotvenými v právním řádu Slovenské republiky (dále také „SR“), a to zejména ve vztahu ke škodlivým organismům, nákazám a onemocněním.

Právní úprava zdraví rostlin, zvířat a lidí je obsažena zejména v následujících zákonech:

- i) zákon č. 543/2002 Z. z., o ochrane prírody a krajiny (dále jen „zákon o ochrane prírody a krajiny“);
- ii) zákon č. 405/2011 Z. z., o rastlinolekárskej starostlivosti a o zmene zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov (dále jen „zákon o rastlinolekárskej starostlivosti“);
- iii) zákon č. 39/2007 Z. z., o veterinárnej starostlivosti (dále jen „zákon o veterinárnej starostlivosti“);
- iv) zákon č. 355/2007 Z.z., o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov (dále jen „zákon o ochrane verejného zdravia“).

7.1 Prevence

V oblasti **ochrany zdraví rostlin** upravuje povinnosti preventivního charakteru zejména zákon o rastlinolekárskej starostlivosti. Zákon o rastlinolekárskej starostlivosti upravuje povinnosti osob na úseku rostlinolékařské péče v ustanovení § 8. Nositeli preventivních povinností však jsou na rozdíl od české právní úpravy všechny osoby.⁴⁶⁰ Profesionální uživatelé a distributoři jsou pak nad rámec povinností v ustanovení § 8 odst. 1 zákona o rastlinolekárskej starostlivosti povinni dodržovat povinnost týkající se nakládání s přípravky na ochranu rostlin tak, aby nedocházelo k ohrožení zdraví lidí a životního prostředí.⁴⁶¹ Obdobně jako v zákoně o rostlinolékařské péči upravuje zákon o rastlinolekárskej starostlivosti i monitoring, průzkum a diagnostiku škodlivých organismů, kterou vykonává Ústředný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky (dále jen „ÚKSÚP“), tj. obdoba ÚKZÚZ.⁴⁶² Právní úprava je tak dosti podobná

⁴⁶⁰ Význam má zejm. povinnost dodržovat opatření proti zavlečení a šíření škodlivých organismů rostlin nebo povinnost poskytnout součinnost fyto-sanitárnímu inspektorovi při výkonu rostlinolékařské kontroly.

⁴⁶¹ Viz ust. § 8 odst. 2 zákona o rastlinolekárskej starostlivosti.

⁴⁶² Viz např. ust. § 4 písm. f) zákona o rastlinolekárskej starostlivosti.

právní úpravě českého zákona o rostlinolékařské péči. Lze mít za to, že je tomu tak zejména z důvodu členství ČR i SR v EU.

Pro **planě rostoucí rostliny a volně žijící živočichy** má pak význam úprava zákona o ochraně přírody a krajiny. Zejména jde o obecnou povinnost každého chránit přírodu a krajinu před poškozením či ohrožením nebo povinnost právnických osob a podnikatelů, zasahujících do ekosystémů nebo jejich prvků, činit na vlastní náklady opatření k předcházení jejich poškozování a ohrožení.⁴⁶³ Preventivní povinnosti jsou tak v této oblasti upraveny obdobně jako v českém zákoně o ochraně přírody a krajiny. Český zákon o ochraně přírody a krajiny však odlišně od slovenského vymezuje preventivní povinnost právnických a fyzických podnikajících osob vykonávajících určitý druh vymezených činností, nikoliv obecně těch podnikatelů a právnických osob, které zasahují při své činnosti do ekosystémů.

Zákon o veterinárnej starostlivosti neupravuje obecné povinnosti chovatelů tak jako veterinární zákon. Slovenský zákon upravuje řadu povinností vlastníků zvířat a dalších vyjmenovaných osob. Povinností významnou pro prevenci je například povinnost poskytnout součinnost při kontrolách a vyšetřeních nebo povinnost zajistit prevenci proti vybraným nákazám a zoonózám.⁴⁶⁴ Podrobnosti postupu při monitorování vybraných nákaz a zoonóz pak stanoví Národní program eradikácie chorôb zvierat, ktorý na návrh hlavného veterinárneho lekára schvaluje Ministerstvo zemědělství a rozvoje venkova SR, a nařízení vlády SR č. 626/2004 Z. z., o monitorování zoonóz a původců zoonóz. Určitou odlišností od české právní úpravy je pak povinnost vlastníka zajistit vyšetření zvířete, které poranilo člověka a následně výsledek vyšetření doručit poraněnému.⁴⁶⁵ Veterinární zákon však ukládá tuto povinnost výslovně jen ve vztahu k vyloučení podezření z onemocnění vzteklinou. Slovenská právní úprava této povinnosti tak zřejmě míří na vyloučení podezření z nákazy zvířat či zoonózy (obecně).

Vlastníci zvířat mají rovněž povinnost zajistit jejich očkování. Zákon o veterinárnej starostlivosti výslovně stanoví tuto povinnost ve vztahu k masožravým zvířatům vnímavým na nákazu vztekliny (s vyjmenovanými výjimkami).⁴⁶⁶

Povinnosti a opatření preventivní povahy v **ochraně veřejného zdraví** upravuje zákon o ochraně veřejného zdravia. Opatření k předcházení onemocněním jsou upravena zejm.

⁴⁶³ Viz ust. § 3 odst. 1 a 4 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁴⁶⁴ Viz ust. § 37 odst. 1 písm. b) a odst. 2 písm. a) bod 3. zákona o veterinárnej starostlivosti.

⁴⁶⁵ Ust. § 17 odst. 7 zákona o veterinárnej starostlivosti.

⁴⁶⁶ Ust. § 17 odst. 5 a 6 zákona o veterinárnej starostlivosti.

v ustanovení § 12 tohoto zákona. Velký význam pro prevenci má, obdobně jako v české právní úpravě, povinné očkování proti infekčním onemocněním. Povinné očkování je stanoveno v ustanovení § 51 odst. 1 písm. d) zákona o ochraně veřejného zdraví. Nesplnění této povinnosti je pak postihováno jako přestupek. Výčet konkrétních onemocnění, proti nimž je očkování povinné pak obsahuje prováděcí vyhláška k tomuto zákonu.⁴⁶⁷ Obdobný střet soukromého zájmu na ochranu soukromí s veřejným zájmem na ochraně zdraví obyvatel je vnímán i v této právní úpravě. Ústavní soud však došel k závěru, že daná povinnost sleduje legitimní cíl, představuje nevyhnutelný zásah a je možné skrz ni naplnit závazek státu poskytovat ochranu veřejnému zdraví.⁴⁶⁸

Kromě předcházení poškození či ohrožení zdraví onemocněními upravuje zákon o ochraně veřejného zdraví rovněž aspekty bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ochranu před hlukem, infrazvukem a vibracemi či bezpečnost kosmetických výrobků pro veřejné zdraví.

7.2 Zdolávání

Instituty týkající se zdolávání **škodlivých organismů rostlin** jsou upraveny jednak přímo v zákoně o rostlinolékařské starostlivosti, jednak v nařízení č. 2016/2031. Na rozdíl od české právní úpravy je povinnost všech osob oznámit ÚKSÚP výskyt, šíření či jen podezření na výskyt škodlivých organismů uložena přímo zákonem o rostlinolékařské starostlivosti.⁴⁶⁹ Další postup upravuje nařízení č. 2016/2031. Úprava je tak v tomto ohledu shodná s českou právní úpravou. Tento zákon rovněž svěřuje ÚKSÚP pravomoc nařizovat rostlinolékařská opatření⁴⁷⁰ na základě výsledků rostlinolékařské kontroly. ÚKSÚP má tak dle ustanovení § 9 odst. 2 tohoto zákona pravomoc např. zakázat, omezit či určit způsob pěstování rostlin, omezit vstup na pozemky nebo naříditi likvidaci invazivních druhů.

Zdolávání nálezů zvířat upravuje zákon o veterinární starostlivosti. Pozitivně lze hodnotit, že i slovenská právní úprava stanoví zejména vlastníkům či držitelům a veterinárním lékařům povinnost hlásit výskyt nebo jen podezření na výskyt stanovené nákazy. Při podezření nebo výskytu takové nákazy je, obdobně jako v ČR, příslušný orgán oprávněn naříditi opatření k zabránění šíření nákazy.⁴⁷¹ Tato opatření lze považovat za obdobu českých opatření k tlumení

⁴⁶⁷ FEDOROVÁ, Katarína. *Medicínske právo*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021. s. 28.

⁴⁶⁸ Tamtéž. s. 28-29.

⁴⁶⁹ Viz ust. § 8 odst. 1 písm. b) zákona o rostlinolékařské starostlivosti.

⁴⁷⁰ Obdobu mimořádných rostlinolékařských opatření dle ust. § 76 zákona o rostlinolékařské péči.

⁴⁷¹ Viz ust. § 17 zákona o veterinární starostlivosti.

nákaz. V tomto zákoně však absentuje úprava institutu obdobného mimořádným veterinárním opatřením. Zákon však zakotvuje mimořádná nouzová opatření při obchodu a uvádění na trh (ustanovení § 34 tohoto zákona). Zejména s přihlédnutím k systematice zákona mají tato opatření význam spíše pro ochranu bezpečnosti a nezávadnosti živočišných produktů a nepřímo i pro ochranu zdraví lidí. Zákonodárce v předmětném ustanovení uvádí i zájem na ochraně zdraví zvířat, nicméně vzhledem k úpravě tohoto institutu jej nelze považovat za srovnatelný s mimořádnými veterinárními opatřeními podle veterinárního zákona.

Zákon o ochraně veřejného zdraví upravuje v souvislosti se **zdoláváním lidských onemocnění** ohlašování onemocnění vybranými subjekty, jakož i opatření, jimž se musí dotčené osoby podrobit. Komparace vybraných institutů je uvedena níže.

Zákon o ochraně veřejného zdraví rovněž upravuje obdobně jako český zákon o ochraně veřejného zdraví instituty jako jsou epidemiologické šetření (ke stanovení ohniska nákazy, příčin a způsobu šíření infekčního onemocnění a zjištění skutečností potřebných k přijetí protiepidemiologických opatření) nebo protiepidemická opatření (opatření na předcházení vzniku a šíření prenosných ochorení dle ustanovení § 12 odst. 2 až 5 zákona o ochraně veřejného zdraví). Význam má i oprávnění Úřadu veřejného zdravotnictví nebo regionálních úřadů veřejného zdravotnictví nařizovat zákonem stanovená opatření při ohrožení veřejného zdraví dle ustanovení § 48 odst. 4 tohoto zákona. Tento nástroj je možné připodobnit k českým mimořádným opatřením, neboť jeho účelem je rovněž možnost ukládat různé zákazy, příkazy či omezení formou právního předpisu dle zvláštního zákona. Výčet omezení, příkazů a zákazů však na rozdíl od výčtu poskytnutého zákonem o ochraně veřejného zdraví působí taxativně.

V souvislosti s šířením onemocnění covid-19 byly v zákoně o ochraně veřejného zdraví zakotveny instituty, které by bylo vhodné upravit i v českém zákoně o ochraně veřejného zdraví. Jde například o zavedení mobilní aplikace k monitorování dodržování nařízené izolace a na monitorování kontaktů s jinými zařízeními. Podmínkou domácí izolace za použití takové aplikace je písemný nebo jiným způsobem hodnověrně prokazatelný souhlas povinné osoby s podrobením se domácí izolaci za stanovených podmínek. S tímto souhlasem má pak daná fyzická osoba povinnost mimo jiné si příslušnou aplikaci nainstalovat, používat ji, povolit notifikace a funkci rozpoznání tváře či zdržet se jakéhokoli jednání, které by neumožňovalo fungování této aplikace. Takovou formu izolace lze nařídit jako specifický druh protiepidemického opatření, avšak výhradně v krizové situaci z důvodu šíření onemocnění covid-19.⁴⁷² Této právní úpravě lze

⁴⁷² Viz zejm. ust. § 60a zákona o ochraně veřejného zdraví.

vytknout možná až přílišnou „kazuističnost“. Je však třeba ocenit, že zákonodárce podmínil nařízení této formy izolace předchozím prokazatelným souhlasem fyzické osoby, které je nařízení této izolace adresováno. Lze mít za to, že obdobnou úpravu by s určitými modifikacemi bylo vhodné zavést i v ČR. Bylo by však třeba zajistit, aby taková úprava nepředstavovala neproporcionální zásah do soukromého života jednotlivců.

7.3 Orgány státní správy a jejich spolupráce

Relevantními **ústředními orgány státní správy** jsou především Ministerstvo zemědělství a rozvoje venkova (Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR) a Ministerstvo zdravotnictví (Ministerstvo zdravotníctva SR). Tato ministerstva plní v zásadě stejné úkoly jako české Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo zdravotnictví.⁴⁷³ Významnou funkci plní rovněž **orgány s celostátní působností**, jimiž jsou ÚKSÚP,⁴⁷⁴ Státní veterinární a potravinová správa (Štátná veterinárna a potravinová správa),⁴⁷⁵ Úřad veřejného zdravotnictví (Úrad verejného zdravotníctva).⁴⁷⁶ Na regionální úrovni působí zejména **regionální úřady veřejného zdravotnictví**, které plní obdobné úkoly jako české orgány ochrany veřejného zdraví, a **regionální veterinární a potravinové správy** plnící obdobné úkoly jako české orgány veterinární správy. Pozitivně lze hodnotit, že i právní úprava SR se snaží o vyčerpávající výčet pravomocí a úkolů uvedených orgánů. V české právní úpravě však lze nalézt určité tendence k vymezení jen základních úkolů příslušných orgánů, zatímco slovenský zákonodárce např. v případě zákona o veterinárnej starostlivosti zvolil výrazně obsáhlejší výčet pravomocí uvedených orgánů.

Slovenská právní úprava obdobně jako česká upravuje i spolupráci výše uvedených orgánů. V první řadě jde o spolupráci na úrovni ústředních orgánů státní správy upravenou v příslušných ustanoveních zákona o rastlinolekárskej starostlivosti, zákona o veterinárnej starostlivosti a zákona o ochrane verejného zdravia. Dále zákon o ochrane verejného zdravia upravuje spolupráci orgánů veřejného zdravotnictví při ochraně, podpoře a rozvoji veřejného zdraví např. s ústředními i místními orgány státní správy nebo mezinárodními organizacemi.⁴⁷⁷ Ustanovení § 16 odst. 2 zákona o veterinárnej starostlivosti pak ukládá povinnost spolupráce při zabránění šíření

⁴⁷³ Rozsah jejich kompetencí upravují zejm. ust. § 3 zákona o rastlinolekárskej starostlivosti, ust. § 5 zákona o veterinárnej starostlivosti a ust. § 4 zákona o ochrane verejného zdravia.

⁴⁷⁴ Viz ust. § 4 zákona o rastlinolekárskej starostlivosti.

⁴⁷⁵ Viz ust. § 6 zákona o veterinárnej starostlivosti.

⁴⁷⁶ Viz ust. § 5 zákona o ochrane verejného zdravia.

⁴⁷⁷ Viz ust. § 3 odst. 3 zákona o ochrane verejného zdravia.

a eradikaci nález Policejnímu sboru, jednotkám civilní ochrany, příslušníkům ozbrojených sil a celním orgánům. Ustanovení § 16 odst. 5 zákona o veterinárnej starostlivosti upravuje povinnost orgánů veterinární správy informovat orgány veřejného zdravotnictví a postupovat v součinnosti s nimi, a to v případech, kdy hrozí vážné nebezpečí poškození lidského zdraví. Ve srovnání s českou právní úpravou není úprava povinnosti spolupráce daných orgánů státní správy až tak rozsáhlá. Je však vhodné, že v oblasti zdolávání nález, resp. zoonóz, a zabránění jejich šíření je povinnost spolupráce upravena i v právní úpravě SR.

7.4 Odpovědnost

Právní úpravu veřejnoprávní odpovědnosti v oblasti ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí tvoří jednak úprava přestupků, resp. správních deliktů obsažená ve všech výše uvedených zákonech, jednak vybraná ustanovení zvláštní části zákona č. 300/2005 Z. z., trestný zákon (dále jen „trestný zákon“).

Zvláštní část trestného zákon obsahuje vesměs stejné či velice podobné skutkové podstaty jako zvláštní část českého trestního zákoníku nebo přinejmenším chrání v zásadě stejné objekty. Trestný zákon však obsahuje některé skutkové podstaty, které v českém trestním zákoníku zakotveny nejsou. Jsou to trestné činy usmrcení společenského zvířete bez přiměřeného důvodu (§ 305aa) a organizování zvířecích zápasů (§ 305c). Slovenský trestný zákon chrání na rozdíl od českého trestního zákoníku jen vyjmenované skupiny zvířat.⁴⁷⁸ Český trestní zákoník však chrání zvířata ve smyslu zákona na ochranu zvířat proti týrání, tedy živé obratlovce odlišné od člověka.⁴⁷⁹

7.5 Shrnutí

Slovenská právní úprava zdraví rostlin, zvířat a lidí je v mnoha ohledech podobná právní úpravě v ČR. Zejména ve vztahu k předmětu úpravy zákona o rostlinolekárské starostlivosti a zákona o veterinárnej starostlivosti se lze domnívat, že je to dáno zejména vlivem práva EU, jehož právní předpisy jsou rovněž aplikovatelné obdobně jako v ČR. Instituty s významem pro prevenci i zdolávání onemocnění, nález či škodlivých organismů lze (s určitými odchylkami) nalézt jak v české, tak ve slovenské právní úpravě.

⁴⁷⁸ Dle ust. 305d trestného zákona jsou příslušnými skutkovými podstatami chráněna tato zvířata: psi, kočky, fretky, koňovití, hospodářská zvířata a chování živočichové.

⁴⁷⁹ Srov. např. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. s. 3874. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-11].

V předmětné právní úpravě SR a ČR však lze nalézt určité rozdíly. Příkladem je například rozsah výčtu kompetencí jednotlivých orgánů, rozsah povinností uložených daným zákonem jeho adresátům, míra spolupráce příslušných orgánů státní správy v oblasti ochrany zdraví zvířat a lidí nebo skutkové podstaty zakotvené v trestněprávních předpisech.

Závěr

Práce byla zaměřena na problematiku zdraví rostlin, zvířat a lidí v právu. Jejím hlavním cílem bylo zjistit a poskytnout komplexní přehled toho, jakými způsoby je ochrana zdraví rostlin, zvířat a lidí zajišťována a prosazována účinnou právní úpravou, zjištěné poznatky vyhodnotit a případně navrhnout zlepšení nedostatků. Předmětem zájmu této diplomové práce byly zejména následující zdroje ohrožení zdraví rostlin, zvířat a lidí: škodlivé organismy, nákazy zvířat a lidská onemocnění; (ne)bezpečnost, resp. zdravotní (ne)závadnost přípravků na ochranu rostlin, krmiv, potravin a živočišných produktů.

Práce byla věnována zejména právní úpravě obsažené v českých zákonných a podzákonných právních pramenech. Velký vliv však krom vnitrostátní právní úpravy mají i předpisy práva Evropské unie upravující významnou část zkoumané problematiky, na něž vnitrostátní předpisy poměrně často odkazují. Právní předpisy EU mají význam zejména v oblasti ochrany zdraví zvířat a rostlin, resp. v rostlinolékařské a veterinární péči. Nelze však opomenout významný vliv předpisů práva EU v právní úpravě potravinářství, výroby krmiv a živočišné výroby. Je zde tedy patrná europeizace právní úpravy těchto oblastí. Z velké části jde o unifikaci právní úpravy prostřednictvím nařízení. Cílem právní úpravy na úrovni EU tak nepochybně je jednak prosazování jednotné úrovně ochrany zdraví v členských státech EU a odhlédneme-li od otázky ochrany zdraví, je důvodem takové právní úpravy nejen veřejný zájem na ochraně zdraví, ale i fungování jednotného trhu EU.

S ohledem na poměrně časté odkazy tuzemských právních předpisů na právní předpisy EU by bylo vhodné na unijní úrovni koncentrovat právní úpravu problematiky, která spolu souvisí, do jednoho právního předpisu, neboť větší množství zdrojů právní regulace může být dosti nepřehledné, a to zejména pro právní laiky, na jejichž práva a povinnosti dopadá (např. chovatelé, výrobci potravin či osoby nakládající s rostlinami). Část práce se věnovala komparaci se slovenskou právní úpravou, která je velmi podobná české právní úpravě, a to zejména vlivem práva EU. Právní úpravy těchto dvou států se však liší například v organizaci veřejné správy nebo v právní úpravě odpovědnosti, a to zejména v právní úpravě skutkových podstat jednotlivých trestných činů.

V ochraně zdraví rostlin, zvířat a lidí mají význam zejména **nástroje přímého působení**. Tato práce se věnovala především příkazům, zákazům a omezením uloženým zákonem, případně akty správních orgánů na základě zákona. V práci však nebyla opomenuta ani právní odpovědnost, a to odpovědnost veřejnoprávní.

Prameny právní úpravy zdraví rostlin, zvířat a lidí je možné členit dle několika hledisek. Jedním hlediskem je, kterému organismu je poskytována ochrana, tedy dělení na právní předpisy i) upravující zdraví rostlin, ii) upravující zdraví zvířat, iii) upravující zdraví lidí. Jiným hlediskem pak může být, zda je v konečném důsledku cílem právní úpravy pouze ochrana zdraví právě toho organismu, kterému se daná právní úprava věnuje. Za právní předpis, jehož cílem je primárně zajistit ochranu zdraví a života zvířat je možné považovat jen zákon na ochranu zvířat proti týrání. Ve veterinárním zákoně, zákoně o rostlinolékařské péči a s nimi souvisejících právních předpisech lze spatřovat také prosazování ochrany zdraví lidí. Další způsob dělení právních předpisů představuje například dělení na právní předpisy chránící zdraví před škodlivými organismy, nákazami a onemocněními a právní předpisy upravující bezpečnost krmiv, živočišných produktů a potravin. Všechny způsoby kategorizace právních předpisů lze považovat v zásadě za použitelné a při studiu relevantní právní úpravy je vhodné je vzájemně kombinovat, neboť právní předpisy tvořící tuto právní úpravu budou často alespoň zčásti patřit do více z uvedených kategorií.

Ochrana zdraví rostlin je zajišťována především zákonem o rostlinolékařské péči a nařízením č. 2016/2031. V oblasti ochrany zdraví zvířat má význam zejména veterinární zákon a zákon na ochranu zvířat proti týrání nebo ve vztahu k nezávadnosti krmiv i zákon o krmivech či nařízení o hygieně krmiv a nařízení o uvádění krmiv na trh. Ochranu zdraví lidí pak upravuje zejména zákon o ochraně veřejného zdraví a dopad na něj má například i zákon o potravinách, nařízení o bezpečnosti potravin nebo ve vztahu k nezávadnosti živočišných produktů i veterinární zákon. Za právní předpisy stěžejní pro ochranu zdraví rostlin, zvířat a lidí tak lze bezesporu považovat zákon o rostlinolékařské péči, veterinární zákon a zákon o ochraně veřejného zdraví.

Ochrana před vlivy škodlivých organismů, nákaz a onemocnění lze rozdělit zejména na dvě hlavní oblasti, kterými jsou prevence a zdlavání, jehož nedílnou součástí jsou i povinnosti notifikační a informativní povahy.

Ve vztahu k právní úpravě **prevence** je třeba ocenit zejména zavedení povinností vakcinace proti vybraným nákazám a onemocněním, jakož i povinnost udržovat čistotu a provádět pravidelnou DDD, a to i jako součást běžných činností. Rovněž lze považovat za vhodné zakotvení postupů jako jsou např.: monitoring výskytu škodlivých organismů, prohlídky či vyšetření a jiné „monitorovací“ či diagnostické úkony, neboť tyto postupy představují důležitý nástroj pro zjištění případného výskytu škodlivého organismu, nákazy či infekčního onemocnění nebo pro vyvrácení podezření na tento výskyt, což následně umožňuje učinit vhodná opatření k zamezení jejich šíření či jejich eradikaci.

V oblasti prevence má význam i judikatura Ústavního soudu umožňující nepodrobit se povinnému očkování při splnění určitých relativně striktních požadavků, čímž Ústavní soud poskytl ochranu zejména svobodě svědomí a náboženského vyznání nebo svobodě projevit své náboženství nebo víru, které se mohou dostat do konfliktu s veřejným zájmem ochrany zdraví lidské populace. Stanovení těchto požadavků může do jisté míry zamezovat „zneužití“ či „nadužívání“ odpírání povinnosti podrobit se očkování, což má rovněž velký význam pro ochranu zdraví, neboť proočkovanost populace jakožto faktor ovlivňující zdraví lidí je nepochybně důležitým veřejným zájmem. Je proto důležité, aby příslušné orgány při posuzování nesplnění povinnosti podrobit se očkování, zkoumaly, zda jsou naplněny požadavky uvedené v judikatuře Ústavního soudu, jako je zejména konzistentnost a přesvědčivost tvrzení osoby, která se odmítla podrobit očkování. V právní úpravě prevence však lze nalézt určité nedokonalosti jako například v praxi nevymahatelnou povinnost fyzických osob podrobit se preventivní lékařské prohlídce.

Kromě povinností uložených zákonem má pro prevenci význam i jednání, pro které se adresáti právních norem rozhodnou dobrovolně.

Oblast **zdolávání** škodlivých organismů, nákaz a onemocnění je upravena poměrně podrobně. Důvodem podrobnosti této části právní úpravy je nepochybně velký význam upravovaných institutů pro ochranu zdraví, neboť výskyt škodlivých organismů, nákaz či infekčních onemocnění představuje pro zdraví rostlin, zvířat i lidí větší hrozbu než jen riziko potenciálního výskytu v budoucnu, jemuž mají bránit právě opatření a povinnosti preventivní povahy. Právní úpravu zdolávání tak lze ve vztahu k ochraně zdraví rostlin, zvířat a lidí považovat za zvláště důležitou. Zdolávání lze dělit na dvě fáze, a to: i) ohlášení výskytu či podezření na výskyt škodlivého organismu, nákazy či infekčního onemocnění, ii) samotné zdolávání, tedy činnosti a opatření, jejichž cílem je zamezit jejich šíření a docílit jejich odstranění (vymýcení).

Zakotvení povinnosti hlásit výskyt škodlivých organismů, nákaz či onemocnění příslušným orgánům či jiným subjektům lze považovat za základní prvek právní úpravy zdolávání uvedených nežádoucích jevů. Povinnost notifikace totiž představuje jakýsi první krok při zdolávání a je hlavním způsobem, jak se příslušné orgány státní správy mohou dovědět o výskytu škodlivého organismu, nákazy zvířat či infekčního lidského onemocnění. Vhodná je i povinnost spolupráce orgánů státní správy (nad rámec obecné povinnosti spolupráce správních orgánů dle správního řádu), a to zejména formou sdílení informací a společného postupu, neboť je tím příslušným orgánům dána možnost efektivnějšího postupu za účelem eradikace uvedených faktorů nebo zamezení jejich šíření. Ve vztahu k ohlašování výskytu a následnému informování veřejnosti by však bylo vhodné zavést určitý „zastřešující“ informační portál přístupný způsobem umožňující

dálkový přístup, který by veřejnosti umožňoval například získání komplexního přehledu o aktuálně se vyskytujících nákazách zvířat či infekčních onemocněních, jako to v současné době poměrně efektivně umožňuje Rostlinolékařský portál ve vztahu ke škodlivým organismům rostlin.

Význam mají v oblasti zdolávání i mimořádná rostlinolékařská opatření, mimořádná veterinární opatření nebo protiepidemická opatření a mimořádná opatření (dle zákona o ochraně veřejného zdraví). Zakotvení těchto institutů lze hodnotit v zásadě pozitivně. Zákonodárce vhodně zvolil demonstrativní výčet opatření, která lze ve stanovených případech nařídit. Demonstrativní výčty těchto zákazů, příkazů či omezení totiž v praxi dává příslušným orgánům státní správy možnost vždy uvážit, jaká další vhodná opatření je možné (za splnění zákonných předpokladů) nařídit, aby bylo dosaženo sledovaného cíle, tedy např. zamezení šíření nákazy, případně její eradikace. Absence odkladného účinku odvolání proti nařízení uvedených opatření je rovněž vhodně zvolena, neboť tím není osobám, jejichž práv a povinností se dotýká, odepřena možnost bránit se opravným prostředkem, ale současně je tím příslušným orgánům umožněn rychlý a včasný postup. V případě MVO by však bylo vhodné ve veterinárním zákoně výslovně stanovit, že o udělení výjimky může příslušný orgán veterinární správy rozhodnout jak na žádost, tak i z moci úřední, neboť i při existenci judikaturního výkladu by taková změna mohla přispět ke srozumitelnosti této právní úpravy.

Za důležitou součást právní úpravy zdolávání lidských onemocnění lze krom, protiepidemických opatření a mimořádných opatření, považovat také tzv. mimořádné právní stavy upravené zejména zákonem o bezpečnosti ČR a do 30 listopadu 2022 i pandemickým zákonem. Stav pandemické pohotovosti byl na území ČR vyhlášen pandemickým zákonem, který se však dotýkal výhradně šíření onemocnění covid-19. Do budoucna by však bylo vhodné přijmout obecnou obdobu tohoto zákona, která by dopadala i na jiná infekční onemocnění a vyhlášení stavu pandemické pohotovosti či obdobného stavu by mohlo proběhnout na základě zákonného zmocnění aktem veřejné správy. Takovou úpravou by zákonodárce umožnil příslušným orgánům pružněji reagovat a v budoucích případech velmi rychlého šíření infekčního onemocnění by nebylo třeba vyčkávat buď na jakési „oživení“ neúčinného pandemického zákona a jeho případnou novelizaci nebo na přijetí nového zákona upravujícího obdobné postupy při šíření daného infekčního onemocnění. Obdobná úprava by umožnila orgánům státní správy zejména efektivněji uplatňovat či nařizovat dotčeným osobám karanténní či jiná opatření k zamezení šíření infekčních onemocnění, např. za použití prostředků komunikace na dálku. Aby byla zachována náležitá úroveň právní jistoty, bylo by třeba onemocnění, jichž by se takové postupy a „stavy pandemické pohotovosti“ týkaly, stanovit se zohledněním doporučení odborných organizací či institucí

věnujících se této problematice, zejména pak WHO, jako je tomu například u výběru onemocnění, u nichž je stanoveno povinné očkování. Obdobně jako u povinných očkování by mohl být seznam takových infekčních nemocí stanoven prováděcím předpisem.

Cílem sledovaným právní úpravou **nezávadnosti přípravků na ochranu rostlin, krmiv, potravin a živočišných produktů** je ochrana zdraví zvířat a lidí, jakožto konzumentů rostlinných nebo živočišných produktů a potravin (resp. v případě zvířat krmiv). Tato právní úprava ukládá provozovatelům krmivářských či potravinářských podniků, případně osobám zacházejícím s živočišnými produkty nebo ve vztahu k přípravkům jejich distributorům, výrobcům či uživatelům, dosti podobné povinnosti, což lze hodnotit v zásadě pozitivně, neboť to může přispívat k lepší orientaci v právní úpravě, která je pro funkčnost právní úpravy velmi důležitá. Jednak jde o požadavky na výrobu či zpracování těchto výrobků, jednak o podmínky jejich uvádění na trh a s tím související povinnost registrace či ohlášení, jakož i právními předpisy stanovené požadavky na jejich balení a označení. Dále lze pozitivně hodnotit i zakotvení určité úrovně ochrany zdraví zvířat i při získávání živočišných produktů ve veterinárním zákoně a zákoně na ochranu zvířat proti týrání.

Povinnosti ukládané adresátům právních norem jsou **vynucovány** prostřednictvím odpovědnosti za přestupky dle jednotlivých zákonů a v závažnějších případech i za použití nástrojů trestněprávních. V právní úpravě přestupků v jednotlivých zákonech se „mezery“ v zásadě nevyskytují. Revizi však nepochybně vyžaduje zvláštní část trestního zákoníku. Zákonomárci lze vytknout zejména relativně nízké trestní sazby při poměrně vysoké společenské škodlivosti kriminalizovaného jednání, a to jak s ohledem na vlivy takových jednání na zdraví organismů či na životní prostředí jako celek, tak i s přihlédnutím k výši nákladů na odstranění negativních následků těchto jednání (je-li vůbec možné je odstranit). Dále by bylo vhodné zavést v budoucnu nové skutkové podstaty, které by kriminalizovaly protiprávní jednání, kterým došlo k závažnějšímu překročení přípustných limitů hluku, vibrací nebo neionizujícího záření, a to zejména v takových případech, kdy by následkem daného jednání bylo např. poškození zdraví nebo usmrcení člověka či zvířete, případně poškození životního prostředí. S ohledem na převážně veřejnoprávní charakter zkoumané právní úpravy nebyla v této práci věnována pozornost odpovědnosti soukromoprávní, tj. odpovědnosti za škodu, respektive odpovědnosti za nemajetkovou újmu a nárokům vyplývajícím z této odpovědnosti.

Institucionálně je ochrana zdraví zvířat a rostlin zajištěna **orgány státní správy** podléhajícími zejména působnosti Ministerstva zemědělství a Ministerstva zdravotnictví jako ústředním orgánům státní správy. Určité úkoly v této oblasti však plní i Ministerstvo životního

prostředí, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo obrany. Velkou roli pak hrají i specializované orgány s celostátní působností, zejména pak ÚKZÚZ, SVS a SZPI. Na regionální úrovni vykonávají působnost zejména KVS, KHS a inspektoráty SZPI. Dílčí pravomoci v této oblasti mají i obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností, a to zejména ve vztahu k projednávání přestupků dle relevantních právních předpisů. Nelze však opomenout ani pravomoc obcí nařizovat na svém území MVO, neboť i tato pravomoc má význam nejen pro ochranu zdraví zvířat, ale i pro ochranu lidského zdraví na daném území.

Právní úprava ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí před vybranými zdroji ohrožení, která byla předmětem této práce, principiálně sleduje správný cíl, přesto však vykazuje určité nedostatky, s nimiž by se zákonodárce měl vypořádat. Některé z těchto nedostatků, jako je např. obtížná srozumitelnost právních norem pro jejich adresáty, lze překlenout judikатурním výkladem, jiné z uváděných nedostatků však vyžadují legislativní změny. Pro zvýšení efektivity dosavadní úrovně a způsobů ochrany by tak bylo vhodné provést alespoň dílčí změny vybraných institutů, jak je uvedeno výše.

Budoucí výzkum týkající se této problematiky by se mohl zaměřovat na podrobnější rozbor vybraných institutů uváděných v této práci a vyhodnotit jejich reálnou funkčnost v praxi, a to zejména s přihlédnutím k jejich praktickému vynuovení orgány státní správy. Předmětem budoucího výzkumu by rovněž mohly být soukromoprávní nástroje použitelné v oblasti ochrany zdraví rostlin, zvířat a lidí a možnosti jejich uplatňování v praxi.

Seznam zkratek

AOPK – Agentura ochrany přírody a krajiny

ČIŽP – Česká inspekce životního prostředí

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

FAO – Organizace pro potraviny a zemědělství (*Food and Agriculture Organization*)

GMO – Geneticky modifikované organismy

KHS – Krajská hygienická stanice

KVS – Krajská veterinární správa

MO – Ministerstvo obrany České republiky

MV – Ministerstvo vnitra České republiky

MVO – Mimořádná veterinární opatření

MZdr – Ministerstvo zdravotnictví České republiky

MZe – Ministerstvo zemědělství České republiky

NS – Nejvyšší soud

NSS – Nejvyšší správní soud

SR – Slovenská republika

SVS – Státní veterinární správa

ÚKZÚZ – Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský

ÚKSÚP – *Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky*

ÚS – Ústavní soud

WOAH – Světová organizace pro zdraví zvířat (*World Organization for Animal Health*)

WHO – Světová zdravotnická organizace (*World Health Organization*)

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

DAMOHOŘSKÝ, Milan. Bílá místa českého trestního práva z pohledu ochrany životního prostředí. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a GALOVCOVÁ, Ingrid (eds.). *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020, s. 67-72. ISBN 978-80-7502-464-0.

DAMOHOŘSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-338-7.

DAMOHOŘSKÝ, Milan. *Zemědělské právo*. Beroun: Eva Rozkotová Publishing, 2021. ISBN 978-80-87488-43-0.

DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví: ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí*. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-854-3.

FABŠÍKOVÁ, Tereza. *Trestněprávní nástroje ochrany životního prostředí*. Praha: Auditorium, 2021. ISBN 978-80-87284-88-9.

FEDOROVÁ, Katarína. *Medicínske právo*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021. ISBN 978-80-571-0361-5.

JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8366-0.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3.

JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Praktický komentář. ISBN 978-80-7676-021-9.

KRÝSA, Ivo, KRÝSOVÁ, Zdena. *Zákon o ochraně veřejného zdraví. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. ISBN 978-80-7552-070-8.

KUBÁT, Karel. *Botanika*. 2. vyd. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 2003. ISBN 80-7183-266-9.

MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013. Společnost (Academia). ISBN 978-80-200-2317-9.

SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela. *Veterinární zákon. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-398-5.

STEJSKAL, Vojtěch. K problematice zakotvení druhů trestů za trestné činy proti životnímu prostředí. In: TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana a GALOVCOVÁ, Ingrid (eds.). *Pocta Jiřímu Jelínkovi*. Praha: Leges, 2020. s. 398. ISBN 978-80-7502-464-0.

ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.

ŠUSTEK, Petr a HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-321-1.

VENHARTOVÁ, Jana, RYBNIKÁR, Samuel a GÁBRIŠ, Tomáš. *Potravinové právo*. Bratislava: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-8232-016-2.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Literatura:

BOHADLO, David; POTĚŠIL, Lukáš a POTMĚŠIL, Jan. *Správní trestání z hlediska praxe a judikatury*. Online. Vydání první. Praha: C.H. Beck, 2013. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-09].

DAMOHORSKÝ, Milan. *Delikt ní odpovědnost v ochraně životního prostředí*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica. Online. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2011, 2011(3), 11-18. ISSN 0323-0619. Dostupné z: <https://www-ccc-ol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/viewpdf?id=279264>. [cit. 2023-11-05].

HEJČ, David a SVOBODA, Tomáš. *Zákon o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19: komentář*. Online. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-854-2. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-12].

HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. Online. 3., podstatně rozš. vyd. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-14].

NOVOTNÝ, Daniel D. Strategie boje s epidemií: vítězové a poražení? *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. Online. 2021, 2021(2), 1-19. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-02].

PETROV, Jan; VÝTISK, Michal a BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. Online. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2023. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-10].

ROZSYPAL, Hanuš. *Základy infekčního lékařství*. Online. Druhé, upravené vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023. ISBN 978-80-246-5443-0. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-10-24].

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Online. 3. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-11-11].

VOMÁČKA, Vojtěch; KNOTEK, Jaroslav; KONEČNÁ, Michaela; HANÁK, Jakub; DIENSTBIER, Filip et al. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Online. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-675-3. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-10-12].

Jiné internetové zdroje:

Důvodová zpráva k zákonu č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů. Online. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/>. [cit. 2023-10-12].

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION. *Codex alimentarius*. Online. Dostupné z: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/en/>. [cit. 2023-10-15].

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Dozorové orgány*. Online. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/potravin/bezpecnost-potravin/kontrola-potravin-a-krmiv>. [cit. 2023-11-12].

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *O ministerstvu.* Online. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/ministerstvo-zemedelstvi/o-ministerstvu>. [cit. 2023-11-12].

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Výklad k problematice zvláštního opatření, zejména k umístění týraného zvířete do náhradní péče, podle zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.* Online. 2017. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/518405/_2017Nahradni_pece.pdf. [cit. 2023-11-09].

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Rejstřík pojmů: asymptomatický.* Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1537>. [cit. 2023-10-21].

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Rejstřík pojmů: infekce.* Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1625>. [cit. 2023-10-21].

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Rejstřík pojmů: infekční onemocnění* Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/236>. [cit. 2023-10-21].

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Rejstřík pojmů: epidemie.* Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1509>. [cit. 2023-10-21].

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Rejstřík pojmů: pandemie.* Online. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1510>. [cit. 2023-10-21].

Opatření obecné povahy ze dne 21. 12. 2022, č. j. MZE/72543-2022-13141. Online. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/metodika-kontroly-zdravi-zvirat-a-vakcinace/>. [cit. 2023-10-21].

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona České národní rady o ochraně přírody a krajiny.* Online. Tisk č. 497, Česká národní rada, 1991. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1990cnr/tisky/t0497_07.htm. [cit. 2023-04-04].

STÁTNÍ VETERINÁRNÍ SPRÁVA. *Informační systém Státní veterinární správy.* Online. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/statni-veterinari-sprava/informacni-system-statni-veterinari-spravy/>. [cit. 2023-10-26].

ÚKZÚZ. *Rostlinolékařský portál.* Online. 2023. Dostupné z: https://eagri.cz/public/app/srs_pub/fytoportal/public/#rlp|domu|uvod. [cit. 2023-10-21].

ÚKZÚZ. *Rostlinolékařský portál. Podezření na karant. ŠO*. Online. 2023. Dostupné z: https://eagri.cz/public/app/srs_pub/fytoportal/public/#rlp|kar|dotaz. [cit. 2023-10-24].

ÚKZÚZ. *Rostlinolékařský portál. Přípravky na ochranu rostlin. Informace k POR*. Online. 2023. Dostupné z: https://eagri.cz/public/app/srs_pub/fytoportal/public/#rlp|prip|manipulace|kap:0001. [cit. 2023-10-29].

ÚKZÚZ. *Regulované ŠO*. Online. 2023. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/ukzuz/skodlive-organismy/informace-o-vyskytu-so-a-poruch/regulovane-so-2>. [cit. 2023-10-24].

ÚSTAV ZDRAVOTNICKÝCH INFORMACÍ A STATISTIKY ČR. *Informační systém infekční nemoci (ISIN)*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/index.php?pg=registry-sber-dat--ochrana-verejneho-zdravi--informacni-system-infekcni-nemoci>. [cit. 2023-10-28].

VLÁDA ČR. *Vládní usnesení související s bojem proti epidemii*. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/prehled-vladnich-usneseni-od-vyhlaseni-nouzoveho-stavu-180608/>. [cit. 2023-10-20].

3. Seznam použitých právních předpisů

Ústavní pořádek a zákony:

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních správních orgánů státní správy České republiky.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

Zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Zákon České národní rady č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týraní.

Zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech.

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

Zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů.

Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství.

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů.

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

Zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 147/2002 Sb., o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Podzákonné právní předpisy:

Nařízení vlády č. 453/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zvířat, nakažlivé nemoci rostlin a škůdce užitkových rostlin.

Nařízení vlády č. 262/2012 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a akčním programu.

Vyhláška č. 291/2003 Sb., o zákazu podávání některých látek zvířatům, jejichž produkty jsou určeny k výživě lidí, a o sledování (monitoringu) přítomnosti nepovolených látek, reziduí a látek kontaminujících, pro něž by živočišné produkty mohly být škodlivé pro zdraví lidí, u zvířat a v jejich produktech.

Vyhláška č. 356/2004 Sb., o sledování (monitoringu) zoonóz a původců zoonóz a o změně vyhlášky č. 299/2003 Sb., o opatřeních pro předcházení a zdolávání nákaz a nemocí přenosných ze zvířat na člověka.

Vyhláška č. 537/2006 Sb., o očkování proti infekčním nemocem.

Vyhláška č. 70/2012 Sb., o preventivních prohlídkách.

Vyhláška č. 306/2012 Sb., o podmínkách předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a o hygienických požadavcích na provoz zdravotnických zařízení a ústavů sociální péče.

Vyhláška č. 101/2022 Sb., o systému epidemiologické bdělosti pro onemocnění COVID-19.

Vyhláška č. 161/2022 Sb., o podrobnostech způsobu a formy oznámení o nařízení izolace nebo karanténního opatření.

Vyhláška č. 352/2022 Sb., o nákazách a nemocech přenosných ze zvířat na člověka, proti kterým nesmí být zvířata očkována.

Vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

Vyhláška č. 176/2023 Sb., o zdraví zvířat a jeho ochraně a o oprávnění a odborné způsobilosti k výkonu některých odborných veterinárních činností.

Právo EU:

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.

Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004 ze dne 29. dubna 2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 183/2005 ze dne 12. ledna 2005, kterým se stanoví požadavky na hygienu krmiv.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1907/2006 ze dne 18. prosince 2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, o zřízení Evropské agentury pro chemické látky, o změně směrnice 1999/45/ES a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 793/93, nařízení Komise (ES) č. 1488/94, směrnice Rady 76/769/EHS a směrnic Komise 91/155/EHS, 93/67/EHS, 93/105/ES a 2000/21/ES.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 767/2009 ze dne 13. července 2009 o uvádění na trh a používání krmiv, o změně nařízení (ES) č. 1831/2003 a o zrušení směrnice Rady 79/373/EHS, směrnice Komise 80/511/EHS, směrnic Rady 82/471/EHS, 83/228/EHS, 93/74/EHS, 93/113/ES a 96/25/ES a rozhodnutí Komise 2004/217/ES.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 576/2013 ze dne 12. června 2013 o neobchodních přesunech zvířat v zájmovém chovu a o zrušení nařízení (ES) č. 998/2003.

Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) 2016/429 ze dne 9. března 2016 o nákazách zvířat a o změně a zrušení některých aktů v oblasti zdraví zvířat („právní rámec pro zdraví zvířat“).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/2031 ze dne 26. října 2016 o ochranných opatřeních proti škodlivým organismům rostlin, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 228/2013, (EU) č. 652/2014 a (EU) č. 1143/2014 a o zrušení směrnic Rady 69/464/EHS, 74/647/EHS, 93/85/EHS, 98/57/ES, 2000/29/ES, 2006/91/ES a 2007/33/ES.

Prováděcí nařízení komise (EU) 2019/2072 ze dne 28. listopadu 2019, kterým se stanoví jednotné podmínky pro provádění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/2031, pokud jde o ochranná opatření proti škodlivým organismům rostlin, a kterým se zrušuje nařízení Komise (ES) č. 690/2008 a mění prováděcí nařízení Komise (EU) 2018/2019.

Sdělení a vyhlášky týkající se mezinárodních úmluv a jiných dokumentů:

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Mezinárodní úmluvy o ochraně rostlin, přijaté v Římě dne 6. prosince 1951, revidované na 20. zasedání konference FAO v listopadu 1979 a na 29. zasedání konference FAO v listopadu 1997 (Sdělení č. 16/2019 Sb. m. s.).

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 189/1948 Sb., o zřízení a Ústavě Světové zdravotnické organizace a o Protokolu o Mezinárodním úřadu zdravotnictví, přijatých dne 22. července 1946 na mezinárodní zdravotnické konferenci v New Yorku.

Právní předpisy Slovenské republiky:

Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 626/2004 Z. z., o monitorovaní zoonóz a pôvodcov zoonóz.

Zákon č. 543/2002 Z. z., o ochrane prírody a krajiny.

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon.

Zákon č. 39/2007 Z. z., o veterinárnej starostlivosti.

Zákon č. 355/2007 Z.z., o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 405/2011 Z. z., o rastlinolekárskej starostlivosti a o zmene zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov.

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3. 2. 2011, sp. zn. III. ÚS 449/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2004, sp. zn. 11 Tdo 738/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2007, sp. zn. 5 Tdo 1399/2007.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. srpna 2005, č. j. 2 As 43/2004-51.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. prosince 2009, č. j. 5 As 104/2008.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. června 2013, č. j. 11 A 8/2011-148.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. dubna 2014, č. j. 6 Ads 37/2013-46.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. května 2014, č. j. 6 Ads 53/2013-92.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. dubna 2015, č. j. 7 As 63/2015-29.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. května 2016, č. j. 10 As 181/2015-150.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. června 2017, č. j. 1 As 70/2017-26.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. dubna 2020, č. j. 5 As 47/2019-36.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. června 2020, č. j. 5 As 190/2017-29.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. října 2020, č. j. 4 As 258/2020-60.

Usnesení zvláštního senátu zřízeného podle zákona č. 131/2002 Sb. ze dne 29. března 2021, č. j. Konf 1/2020-7.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. března 2021, č. j. 18 A 16/2021-149.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. května 2021, č. j. 8 Ao 14/2021-45.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. srpna 2021, č. j. 4 As 295/2019-49.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. srpna 2021, č. j. 10 As 229/2021-31.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. října 2021, č. j. 7 As 447/2019-60.

Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 11. listopadu 2021, č. j. 4 Ao 3/2021-117.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. července 2022, č. j. 3 As 144/2020-35.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. března 2023, č. j. 6 As 319/2021-111.

Zdraví rostlin, zvířat a lidí v právu

Abstrakt

Tato diplomová práce je věnována problematice právní úpravy zajišťující ochranu zdraví rostlin, zvířat a lidí. S ohledem na aktuální stav zdrojů ohrožení zdraví je třeba adekvátní právní úprava, která bude zajišťovat a prosazovat ochranu zdraví rostlin, zvířat a lidí a která bude odpovídajícím způsobem reagovat na vývoj situace.

Cílem této práce je zjistit a popsat, jakým způsobem poskytuje účinná právní úprava ochranu zdraví rostlin, zvířat a lidí a jakými způsoby je tato ochrana prosazována, a vyhodnotit zjištěné poznatky. S přihlédnutím k velkému množství zdrojů ohrožení zdraví rostlin, zvířat a lidí se tato práce věnuje jen těmto vybraným zdrojům ohrožení: onemocnění, nákazy zvířat či škodlivé organismy; bezpečnost přípravků na ochranu rostlin, krmiv, potravin a živočišných produktů. Stěžejními právními předpisy jsou v oblasti zájmu této práce zákon o rostlinolékařské péči, veterinární zákon a zákon o ochraně veřejného zdraví. Práce však neopomíjí ani právní předpisy EU nebo právní úpravu trestných činů v trestním zákoníku. Práce reflektuje právní stav ke dni 24. prosince 2023.

Za účelem rozboru institutů zajišťujících ochranu před uvedenými zdroji ohrožení je práce členěna do jednotlivých kapitol věnujících se zejména: prevenci a zdolávání onemocnění, nákaz zvířat a škodlivých organismů rostlin; zajištění bezpečnosti přípravků na ochranu rostlin, krmiv, potravin a živočišných produktů; institucionálnímu zajištění ochrany zdraví; veřejnoprávní odpovědnosti sloužící k vymáhání povinností uvedených v jednotlivých kapitolách. Jedna z kapitol je věnována rovněž stručnému srovnání některých institutů v právní úpravě ČR s právní úpravou SR. Závěr práce pak uvádí vyhodnocení zjištěných poznatků, jakož i doporučení k řešení nedostatků předmětné právní úpravy.

Klíčová slova: zdraví rostlin, zdraví zvířat, ochrana veřejného zdraví

Legal regulation of plant, animal and human health

Abstract

This diploma thesis is dedicated to the legal regulation ensuring the protection of the health of plants, animals and people. With regard to the current state of sources of health threats, adequate legal regulation is necessary. The legal regulation should ensure and enforce the protection of the health of plants, animals and people, and respond adequately to the development of the state of sources of health threats.

The aim of this diploma thesis is to determine and describe the effectivity of the legislation protecting the health of plants, animals and people and in what ways this protection is enforced, and to evaluate the findings. Considering the large number of sources of threats to the health of plants, animals and people, this diploma thesis deals only with these selected sources of threats: diseases, animal infections or harmful organisms; safety of plant protection products, animal feed, food and animal products for the health. The main legal regulations in the theme of this thesis are the Act on Phytosanitary Care, the Veterinary Act and the Act on the Public Health Protection. However, this thesis does not neglect EU legislation or the regulation of criminal offenses in the Criminal Code. The thesis reflects the legal status as of December 24, 2023.

In order to analyze the institutes providing protection against mentioned sources of threats, this diploma thesis is divided into particular chapters dedicated to: prevention and overcoming of diseases, animal infections and harmful organisms of plants; ensuring the safety of plant protection products, animal feed, food and animal products; institutional provision of health protection; public law responsibility used to enforce the duties mentioned in the particular chapters of the thesis. One of the chapters is also focused on a brief comparison of some institutes ensured by legal regulation of the Czech Republic with the legal regulation of the Slovak Republic. The conclusion of this thesis evaluates the findings and recommends some solutions of the insufficiencies of the subject legislation.

Keywords: Plant Health, Animal Health, Public Health Protection